

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katja Komadina

Vpliv spletnih strani političnih strank na e-participacijo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Komadina

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Vpliv spletnih strani političnih strank na e-participacijo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila mentorju, red. prof. dr. Bogomilu Ferfili, za vso pomoč pri nastanku diplomskega dela. Zahvala gre tudi vsem ostalim, ki so z izkazanim trdom pripomogli k bogatejši vsebini diplomskega dela.

Hvala tudi mojim staršem in fantu Damjanu za vso izkazano podporo in spodbudo v času študija in pisanja diplomskega dela.

Vpliv spletnih strani političnih strank na e-participacijo

V zadnjih dveh desetletjih je kot posledica močnega porasta interaktivne računalniške tehnologije tudi sfera političnega začela spreminjati način svojega delovanja. Nastala je ideja elektronske demokracije, ki povezuje demokratično javnost, državo in državljane v obliki demokracije, ki nastaja kot rezultat vpletanja novih komunikacijskih tehnologij v obstoječe demokratične procese z namenom tvorjenja bolj dostopnejšega političnega prizorišča, na katerem bi lahko učinkoviteje sodelovali tako državljani kot politični akterji. Informacijsko-komunikacijska tehnologija, še posebej internet, je omogočila političnim strankam v Sloveniji ustanavljanje svojih spletnih strani na internetu, s pomočjo katerih lahko sodelujejo z državljani, tem pa omogočajo nov kanal neposrednega dostopa do političnih strank in možnosti vplivanja na njihovo delovanje pri oblikovanju javnih politik. Preko analize kazalnikov e-participacije je treba preveriti, v kolikšni meri se v praksi uresničuje dostop in vplivanje državljanov na politične stranke in njihove politike. Treba pa je tudi uvrstiti slovenske politične stranke med ostale, po nastanku in razvoju sorodne tuje politične stranke, in primerjati njihov vpliv na e-participacijo preko e-orodij na svojih spletnih straneh.

Ključne besede: politične stranke, internet, e-participacija, e-orodja, Slovenija.

Influence of political parties' web sites on e-participation

In the last two decades, as a result of a sharp increase in interactive computer technology, the political sphere also began to change the way it functions. A new idea of electronic democracy emerged, connecting the democratic public, the state and its citizens in a new form of democracy that allows more active political participation of the latter in a wider political area as a result of involvement of the new information and communication technologies in the existing democratic processes. Information and communication technology, especially the Internet, has allowed political parties in Slovenia to set up sites on the Internet, through which they can cooperate with citizens, while providing the latter with a new channel for accessing the political parties directly and the possibility of influencing their functioning in formation of the public policies. Through the analysis of indicators of e-participation it is necessary to verify to what extent the access to and influence of the citizens on the political parties and their politicians are present in practice. It is also necessary to classify the Slovenian political parties among other, related foreign political parties, according to their creation and development and compare their impact on e-participation through e-tools on their websites.

Key words: political parties, Internet, e-participation, e-tools, Slovenia.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	8
2 METODOLOŠKI NAČRT	9
2.1 CILJ IN NAMEN DIPLOMSKEGA DELA	9
2.2 ZGRADBA DIPLOMSKEGA DELA	9
2.3 HIPOTEZE	10
2.4 RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE PREUČEVANJA	11
3 TEORETIČNOPOJMOVNA IZHODIŠČA	13
3.1 INTERNET IN SPLETNE STRANI	13
3.2 POLITIČNE STRANKE	16
3.3 POLITIČNO KOMUNICIRANJE IN INTERNET	18
3.4 DRŽAVLJANI IN POLITIČNA PARTICIPACIJA	22
3.5 E-DEMOKRACIJA IN E-PARTICIPACIJA	28
3.6 E-ORODJA	32
4 PRISOTNOST SLOVENSКИH POLITIČNIH STRANK NA INTERNETU	38
4.1 SPLETNE STRANI STRANK OD LETA 2008 DO 2013	38
4.2 RAZLOGI ZA USTANOVITEV SPLETNIH STRANI	44
5 ANALIZA SPLETNIH STRANI SLOVENSКИH POLITIČNIH STRANK	46
5.1 ANALIZA SPLETNIH STRANI GLEDE NA E-ORODJA	46
5.2 ANALIZA SPLETNIH STRANI STRANK SDS, LDS IN SD	50
5.3 MNENJA NEKATERIH POLITIČNIH STRANK	53
5.4 MNENJA STROKOVNJAKOV	54
6 SPLETNE STRANI TUJIH POLITIČNIH STRANK	59
6.1 SKUPNA IZHODIŠČA SLOVENSКИH IN TUJIH POLITIČNIH STRANK	59
6.2 ANALIZA SPLETNIH STRANI TUJIH POLITIČNIH STRANK	60
7 UGOTOVITVE IN SKLEP	66
8 ZAKLJUČEK	68
9 LITERATURA	69
PRILOGE	81
PRILOGA A: Intervju z dr. Andrejem Lukšičem, izrednim profesorjem na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, dne 2. 11. 2007	81

PRILOGA B: Intervju z Borisom Kragljem, asistentom na Fakulteti za družbene vede, v Ljubljani, dne 30. 10. 2007	84
PRILOGA C: Intervju s Simonom Delakordo, univerzitetnim diplomiranim politologom, v Ljubljani, dne 1. 11. 2007	86
PRILOGA Č: Intervju z Andrejem Dolencem, predstavnikom politične stranke Liberalna demokracija Slovenije (LDS), v Ljubljani, dne 5. 11. 2007	88
PRILOGA D: Intervju z Janjo Pavlin, predstavnico politične stranke Slovenska demokratska stranka (SDS), v Ljubljani, dne 31. 10. 2007	90
PRILOGA E: Intervju s Sebastjanom Jeretičem, predstavnikom politične stranke Socialni demokrati (SD), v Ljubljani, dne 7. 11. 2007	91
PRILOGA F: Intervju z Borutom Cinkom, predstavnikom politične stranke Liberalna demokracija Slovenije (LDS), prek elektronske pošte, dne 13. 7. 2012	92
PRILOGA G: Intervju z gospo Lejlo Kogoj, vodjo komuniciranja v politični stranki Slovenske ljudske stranke (SLS), prek elektronske pošte, dne 12. 10. 2012	94
PRILOGA H: Intervju z Andrejem Magajno, predsednikom politične stranke Krščanski socialisti Slovenije (KSS), prek elektronske pošte, dne 11. 8. 2012	96
PRILOGA I: Intervju s Simonom Ručigajem, urednikom spletne strani politične stranke Zares – socialno liberalni, prek elektronske pošte, dne 7. 6. 2012	98
PRILOGA J: Intervju z Jožetom Vozljem, glavnim tajnikom politične stranke Stranka mladih – Zeleni Evrope (SMS – ZELENÍ), prek elektronske pošte, dne 13. 9. 2012	100
PRILOGA K: Intervju z Eleno Pečarič, predsednico politične stranke Stranka enakih možnosti Slovenije (SEM-Si), prek elektronske pošte, dne 8. 8. 2012	102
PRILOGA L: Intervju s Patrikom Perošo, generalnim sekretarjem koprške politične stranke Oljka, prek elektronske pošte, dne 1. 6. 2012	104
PRILOGA M: Intervju z Vinkom Erjavcem, glavnim tajnikom celjske politične stranke Stranka za delovna mesta (ZDM), prek elektronske pošte, dne 29. 7. 2012	105
PRILOGA N: Intervju z Petrom Bartkowskim, spletnim koordinatorjem pri poljski stranki Platforma Obywatelska (Civic Platform), prek elektronske pošte, dne 3. 6. 2012	107
PRILOGA O: Intervju z Jakubom Kajzlerjem, tajnikom za mednarodne zadeve pri češki stranki Občanská demokratická strana (ODS), prek elektronske pošte, dne 2. 8. 2012	109
PRILOGA P: Intervju z Alexandrom Karvajem, tajnikom za mednarodne zadeve pri slovaški stranki Strana maďarskej koalície – Magyar Koalíció Pártja (SMK-MKP), prek elektronske pošte, dne 1. 6. 2012	111
PRILOGA R: Intervju z Valdemarjem Tomaševskim, predstavnikom litvanske stranke Lietuvos Lenkų Rinkimų Akcija (AWPL), prek elektronske pošte, dne 26. 7. 2012	113
PRILOGA S: Intervju z Janisem Tomelsom, tajnikom za mednarodne zadeve pri latvijski stranki Tēvzemei un Brīvībai/LNNK prek elektronske pošte, dne 23. 7. 2012	114

PRILOGA Š: Intervju s Heleri Pent, predstavnico estonske stranke Isamaa ja Res Publica Liit, prek elektronske pošte, dne 1. 6. 2012.....	116
PRILOGA T: Podobe spletnih strani političnih strank: Slovenska demokratska stranka (SDS), Liberalna demokracija Slovenije (LDS) in Socialni demokrati (SD) v letu 2006..	117
PRILOGA U: Podobe spletnih strani političnih strank: Slovenska demokratska stranka (SDS), Liberalna demokracija Slovenije (LDS) in Socialni demokrati (SD) v letu 2013..	120

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Kanali komuniciranja političnih strank.....	20
Slika 3.2: Piramidalna struktura orodij e-demokracije.....	35
Slika 4.1: Trend razvoja števila spletnih strani političnih strank v Sloveniji	44
Slika 5.1: Prikaz zastopanosti e-orodij na spletnih straneh političnih strank (2012/13).....	50
Slika 6.1: E-dostop na spletnih straneh slovenskih in tujih strank.....	62
Slika 6.2: Interaktivna e-orodja na spletnih straneh slovenskih in tujih strank.....	63

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Klasifikacija funkcij in vsebine spletnih strani oblasti.....	36
Tabela 3.2: Kakovost e-demokratskih orodij.....	37
Tabela 4.1: Zastopanost spletnih strani političnih strank v letu 2008.....	39
Tabela 4.2: Zastopanost spletnih strani političnih strank v letu 2010.....	40
Tabela 4.3: Zastopanost spletnih strani političnih strank v letu 2012/13.....	42
Tabela 5.1: Zastopanost e-orodij na spletnih straneh političnih strank (za leto 2012/13)	48
Tabela 5.2: Zastopanost e-orodij na spletnih straneh političnih strank SDS, LDS in SD.....	53
Tabela 6.2: Prikaz e-orodij na spletnih straneh tujih političnih strank.....	61

1 UVOD

Danes skoraj ni več področja, kamor ne bi posegla interaktivna računalniška tehnologija, in sfera političnega ni v tem smislu nobena izjema. Nastala ideja elektronske demokracije, ki povezuje demokratično javnost, državo in državljane, implicira obliko demokracije, ki nastaja kot rezultat vpletanja novih komunikacijskih tehnologij v obstoječe demokratične procese v smislu, da bi tvorila dostopnejše in bolj odprto prizorišče, na katerem bi lahko tako državljani kot politični akterji učinkoviteje sodelovali. Po mnenju Oblakove (2003) so se s tem pojavile nove oblike komunikativnega delovanja, načini izražanja mnenj, preoblikovale so se oblike interakcij s političnimi institucijami, vendar pa e-sodelovanje ne predstavlja nadomestila za obstoječe tradicionalne metode sodelovanja, temveč jim le dodaja vrednost.

Politične stranke še vedno ostajajo najpomembnejši medij za izrekanje in združevanje javnih interesov. Razvoj politik in programov znotraj strank predstavlja temelj za vladanje. Vsaka »zdrava« demokracija zahteva politične stranke, ki učinkovito združujejo in artikulirajo poglede in mnenja javnosti. Nove tehnologije ponujajo možnost za večja prizadevanja znotraj strank in z javnostjo. Informacijsko-komunikacijska tehnologija (v nadaljevanju: IKT) lahko strankam omogoči sredstva, s pomočjo katerih lahko bolj sistematično sodelujejo s svojimi člani in na splošno z javnostjo med oblikovanjem javnih politik, tehnologija pa državljanom nudi nov komunikacijski kanal, ki jim omogoča, da lahko neposredno govorijo s strankami, vplivajo na njihove programe in delovanje.

V diplomskem delu bom poskušala definirati in povezati ključne pojme s področja spletnih strani političnih strank in e-participacije. Ker je razvoj interneta kot IKT zelo hiter, se zastavlja vprašanje, ali so tudi politične stranke vedno bolj prisotne na internetu in ali jih ima vedno več svojo spletno stran. Če je to res, se zastavlja vprašanje, v katere namene stranke uporabljajo spletne strani ter ali se je v zadnjih desetih letih e-participacija sploh vzpostavila in ali se je čez čas povečevala. Zanimivo bi bilo tudi preveriti, kje se sedaj nahaja Slovenija v primerjavi z ostalimi državami s podobnimi strankarskimi izhodišči (na primer Poljsko, Češko, Slovaško, Estonijo, Latvijo in Litvo).

2 METODOLOŠKI NAČRT

2.1 CILJ IN NAMEN DIPLOMSKEGA DELA

Cilj diplomskega dela je raziskati vpliv spletnih strani političnih strank v Sloveniji na e-participacijo. To pomeni ugotoviti, ali politične stranke za komunikacijo z državljani v prvi vrsti sploh uporabljajo internet in ali imajo svoje spletne strani. Nadalje, cilj je tudi ugotoviti, v kolikšni meri politične stranke preko svojih spletnih strani posredujejo enosmerne informacije ali pa tudi omogočajo dvosmerno komunikacijo in sodelovanje ter vplivanje državljanov na delovanje strank pri oblikovanju javnih politik. Zanimalo nas bo tudi, ali se je tendenca časovno spreminjala v prid večji ali manjši e-participaciji. Eden izmed ciljev diplomskega dela bo tudi ustvariti kolikor se da jasno sliko, kako lahko politične stranke primerjamo s tujimi strankami, ki so nastale in se razvijale po podobnih izhodiščih.

Namen diplomskega dela je pokazati, da lahko IKT omogočajo političnim strankam v Sloveniji in izbranih tujih državah novo vstopno točko za dvosmerno komunikacijo z državljani.

2.2 ZGRADBA DIPLOMSKEGA DELA

Vsebinsko je diplomsko delo zgrajeno iz uvoda, v katerem se najprej nakaže preučevana tematika, nato sledi metodološki del diplomskega dela. V njem se predstavi cilje in namen diplomskega dela, razdela delovne hipoteze ter uporabljene metode in tehnike preučevanja, na katerih sloni empirični del. Sledi teoretsko poglavje, kjer so v podpoglavjih razdelani vsi osnovni pojmi, nujni za razumevanje obravnavane tematike.

Naslednja tri poglavja se ukvarjajo s preučevanjem dejanskega stanja in analizirajo vse tri delovne hipoteze, torej gre za empirični del. Vsako od teh poglavij je razdeljeno na podpoglavja, ki bolj podrobno obravnavajo spletne strani političnih strank.

Temu sledijo ugotovitve in sklep ter zaključek, v katerem so strnjene pridobljene ugotovitve, s katerimi se ugotovi veljavnost zastavljenih hipotez ter se poda kritična ocena dejanskega stanja. Na koncu je dodan seznam uporabljenih virov in literature ter vse priloge diplomskega dela.

2.3 HIPOTEZE

V diplomskem delu si zastavljam naslednje hipoteze, ki jih bom preverjala v empiričnem delu diplomskega dela (četrtem, petem in šestem poglavju):

Hipoteza 1: Politične stranke v Sloveniji v vedno večji meri (skozi čas) ustanavljajo in uporabljajo svoje spletne strani.

Hipoteza 2: Politične stranke v Sloveniji ne uporabljajo svojih spletnih strani zgolj za enosmerno komunikacijo z državljani, temveč jim dajejo možnost aktivnega sodelovanja pri razpravi in oblikovanju javnih politik ter na ta način spodbujajo (dvosmerno) participacijo.

Hipoteza 3: Politične stranke v Sloveniji in politične stranke v izbranih tujih državah v približno enaki meri uporabljajo svoje spletne strani glede na izbrana e-orodja.

Ob prvi hipotezi si bom zastavljala vprašanje, ali so politične stranke v Sloveniji vedno dajale večji poudarek ustanavljanju svojih spletnih strani skozi čas in kaj o tem menijo same (ali se še vedno raje poslužujejo ostalih sredstev komunikacije ali pa so sprejele internet kot enega izmed ustaljenih načinov komuniciranja). Hipotezo bom v četrtem poglavju preverjala skozi časovno primerjavo v treh točkah – v letu 2008, 2010 in 2013 glede na to, ali so slovenske politične stranke v teh obdobjih na novo ustanavljale svoje spletne strani oziroma kakšen trend se je pojavljal skozi čas – ali k povečevanju nastanka spletnih strani ali obratno. Pri tem bom vključila tudi mnenje političnih strank samih glede razlogov za ustanavljanje svojih spletnih strani (preko analize podatkov, pridobljenih iz intervjujev s predstavniki političnih strank, na primer z g. Cinkom iz Liberalne demokracije Slovenije in g. Ručigajem iz stranke Zares – socialno-liberalni).

Ob drugi hipotezi se pojavlja vprašanje, za katere namene politične stranke sploh uporabljajo svoje spletne strani. V petem poglavju diplomskega dela bom analizirala stanje glede na indikatorje, ali ima določena spletna stran e-orodja za enosmerno ali dvosmerno komunikacijo. Preučila bom vseh štirideset trenutno aktualnih spletnih strani slovenskih političnih strank. Ob teh ugotovitvah bom upoštevala tudi mnenje strank o funkcijah svojih spletnih strani in časovno primerjala tri spletne strani večjih slovenskih političnih strank. Podatke bom pridobila tudi s pomočjo intervjujev (z g. Dolencem iz Liberalne demokracije Slovenije, z gospo Pavlin iz Slovenske demokratske stranke in z g. Jeretičem iz stranke Socialni demokrati). Nadalje bom vključila tudi mnenja ostalih strank, na primer Slovenske

ljudske stranke, Krščanskih socialistov Slovenije in stranke Zares – socialno-liberalni. Pri preverjanju zastavljene hipoteze si bom pomagala tudi z mnenji strokovnjakov na tem področju (Simon Delakorda, dr. Andrej Lukšič, Boris Kragelj).

Tretjo hipotezo bom lahko le delno preverjala, saj bi zato morala uporabiti veliko več virov in povečati obseg raziskave, da bi lahko podala širše ugotovitve. Kljub temu pa bom s primerjavo Slovenije z izbranimi evropskimi državami (Poljsko, Češko, Slovaško, Latvijo, Litvo in Estonijo) lahko orisala splošno sliko, kje se slovenske politične stranke in njihova uporaba svojih spletnih strani trenutno nahajajo. V zadnjem empiričnem poglavju (6. poglavje) bom najprej nakazala skupna izhodišča za primerjavo slovenskih spletnih strani s tujimi, nato pa hipotezo preverjala z analizo petih spletnih strani političnih strank iz vsake tuje države glede na e-orodja, ki so na njih zastopana. Pridobljene podatke bom podkrepila tudi z mnenji tujih strank, ki jih bom pridobila iz intervjujev, opravljenih preko elektronske pošte (na primer z g. Jakubom Kajzlerjem iz češke stranke Občanská demokratická strana).

2.4 RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE PREUČEVANJA

V diplomskem delu so uporabljene naslednje metode in tehnike preučevanja:

- *analiza in interpretacija sekundarnih virov*¹ na preučevanem področju (predvsem sekundarna analiza monografskih gradiv, člankov, publikacij, revij);
- *analiza vsebin internetnih virov* (uporabljeni bodo za pridobitev podatkov, saj je zaradi razmeroma nove in hitro razvijajoče se tematike veliko informacij podanih ravno na internetu);
- *analiza raziskav* na področju uporabe interneta v slovenskih gospodinjstvih;
- *(mednarodna) primerjalna analiza* spletnih strani političnih strank (v Sloveniji in izbranih tujih državah);
- *družboslovni intervju*² s predstavniki vseh večjih slovenskih političnih strank, med drugim s predstavniki Socialnih demokratov (SD), Slovenske demokratske stranke (SDS) in Liberalne demokracije Slovenije (LDS), z nekaterimi predstavniki večjih političnih strank iz Češke, Slovaške, Poljske, Latvije, Litve in Estonije ter s

¹ Sekundarna ali metaanaliza pomeni analizo podatkov ali obstoječih virov, ki so jih pridobili drugi in so shranjeni v različnih oblikah. Sekundarna analiza omogoča hitro in relativno poceni pridobljene informacije in je skoraj vedno osnovni temelj za nadaljnje raziskave (Stewart in Kamins 1993, 1).

² Družboslovni intervju je polstrukturiran intervju z izbranimi posamezniki (Majchrzak 1984).

strokovnjaki s področja e-demokracije (z dr. Andrejem Lukšičem, Borisom Kragljem in Simonom Delakordo);

- *časovna analiza*³ spletnih strani in njihovih e-orodij večjih slovenskih političnih strank (od leta 2008 do 2012).

³ Ne gre za pravo longitudinalno študijo, saj ta pomeni zbiranje podatkov o enakih subjektih skozi določena časovna obdobja (Buck 2006).

3 TEORETIČNOPOJMOVNA IZHODIŠČA

Z razvojem novih IKT, še posebej interneta, se je pričel spreminjati tudi odnos političnih strank do njih. Počasi so se začele prilagajati na novo spletno okolje in med drugim začele tudi graditi svoje spletne stani in jih uporabljati v različne namene. Eden izmed njih je bil tudi način komuniciranja z državljani, ki zajema tudi povratne komunikacijske kanale, preko katerih lahko državljani vplivajo nazaj na politične stranke. Tako politične stranke na svojih spletnih straneh ne podajajo samo različnih informacij o svojem delovanju, temveč omogočajo tudi možnost sodelovanja civilne družbe pri procesih odločanja oziroma spodbujajo e-participacijo državljanov kot enega izmed vidikov e-demokracije, in sicer predvsem preko e-orodij, ki so prisotna na spletnih straneh političnih strank. V nadaljevanju razčlenjujem in pojasnjujem vse omenjene pojme in jih povezujem med seboj.

3.1 INTERNET IN SPLETNE STRANI

Internet oziroma medmrežje v splošnem smislu pomeni računalniško omrežje, ki povezuje več omrežij, ki je sestavljeno iz nešteto zasebnih, javnih, akademskih, poslovnih in vladnih omrežij, v katerega se lahko poveže posameznik prek svoje elektronske naprave, na primer računalnika (Vehovar 1998, 315). Predstavlja javno razpoložljiv mednarodno povezan sistem računalnikov skupaj z informacijami in uslugami za uporabnike, ki uporablja način paketno preklapljivih komunikacijskih protokolov TCP/IP⁴. Med omrežji obstaja hierarhija, ki jo sestavljajo hrbtenice raziskovalnih in komercialnih omrežij ter državnih organov v posameznih državah, ki dostavljajo podatke regionalnim omrežjem, ta pa podatke razpršijo naprej manjšim omrežjem (Pečar 2005, 35).

Internet je sestavljen iz različnih storitev, kot so elektronska pošta, svetovni splet, novičarske skupine, protokol za prenos podatkov, spletne konference, klepetalnice in drugo. Svetovni splet⁵ kot sistem medsebojno povezanih besedilnih spletnih dokumentov je najbolj uporabljan in priljubljen del interneta (Burnett in Marshall 2003). Dokumente pregledujemo s spletnim brskalnikom, ki s spletnega strežnika prenese in prikaže dokument, navadno na računalniškem zaslonu. Dokument z nadbesedilom predstavlja spletno stran, na kateri so lahko različne

⁴ Protokol za nadzor prenosa in internetni protokol sta protokola, ki izvajata protokolski sklad, preko katerega teče internet.

⁵ Z angleško kratico WWW za World Wide Web.

vsebine, opisane v jeziku HTML in na spletu prikazane pod svojim spletnim naslovom – domeno (Pahor in drugi 2002, 426). Spletna mesta so bila sprva namenjena predstavitvi informacij in dokumentov, danes pa se je zaradi komercialne uporabe interneta hitrost prenosa posameznih komponent spletne strani močno povečala (Kollock in Smith v Antončič 2006). Vzporedno s tem se je spremenila sestava spletnih strani, saj so postale grafično in multimedijsko bogatejše in lahko vključujejo tudi zvok, sliko, videoposnetke in omogočajo interaktivne (dvosmerne) možnosti komuniciranja.

Zgodovinsko gledano je bil internet v svojih zametkih projekt, ki ga je vodila agencija ARPA (Advanced Research Projects Agency) pri ameriškem obrambnem ministrstvu. Leta 1969 je ARPA zgradila prvo eksperimentalno omrežje, imenovano ARPANET, z namenom zaščite podatkov v primeru okvare računalnikov. Na začetku so v njem sodelovali samo štirje veliki računalniki na ameriških univerzah. Omrežje je že omogočalo prenos sporočil in deljenje datotek. V 70. letih se je ARPANET hitro širil (Žurga in Lah 2004, 29). Leta 1983 so začeli veljati protokoli TCP/IP za povezovanje in komunikacijo med računalniki. Prejšnji protokoli so bili pomanjkljivi, ker niso mogli komunicirati z računalniki zunaj omrežja ARPANET. Z nastalim protokolom pa je bila omogočena komunikacija med računalniki na različnih lokacijah (Leiner in drugi 2003). Velike spremembe so se pričele dogajati, ko je internet preko komercialnih ponudnikov postal dostopen širšemu občinstvu, predvsem za pošiljanje elektronske pošte (Jerman Blažič 1996). S tem se je vzpostavila globalna komunikacijska zmožnost interneta kot mehanizma za necenzurirano izmenjavanje informacij, sodelovanje in interakcije med posamezniki in njihovimi računalniki ne glede na njihovo geografsko pozicijo.

Značilnosti novih tehnologij in interneta kot komunikacijskega medija so: preprosta in univerzalna dostopnost, interaktivnost, decentraliziranost, nehierarhičnost ter interna povezanost. Z novimi informacijskimi tehnologijami⁶ se je pojavil tudi nov odnos civilne družbe do politične participacije v smislu izmenjave politično relevantnih informacij in večanja zaupanja v politične institucije (Norris 1999). Kot poudarjata Davis in Owenova (v Oblak 2003a), ponuja internet vsaj štiri politične funkcije: dostop do novic in političnih informacij, ki so bile do sedaj bolj redke narave, povezovanje med javnimi uradniki in državljani prek različnih spletnih strani, vzpostavljanje forumov za politično razpravljanje ter

⁶ Uveljavitev novih informacijskih tehnologij, ki bi bile komplementarne obstoječim družbenim in političnim praksam, je odvisna od značilnosti trenutne politične kulture.

zbiranje stališč in ocenjevanje javnega razpoloženja, ki omogoča takojšen odziv na stališča in dogodke. Poleg klasičnih načinov političnega komuniciranja z državljani imajo politične stranke z uporabo interneta prednost vplivanja in dostopanja do izoliranih posameznikov ali skupin, ki se preko tega medija lažje organizirajo in povežejo (Norris 2004a, 12). Internet sicer odpira mnogo novih možnosti komuniciranja in novo javno prizorišče, ki pa ni nujno demokratično v smislu dejanskega vplivanja na izboljševanje in razvijanje medsebojne relacije med političnimi akterji in državljani.

Dosedanje raziskave na področju uporabe in dostopa do interneta v Sloveniji sta med drugimi do sedaj opravljala RIS⁷ in Eurostat⁸. Raziskava RIS s področja uporabe interneta v Sloveniji za leto 2004 kaže, da ima okoli 52 % slovenskih gospodinjstev dostop do interneta, v splošnem pa so med gospodinjstvi zabeležili hitro širitev dostopa do interneta, saj je v letu dni vstopilo v skoraj 10 % novih slovenskih gospodinjstev (Vehovar in drugi 2005). V raziskavi RIS 2007 – Uporaba interneta pa avtorji podajajo rezultate raziskave Eurostata, iz katere je razvidno, da se je delež gospodinjstev z dostopom do interneta leta 2007 v primerjavi z letom 2004 povečal na 58 % (Vehovar in drugi 2007). Po podatkih spletne strani Statističnega urada Republike Slovenije za leto 2012 je imelo v prvem četrtletju dostop do interneta 74 % vseh gospodinjstev v Sloveniji. Internet kot eno izmed IKT je v tem času uporabljalo več kot 90 % oseb, in to vsaj enkrat na teden ali pogosteje.

Gre torej za fenomen hitrega porasta uporabe interneta v povprečnih slovenskih gospodinjstvih. To pomeni, da se je povečala potencialna možnost dostopa do interneta, vendar je pri tem treba paziti tudi na določene skupine uporabnikov, ki jim je internet manj dostopen, na primer glede na starost, izobrazbo, dohodek itd.

Glede na podatke o strankarski politični aktivnosti preko interneta pa jih je leta 2000 od skupaj 34 registriranih slovenskih političnih strank le šest imelo svojo spletno predstavitevno stran, polovica med njimi je bila neparlamentarnih strank. Od leta 2003 so na spletu prisotne vse parlamentarne stranke, vendar med njimi obstajajo razlike (Vehovar in drugi 2005).

⁷ Raba interneta v Sloveniji (RIS) je akademski neprofitni projekt Centra za metodologijo in informatiko znotraj Fakultete za družbene vede v okviru Univerze v Ljubljani.

⁸ Eurostat opravlja statistične raziskave na različnih področjih na ravni Evropske unije z namenom primerjave med državami in regijami za različne namene in uporabnike.

3.2 POLITIČNE STRANKE

V politološki znanosti težko zasledimo enotno opredelitev pojma politične stranke. LaPalombara in Weiner (1966) poudarjata, da so stranke tvorba modernih in modernizirajočih se političnih sistemov, prav tako so se tudi definicije pojma politične stranke skladno s tem zgodovinsko in družbeno razvijale in spreminjale. Prvi poskusi opredelitve so nastajali v obdobju zametka modernih strank, med njimi tudi enačenje stranke z organiziranim mnenjem oziroma s skupnim prizadevanjem za nacionalni interes. Sociološka opredelitev političnih strank jih prikaže kot sekundarne družbene skupine, ki s svojimi posebnimi nalogami in vedenjem predstavljajo zamejeno družbeno enoto. Nadaljnji politološki razvoj je prinesel razmišljanja v smeri obvladovanja države oziroma prisvajanja in nadzorovanja upravne oblasti in tekmovanja med strankami za javno podporo. Socialistične in komunistične ideologije so stranke opredeljevale kot odtujeno obliko politične organizacije družbe in kot instrument za uresničevanje interesov delavskega razreda (Fink Hafner 2001, 12–14). Razumevanje strank kot delov celote, ki ne delujejo v korist celote, temveč same zase, je vplivalo tudi na nadaljnji razvoj predstave političnih strank kot med seboj tekmujočih entitet (Ware v Sartori 2005, 12). Panebiancova definicija (1988, 5) pa je tista, ki najbolj strne bistvo politične stranke kot organizirane skupine oziroma združenja, ki je orientirano k političnim ciljem in želi s svojo aktivnostjo ohraniti ali spremeniti obstoječe socialne, ekonomske in politične pogoje s sredstvi vplivanja ali prevzemom oblasti, in je edina organizacija, ki deluje v volilni areni⁹.

Zgodovinsko oblikovanje političnih strank sega v 19. stoletje evropskega in severnoameriškega prostora, vzporedno z nastankom modernih političnih sistemov in moderne politike. Obsežnejši študij fenomena strank pa se je razširil v 20. stoletju. Stranke imajo v sodobni liberalni demokraciji dvojno naravo, in sicer kot demokratična vez med državljanji in vlado ter kot instrument mobilizacije državljanov na osnovi (ne)demokratičnih platform (Fink Hafner 2001, 15). Politični in strankarski razvoj strank v pluralističnem smislu v državah Srednje in Vzhodne Evrope se je začel konec osemdesetih let z razvojem civilno-družbenih organizacij. Pojav t. i. gibanjskih strank (Agh v Krašovec 2000, 20) v času prvih večstrankarskih in demokratičnih volitev, se je navezoval na ohlapne koalicijske povezave

⁹ Pri tem pa moramo omeniti, da ta definicija najbolje odraža realnost zahodnoevropskega in severnoameriškega sveta.

različnih organizacij, kjer ideologija ni igrala večje vloge. Stranke v pravem pomenu so se pojavile šele po prvih demokratičnih volitvah preko procesa parlamentarizacije in institucionalizacije, ki je vzpostavil vlogo strank kot oblikovalk institucij in politik. Razvoj slovenskih političnih strank po 2. svetovni vojni je potekal na podoben zgoraj omenjeni način (Krašovec 2000, 20–23). Razvoj demokratičnega strankarskega sistema je bil v Sloveniji povezan z dvema glavnima procesoma politične modernizacije (proces liberalizacije in demokratizacije), ki je bil posledica večjih ali manjših nasprotij med staro politično elito in novonastalimi civilno-družbenimi gibanji (Fink Hafner 1997, 135).

Skupaj s pojmovnim in z zgodovinskim razvojem političnih strank velja omeniti tudi njihove naloge oziroma funkcije, ki jih opravljajo. Najbolje jih povzema Danica Fink Hafner (2001, 18) kot naslednje: povezovanje (vez) med vladajočimi in vladanimi, oblikovanje in izvajanje kolektivnih ciljev družbe, agregacija različnih interesov, strukturiranje volilnih glasov, integriranje in mobilizacija državljanov ter seveda ena pomembnejših funkcij, kot je oblikovanje javnih politik. Politične stranke so tiste, ki preko oblikovanja strankarskega programa nakažejo smernice nadaljnega razvoja javnih politik, če v tekmi za oblast dosežejo moč za njihovo (ne)spreminjanje in oblikovanje. Zato so tudi glavna tarča naslavljanja zahtev s strani različnih, večinoma partikularnih interesov (McKay 2005, 80). Naloga strank, kot je mobilizacija in povezovanje državljanov, slednjim omogoča politično participacijo ne samo s klasičnimi metodami (kot na primer udeleževanje volitev), temveč tudi preko manj konvencionalnih načinov¹⁰, s čimer se večja zaupanje državljanov v obstoječe institucije (Johnston, 2005). Stranke na ta način prevajajo legitimnost do institucij v liberalnodemokratičnih političnih sistemih, ta pa se vrača nazaj z utrjevanjem njihove lastne legitimnosti. Politične stranke veljajo za pglavitne institucije za obravnavanje in razreševanje konfliktov v družbi (Blondel 1990, 111), saj je njihova naloga sklepanje kompromisov med različnimi interesi in priprava različnih alternativnih rešitev, njihova morebitna uzakonitev in implementacija. Državljeni pa imajo možnost vsakokratnega presojanja uresničevanja javnih politik in jemljejo stranke kot posredno sredstvo za kolektivno odgovornost izvoljenih uradnikov (Norris 2004b, 3–4). Pizzorno (v Mair 1990, 72) kot glavno funkcijo strank izpostavlja ustvarjanje in ohranjanje političnega zaupanja v reprezentativnih političnih sistemih, še zlasti ko so ostale institucije (na primer religiozne, etnične, lokalne) to zaupanje izgubile.

¹⁰ Sem med drugim spada tudi vplivanje na oblikovanje strankarskih mnenj ali politik preko spletnih strani političnih strank.

3.3 POLITIČNO KOMUNICIRANJE IN INTERNET

Med zgoraj omenjenimi nalogami političnih strank v sodobnih demokratičnih državah bi izpostavila povezovanje vladajočih in vladanih, saj ta funkcija strankam določa njihovo komunikacijsko naravo. Stranke lahko razumemo kot »komunikacijsko-povezovalna sredstva« (Sartori 1976), skozi katera potekajo enosmerni ali dvosmerni tokovi političnih in drugih informacij.

Stranke navadno uporabljajo internet kot sredstvo za politično komuniciranje z državljani oziroma (potencialno) volilno bazo. Komuniciranje se poveča v času volilnih kampanj¹¹, vendar nekatere politične stranke uporabljajo različne kanale za politično komuniciranje tudi izven predvolilnih obdobj. Ware (1996, 305–308) izpostavlja tri dejavnike, ki vplivajo na vrsto politične komunikacije, ki jih politične stranke uporabljajo v posameznih državah. Med prvo vrsto dejavnikov uvršča zakonske omejitve, ki določene vrste komuniciranja prepovedujejo ali omejujejo. V naslednji sklop dejavnikov spadajo specifične lastnosti družbe, v kateri stranke delujejo (na primer na območjih z manjšo pismenostjo ljudi so stranke bolj osebno prisotne, na drugi strani pa na področjih, kjer je poseljenost redka, raje uporabljajo drugačne kanale komuniciranja, kot so televizija, pošta in internet). Zadnja skupina dejavnikov se je razvila skozi zgodovinsko in tradicionalno perspektivo in je vplivala na politično komuniciranje političnih strank dvosmerno – skozi demokratično tranzicijo so bile politične stranke tiste, ki so razvijale različne načine komuniciranja, na drugi strani pa so državljani vplivali nazaj na njih s sprejemanjem uveljavljenih načinov komuniciranja in morebitnim zavračanjem novih ali drugačnih oblik le-tega.

Podobne dejavnike izpostavlja tudi Pippa Norris (2005, 4–5) in k njim dodaja vpliv trga množičnih medijev in razvoj novih IKT, kot sta internet in celo mobilni telefoni. Znotraj vsakokratnega specifičnega okolja tako stranke razvijejo njim najbolj primerne načine političnega komuniciranja, pri čemer upoštevajo vrsto vprašanj, kot na primer katere javne politike in tematike želijo posebej izpostaviti, kako predstavljati stranko navzven, katere so njihove ciljne skupine, na katere želijo vplivati, in preko katerih kanalov bodo to dosegale. V večini primerov lahko govorimo o profesionalizaciji političnega komuniciranja, saj se stranke

¹¹ Politične stranke vodijo politično kampanjo, ki ne zajema le tako organizirano delovanje v smeri predstavljanja in približevanja poslanstva in vizije stranke državljanom, temveč delujejo tudi z namenom spreminjanja javnih politik v ciljnih institucijah, in to skozi vse leto, ne le v času volitev (Mukherjee 2009).

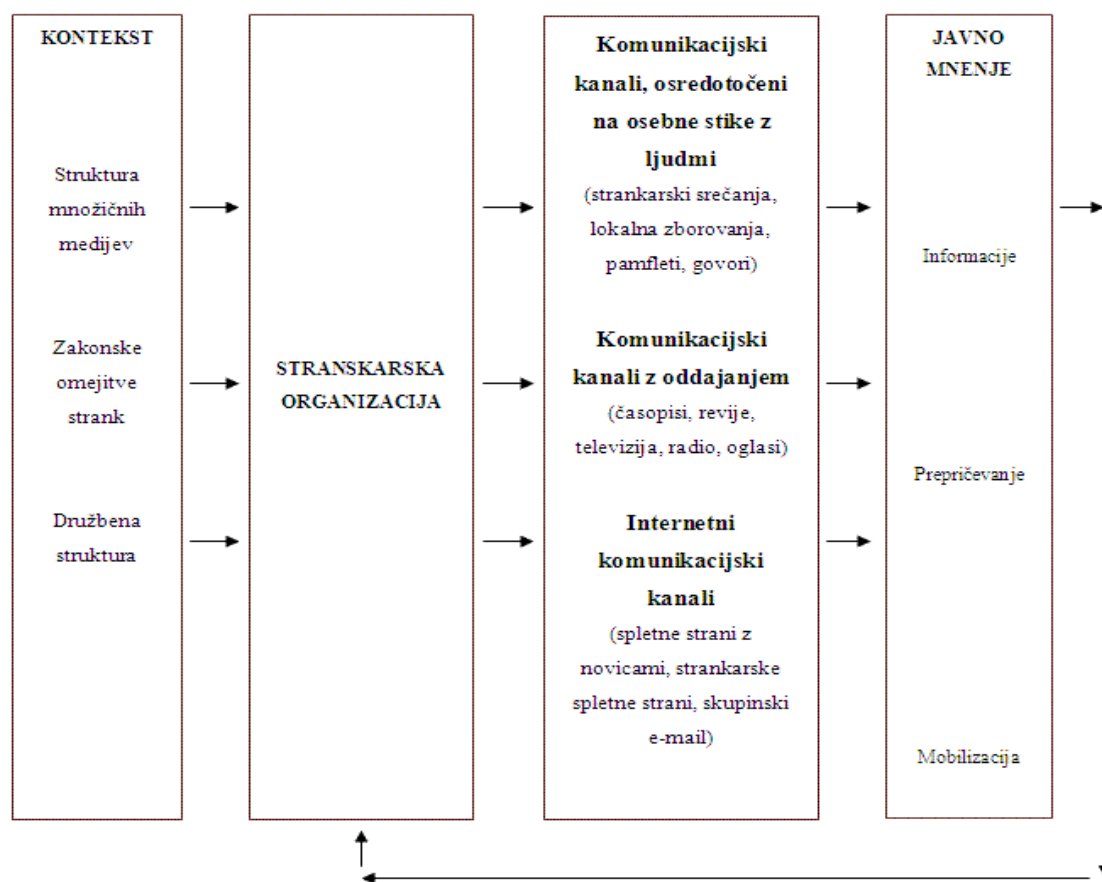
zgledujejo po zasebnem sektorju v želji po pridobivanju politične podpore in vpliva (Norris 2004c).

Stranke se večinoma poslužujejo uveljavljenih metod komuniciranja, ki jih lahko strnemo v naslednje skupine: intenzivni osebni stiki (stranke poskušajo aktivirati prijateljske in sosedske stike z državljani), manj intenzivni osebni stiki (potencialnim volivcem omogočajo več osebnega prostora, saj se samo odločijo, ali se bodo udeležili strankarskih zborovanj, govorov ali shodov), neosebni stik preko tiskanih medijev (volivci tu nimajo neposrednega stika s stranko in njenimi privrženci, lahko pa pridejo v stik s časopisjem, plakati in podobno) ter nazadnje neosebni stik preko elektronskih načinov komuniciranja, kjer lahko gre za enosmerno ali pa dvosmerno obliko komunikacije, pogost medij pa je internet (Ware 1996, 307). Stranke se za navedene metode odločajo na osnovi tehtanja med finančnimi in časovnimi dejavniki ter tudi razpoložljivega kadra.

Tok komunikacije do ciljnih skupin poteka v krožnem sistemu. Slika 3.1 prikazuje medsebojni vpliv okoljskih dejavnikov (strukturo množičnih medijev, zakonske okvire delovanja strank in družbeni kontekst) na strankarsko organizacijo neposrednih in posrednih komunikacijskih kanalov¹², s katerimi se dosega tako ožje kot širše občinstvo oziroma skupine državljanov (Norris 2005, 4–5). Strankarska komunikacija pa ni le enosmeren proces od strank do državljanov, temveč si stranske prizadevajo tudi dobiti povratne informacije glede javnega mnjenja, ki zadeva njihove politične preference in prioritete. Zato na sliki puščice na desni strani prikazujejo tok komunikacije, ki teče od spodaj navzgor nazaj do političnih strank, ki temu zato namenjajo tudi povratne komunikacijske kanale, kjer lahko državljani, člani in simpatizerji strank ter tudi drugi sodelujejo v razpravah o javnih politikah, konferencah ali vplivajo na strankarsko delovanje. Vprašanje pa je seveda, v kolikšni meri stranke vzpostavljajo te kanale in jih izrabljajo v omenjene namene.

¹² Neposredne in posredne komunikacijske poti stranke povezujejo notranje ali vertikalno z njenimi člani in aktivisti kot tudi horizontalno oziroma zunanje s povezovanjem strankarskih voditeljev in drugih predstavnikov z ostalimi političnimi skupinami v danem okolju.

Slika 3.1: Kanali komuniciranja političnih strank

Vir: Norris (2005, 5).

Zgoraj omenjeni načini komuniciranja političnih strank so se v zgodnjih 90. letih prejšnjega stoletja z razvojem sodobne informacijske družbe razširili s pomočjo novih IKT¹³. Zaradi spremenljivosti in kompleksnosti okolja so stranke počasi začele prilagajati in spreminjati načine komuniciranja in jih razširile tudi na internetne kampanje, ki pa so skozi vsa obdobja postale tudi stalne. Razvile so se različne oblike interaktivne tehnologije, ki so nakazovale možnost vnovičnega postavljanja državljana v aktivnejše vloge in ne le pasivnega opazovanja političnega dogajanja. Uporaba interneta za politične namene je postala stalnica v delovanju političnih strank, vladnih agencij, lokalnih organizacij in ostalih (Chadwick in May 2003).

Kljub temu da so stranke manj prožne organizacije, ki navadno v danem okolju svojo strukturo spreminjajo po bolj inkrementalnih načelih, Römmele (2003, 8–11) meni, da se vseeno sproti odzivajo na spremenjene načine komuniciranja. Če bi želeli opredeliti možne

¹³ Informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT) se nanaša na izdelke in prakse, ki se uporabljajo za shranjevanje, zapisovanje in druge vrste obdelav informacij. V sodobnih časih pa se IKT nanašajo predvsem na informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki so se razvile iz telekomunikacijske in računalniške industrije.

načine uporabe interneta za strankarsko delovanje, bi lahko rekli, da gre za vmesne variacije med uporabo »od zgoraj navzdol« za razširjanje informacij do poudarjanja interaktivnih zmožnosti novega medija. Tako internet za vsako stranko pomeni nekaj drugega v smislu konteksta njegove uporabe (Gibson in Römmele 2007). Stranke, ki dajejo poudarek pridobivanju novih volivcev in vzdrževanju obstoječe volilne baze, internet uporabljajo za razširjanje ažurnih informacij o svojem delovanju. Njihove spletne strani so namenjene predstavitvi kandidatov in stremijo k ciljnim družbenim skupinam volivcev. Komunikacija poteka striktno od zgoraj navzdol. Navadno imajo take spletne strani tudi vzpostavljen intranet za strankarske člane, ki služi kot hiter dostop do informacij tudi bolj internega značaja. Tu se sicer lahko pojavljajo tudi bolj interaktivna orodja, vendar so močno regulirana s strani stranke in niso namenjena spodbujanju politične razprave. Enako velja tudi za stranke, katerih cilj je obdržati trenutni položaj na oblasti. Na svoj račun pa tu lahko pridejo tudi manjše ali novonastale stranke, ki lahko podajajo informacije o svojem programu in kandidatih na enostaven in lahko dostopen način, saj so preko tradicionalnih kanalov komuniciranja zaradi majhnosti lahko večkrat zapostavljene.

Za zgoraj omenjene stranke je značilna večja stopnja notranje hierarhije, internet pa lahko omogoča tudi rahljanje strogega ločevanja med ožjim strankarskim vodstvom in člani oziroma spodbujanje notranje demokracije z odpiranjem kanalov za mnenja članov. Komunikacija tu poteka tudi »od spodaj navzgor«, vendar ostaja med članstvom in spodbuja predvsem njihove vloške. Spletne strani ne vsebujejo več toliko informacij o posameznih kandidatih, temveč so se iz personaliziranega območja raje osredotočile na bolj splošnega – na strankarski program in prihodnje strategije delovanja (Löfgen v Römmele 2003, 14).

Naslednja stopnja odpiranja komunikacijskih kanalov pa le-te razširja tudi na dejavne državljane, ki želijo preko spletnih strani izraziti svoja vprašanja in mnenja, ter daje prostor za javno in odprto argumentirano razpravo. Spletne strani vsebujejo orodja, ki omogočajo enosmerno kot tudi dvosmerno komunikacijo, na primer e-forum (Delakorda 2010). Stranke tako v celoti izpolnjujejo svojo funkcijo vmesnika med državljani in vlado ter na osnovi novih možnosti, ki jih ponuja IKT, znova vzpostavljajo svoj odnos z državljani in jim dajejo možnost sodelovanja pri oblikovanju javnih politik (Dahlgren 2005).

Z razvojem interneta in njegovo uporabo za politične strankarske namene so na tem področju nastale mnoge raziskave. Pri raziskovanju političnih strank v ZDA in Veliki Britaniji je bilo mogoče ugotoviti splošen trend izkoriščanja interneta in spletnih strani za enosmerno

komunikacijo in podajanje informacij, vendar je nekaj strank močno izstopalo po svoji interaktivni naravnosti (na primer stranka Zelenih v Veliki Britaniji). Ena izmed večjih raziskav Pippe Norris (2003) se je pri preučevanju več kot sto spletnih strani političnih strank po vsem svetu osredotočila na vprašanja razširjanja pluralizma političnega komuniciranja in vzpostavila pravo mero kritičnosti do zmožnosti spletnih strani strank pri vzpostavljanju kanalov za aktivno sodelovanje državljanov pri oblikovanju njihovih politik (Römmele 2003, 15–17). Preučevanje novih IKT in njihovega vpliva na delovanja političnih strank pa je mogoče zaslediti tudi drugje po svetu. Bhaskar Mukherjee (2009) je raziskoval, v kolikšni meri politične stranke v Indiji uporabljajo internet za svoje delovanje s pomočjo spletnih orodij, kot so Google, Yahoo, Alexa in Wayback Machine.

3.4 DRŽAVLJANI IN POLITIČNA PARTICIPACIJA

Življenje vsakega posameznika je tako ali drugače pod vplivom trenutnega političnega sistema. Nekateri posamezniki se le pasivno odzivajo na zahteve političnega sistema in sprotno prilagajajo svoje delovanje novonastalim situacijam, nekateri posamezniki pa delujejo v smeri spoznavanja, spreminjanja in izboljševanja političnega sistema ter se osredotočajo na pozitivne stvari, ki jih lahko iz takega delovanja pridobijo (Milbrath 1982). Tako že v osnovi lahko ločimo med dvema tipoma dejavnih državljanov: med takimi, ki spremljajo trenutno politično dogajanje in se nanj odzivajo vedno en korak pred ostalimi, ter na državljane, ki političnem delovanju pripisujejo malo pomembnosti ali pa popolnoma nič. Seveda pa v praksi oziroma realnosti ne obstajajo taki »idealni« tipi, temveč posamezniki s svojim vedenjem po navadi variirajo na točkah med obema skrajnostma.

Posameznikovo delovanje v političnem polju se med drugim odraža tudi skozi participacijo. Ta je v demokraciji nepogrešljiv element. Glede na tip demokracije je različno opredeljena. Participacija v predstavniški demokraciji pomeni, da odločitve sprejemajo predstavniki, ki jih je ljudstvo pooblastilo, da vladajo. Neposredno demokracijo pa označuje participativnost oziroma je pravica do odločanja priznana tistemu, ki dokaže svojo predanost javnim zadevam, in je bolj odprta do vseh ljudi (Della Porta 2003, 64). V vsakem primeru pa je participacija samoiniciativno, zavestno sodelovanje in ne zgolj bolj ali manj nehoteno, naključno ali neprostovoljno udeleževanje v političnih aktivnostih (Harej 2002, 18).

Politično participacijo lahko tako opredelimo kot vključenost posameznika v politični sistem na različnih ravneh dejavnosti, segajočih od popolnega nezanimanja do zasedanja politične

funkcije (Rush 1992). Bolj konkretno se politična participacija nanaša na tiste aktivnosti zasebnih državljanov, ki so usmerjene v vplivanje na izbor vladnega osebja (angl. government) in/ali akcij, ki se jih loteva vlada¹⁴ (Verba in Nie v Fink Hafner 2005, 2). Politična participacija torej pomeni sodelovanje v procesih oblikovanja, sprejemanja in izvajanja javnih politik. Včasih je veljalo, da je dobra tako za individualne državljane kot za politični sistem. Je notranje zaželen cilj kot tudi sredstvo za uresničevanje drugih ciljev, varuje svobodo, spodbuja enotnost in pospešuje stabilnost (Oman 2006, 10).

Milbrath (1965, 18) meni, da obstaja hierarhija politične participacije, kjer loči naslednje aktivnosti:

- **apatičnost** (nikakršna politična aktivnost);
- **opazovalske aktivnosti** (udeležba na volitvah, prepričevanje drugih, kako naj volijo, spodbujanje političnih razprav, izpostavljanje političnim stimulusom itd.);
- **prehodne aktivnosti** (udeležba na sestankih, stiki s političnimi voditelji, finančna pomoč stranki itd.);
- **gladiatorske aktivnosti** (opravljanje javne/strankarske funkcije, kandidiranje za javne/strankarske funkcije, pridobivanje sponzorskih sredstev, udeležba na sestankih forumov, aktivni člani političnih strank itd.);
- **politik kot poklic**.

Poznamo več oblik politične participacije. Raziskovalci so se dolgo časa posvečali preučevanju konvencionalnih oblik politične participacije kot na primer: izpostavljanje političnim izzivom, volitve, odpiranje politične razprave, prepričevanje drugih, naj volijo na določen način, stik s političnim funkcionarjem ali voditeljem, denarni prispevki stranki ali kandidatu, udeležba na političnem zborovanju, posvečanje časa politični kampanji, vstop med aktivno članstvo politične stranke, kandidiranje za voljeno funkcijo in prevzemanje političnih in strankarskih funkcij (Milbrath v Della Porta 2003, 65). V 70. letih pa je bilo opaziti porast opazovanja novih, nekonvencionalnih oblik politične participacije, in sicer: pisma bralcev, sodelovanje v bojkotu, zasedba poslopij, cestne zapore, podpisovanje peticij, razne oblike protestov, stavke ter tudi nasilje in povzročanje gmotne škode (Dalton v Della Porta 2003, 69).

¹⁴ Ta definicija izloča iz participacije različne pasivne oblike, kot sta spremljanje političnih dogodkov ali razpravljanje z drugimi o teh dogodkih. Gre za oblike, ki ne vplivajo neposredno na vlado in njene postopke (Adam 1991, 104).

Poleg preučevanja oblik politične participacije je bilo do sredine 90. let 20. stoletja raziskovanje pretežno osredotočeno na vprašanja obsega, zvrsti in hierarhije politične participacije v posameznih družbah oziroma političnih sistemih. Šele v zadnjih obdobjih vprašanja kakovosti politične participacije prihajajo na družboslovni dnevni red v večji meri, in sicer v okviru širših mednarodnih primerjalnih raziskav. Zadnji val preučevanja prinaša naslednje ključne ugotovitve.

Prvič, v razvitem delu sveta, ki že dlje časa velja za relativno stabilno svetovno demokratično jedro, politična participacija upada. Ta težnja se kaže predvsem v upadanju udeležbe v institucionaliziranih oblikah političnega udejstvovanja, kot so volitve in sodelovanje v volilni kampanji (konvencionalne politične udeležbe).

Drugič, po večji tranzicijski mobilizaciji v posocialističnih državah (na primer v Sloveniji) je tu mogoče zaslediti pridruževanje težnji upadanja konvencionalnih oblik politične participacije, vendar na nižji izhodiščni ravni, kot je bila na začetku dosežena na Zahodu.

Tretjič, novejša primerjava med državami v svetovnem merilu kažejo na nepričakovan vzorec večanja nekonvencionalnih oblik politične participacije, tudi v demokratično najvišje ocenjenih državah. Gre za politične dejavnosti, ki potekajo izven običajnih kanalov in institucij ter zajemajo različne oblike pritiska in izražanja zahtev do moderno zasnovane sistemske politike (Fink Hafner in Kropivnik 2002, 55–56). V zadnjih nekaj letih se je zaradi svetovne gospodarske in finančne krize povečevalo tudi število državljanov, ki so sodelovali na legalnih ali nelegalnih demonstracijah, prav tako pa se je povečal obseg ostalih oblik politične participacije, predvsem zaradi pretiranega zakonskega spreminjanja oziroma krčenja pravic posameznika.

Postavlja pa se tudi vprašanje, do katere stopnje je politična participacija primerna. Določena raven zadržanosti pri političnem udejstvovanju je lahko za demokracijo tudi koristna, saj lahko pomeni znak nesoglasja s tistimi, ki imajo politično oblast. Pomembno je tudi, da so pri možnosti politične participacije zastopane vse družbene kategorije. Njihova izključenost je problematična z vidika pasivne participacije, v smislu sodelovanja pri izbiri kandidatov kot tudi pri aktivni participaciji, ki vključuje kandidiranje na volitvah. Prav tako je dostikrat politična participacija omejena le na politično področje, ko bi morala seči tudi na ostala področja družbenega življenja, ki se nanašajo na specifičen problem (Keržan 2007, 13–26).

Na politično participacijo vplivajo različni dejavniki, eden izmed njih je politična kultura. Pojem politične kulture je razvil Gabriel A. Almond. Po njegovi zastavitvi je vsak politični sistem vstavljen v določen vzorec orientacij v politično akcijo. S tem v zvezi govorimo o stališčih do politike, političnih vrednotah, ideologijah, nacionalnem značaju, kulturnem etosu. Almond (1989) je politično kulturo razdelil na dva glavna tipa: na homogeno (v smislu, da velika večina akterjev v političnem sistemu sprejema kot glavne cilje političnega sistema kombinacije vrednot svobode, množične blaginje in varnosti) in heterogeno (ta je sestavljena iz več subkultur). Homogena politična kultura zagotavlja stabilno demokracijo, heterogena politična kultura pa nestabilno demokracijo (Lukšič 1992, 13–14).

Politična kultura vedno obstaja, tudi kadar se vladajočim dozdeva, da gre za pomanjkanje kulture. Politične kulture so različne in predstavljajo vrednote, čustva, predstave, identifikacije, vedenja, usmeritve in vzorce obnašanja v politiki, pri posameznikih in skupinah, strankah in združenjih na različnih ravneh. Bolj kot imajo posamezne skupnosti razvito politično zavest, višja je njihova stopnja politične kulture, kar pomeni, da imajo večjo sposobnost za ustvarjanje politike, kar je razvidno iz odnosov te skupnosti do drugih skupnosti in do vseh njenih sestavnih delov, iz vzorcev, v katere se ti odnosi organizirajo in institucionalizirajo (Lukšič 2006, 10–11). Tudi raven politične participacije naj bi bila posledično tu višja. Tisti družbeni akterji, ki že v samem izhodišču niso ustrezno politično kultivirani, so že vnaprej onemogočeni politično artikulirati svoje interese in so s tem politično-kulturno disfunkcionalni (Kolenc 2002, 19).

Kadar prihaja do posameznih sprememb v političnih sistemih, se politična kultura spreminja postopoma in s časovnim zamikom, saj se morajo prevladujoča politična prepričanja in vrednote prilagoditi novim okoliščinam. Politična kultura v vsaki državi ima odločilen vpliv na politiko in politično dogajanje. Vzorci obnašanja vodijo delovanje ljudi v politiki, ki se skozi generacije počasi spreminja. Politične kulture prav tako ne moremo obravnavati ločeno od kulture neke družbe, saj ti dve skupaj tvorita politično življenje (Molan 2005, 18–19).

Politično kulturo lahko delimo na (Južnič, 1989):

- **participativno**: posamezniki imajo možnosti sodelovanja v politiki, se je zavedajo svoje politične kompetentnosti in so o njej prepričani;
- **apatično**: v njej posamezniki čutijo odtujenost do politike, ne pričakujejo, da bo politični sistem naravnan tako, da bo opazil njihovo politično kompetentnost; v apatični politični kulturi se razvije politični cinizem, za katerega je značilna visoka stopnja nezaupljivosti v polje politike, poleg tega pa podcenjevanje politične dejavnosti;
- **indiferentno**: ta se deli na dve zvrsti – na ravnodušne posameznike oziroma indiferentne »starega kova« in na tiste »novega stila«; prvi so pod vplivom tradicionalnega odnosa do politike, ki zajema več generacij, ki so imele izoblikovano mnenje, da navadnega človeka v politiki ničesar ne vprašajo, in tem ljudem so manjkale osnove za vstop v politično delovanje, saj so bili funkcionalno nepismeni ter brez znanja o politiki in brez organizacijskih izkušenj; na drugi strani pa so indiferentni posamezniki novejšega stila, ki so si v procesu politične socializacije¹⁵ pridobili znanje o temeljnih političnih pojmi in konceptih, so organizacijsko bolje usposobljeni in se tudi zavedajo koristi, ki jih prinaša politično sodelovanje, z drugimi besedami rečeno, so na prehodu iz tradicionalne miselnosti v moderno.

Če razumemo politično participacijo kot obliko komuniciranja (in tako povežemo pojem politične participacije s tematiko, razloženo v prejšnjem podpoglavju), v kateri običajno državljani s svojimi dejanji posredujejo določenim odločevalcem določena sporočila, gre tu tudi za dvosmerni proces: tudi državljani morajo biti namreč deležni sporočil, s pomočjo katerih si ustvarijo podobo trenutnih in bodočih razmer, po katerih presojujejo, na katerem področju in v kolikšni meri participirati, se seznanijo z učinki svoje participacije in na tej podlagi vnovič presojujejo o svojih nadaljnjih dejanjih (Jurca 2007). Dejavnik, ki vpliva na državljansko participacijo je torej tudi obveščenost državljanov¹⁶, ne glede na to, ali ta poteka

¹⁵ Politična socializacija je »proces, v katerem agenti politične socializacije posredujejo, posamezniki pa pridobivajo in si ustvarjajo predstave o svetu, mnenja, vrednote in verovanja, stališča in prepričanja, oblike in vsebine dokazovanja oziroma znanja o politiki, političnem sistemu in političnih odnosih v družbi, v kateri živijo« (Kolenc 1993, 125).

¹⁶ Dravljlani internet uporabljajo kot dopolnilo ali pa nadomestek za tradicionalne medije, to pa posledično vodi do višje stopnje integriranega političnega znanja. Internet spodbuja uporabnikovo stopnjo zgoščenosti znanja in omogoča, da dejstva, ki so se jih naučili, povežejo v večjo politično sliko (Dalrymple in Sheufele 2007). Uporabnikom ponuja neskončno virov informacij, in to v različnih oblikah in iz veliko zornih kotov.

prek množičnih medijev, izobraževalnega sistema, neformalnih skupin ali kako drugače (Makarovič v Toš in Bernik 2002, 69).

(Državljsko) participacijo lahko tako obravnavamo kot komunikacijski proces, v katerem državljani sporočajo svoje želje politikom (Brezovšek 1995, 199). Podoba e-demokracije (obravnavana v naslednjem poglavju) kot foruma, kjer naj bi se izoblikovale bolj neposredne oblike demokratičnega delovanja, predvideva obstoj »idealnega državljana«, ki je glede politike pripravljen izražati svoje mnenje, kar je preko interaktivne tehnologije tudi možno (Oblak 2003). Pogoj za takšno revitalizacijo vloge državljana je po mnenju Grossmana (1995) preprosta, »easy-to-use« elektronska tehnologija, ki ljudi znova pritegne v politično areno in na ta način državljani e-participirajo na dveh ravneh (s pomočjo neposrednega odločanja o zadevah in prek neposrednih razprav o istih temah).

Toda ideja o civilnodružbeno izobraženih državljanih implicira veliko več kot preprosto iskanje in sprejemanje (in tudi posredovanje) informacij o delovanju v sferi politike. Civilnodružbeno vedenje temelji ali celo izhaja iz posameznikove zavzetosti za skupno dobro in njegove pripravljenosti za sprejemanje družbene odgovornosti. To z drugimi besedami pomeni, da se državljani vključujejo v takšne vrste aktivnosti, ki od posameznika zahtevajo soočenje s težkimi izbirami in odločitvami, obenem pa predvidevajo tudi posameznikovo razumevanje posledic, ki jih lahko prinesejo sprejete odločitve. Nedvomno drži, da internet kot dodaten komunikacijski kanal v tem pogledu nastopa kot učinkovita asistenca pri dvosmernih posredovanih komunikacijskih procesih, toda za zagotavljanje obojestranskega in posvetovalnega komuniciranja med državljani in političnimi strankami (ali ostalimi odločevalci) je potrebno bistveno več kot le preprosto ponujanje informacij (Oblak 2003, 58).

Za prikaz angažiranosti posameznikov oziroma državljanov A. Lukšič (1999, 333) izpostavlja spontano ali ad hoc nastale komunikacijske odločevalne forme, ki nastanejo, kadar so individualni ali kolektivni akterji sistemsko izključeni iz komunikacijske in odločevalne mreže. Za dosego svojih ciljev se zatečejo k vzpostavitvi komunikacijskega in odločevalskega procesa, ki teče po povsem drugačnih pravilih kot v institucionaliziranih formah (gre za manj formaliziran proces, v ospredju so vzorci spontanega komunikativnega ravnanja, ki izražajo neposreden izraz volje in razpoloženja). Gre torej za nekakšne vzporedne in neformalne forme, ki pa lahko včasih tudi vplivajo na politične odločevalce in njihove odločitve.

3.5 E-DEMOKRACIJA IN E-PARTICIPACIJA

Koncept e-demokracije v svoji primarni zasnovi pomeni predvsem sintezo med političnim sistemom demokracije in tehnologijo. Bistvo e-demokracije lahko povzamemo kot idejo o spojitvi demokracije in tehnologije, kjer naj bi IKT vstopale v izvajanje demokratičnih procesov v razmerjih med oblastjo in civilno družbo prek nudenja informacijske podpore, povečevanja komunikacijskih možnosti in operativne podpore odločevalskih procesov. A danes e-demokracija predstavlja znatno več kot zgolj mehanično komponento demokracije. Ustvarja novo dimenzijo demokratičnega političnega sistema, ki vključuje intenzivnejšo, širšo in trajnejšo participacijo civilne družbe v politični sferi (Pičman Štefančič 2008b, 21–23). Tako se klasični koncept liberalne demokracije¹⁷ približuje in prevzema lastnosti deliberativne demokracije¹⁸, saj je za prvega značilno tudi to, da so dejavnosti, ozadja in interesi izvoljenih predstavnikov in odločevalcev dostikrat daleč stran od védenja in pričakovanj državljanov.

Pojem e-demokracije je razrast svoje uporabe doživel predvsem v zadnjem desetletju, kljub temu pa njegove opredelitve niso enoznačne. Martin Hagen pri definiranju izpostavi računalnike in računalniška omrežja. »Elektronska demokracija pomeni vsak demokratični politični sistem, v katerem so računalniki in računalniška omrežja uporabljeni za izvajanje naslednjih ključnih funkcij demokratičnega procesa: informiranje in komuniciranje, artikulacija in združevanje interesov ter politično delovanje (tako posvetovanje kot glasovanje)« (Hagen 1996, 64). E-demokracija je model demokracije, ki državljanom omogoča, da s pomočjo elektronskih medijev (radio, televizije in zlasti interneta) ne samo pridobivajo informacije o delovanju državnih institucij, političnih strank in posameznih politično relevantnih oseb, temveč tudi da informacije analizirajo in svoje predloge s pomočjo elektronskih medijev posredujejo nazaj na posamezne možne vstopne točke vplivanja (Grilj 2004, 25).

¹⁷ Na liberalnih konceptih utemeljena sodobna demokracija je sistem vladanja, ki temelji na spoštovanju človekovih pravic in pravic državljanov, na splošni volilni pravici, na izmenjavi elit na oblasti, na deljeni oblasti, na nadzoru le-te ter na reprezentativnem parlamentu (Beyme v Rus in Toš 2005, 298).

¹⁸ Deliberativna demokracija predpostavlja, da demokracija ne pomeni zgolj seštevanja glasov, ampak tudi njihovo transformacijo kot rezultat svobodnega posvetovanja. Koncept zato poudarja pomen oblikovanja javnega mnenja kot rezultata kakovostne razprave, v kateri se soočijo različni pogledi in argumenti. Pred sprejetjem odločitve javnega pomena se tehta med čim več različnimi informacijami, ki so posredovane skozi interaktivno razpravo. Zato rezultat posvetovanja ni samo izmenjava pogledov, ampak tudi konkreten dogovor ali kompromis, ki je utemeljen na domnevi, da je skupina ljudi, ki je soočila svoje ideje in poglede, prišla do določenega konsenza, zgrajenega na skupnem vedenju. Gre torej za mehanizem, ki ustvarja procesne pogoje za splošno, demokratično in enakopravno udeležbo različnih akterjev pri političnem odločanju (Sovdat 2008, 7).

Spletni portal E-demokracija¹⁹ pri opredelitvi e-demokracije poudarja orodja za e-participacijo, ki je eden izmed ključnih vidikov e-demokracije.

E-demokracija predstavlja uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) in strategij znotraj političnih in vladnih procesov na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni s strani demokratičnih akterjev, ki vključujejo vlado, izvoljene uradnike, medije, politične organizacije in državljane/volivce. E-demokracijo razumemo kot splet orodij za agregiranje mnenj državljanov/občanov, ki so potem kot taki vključeni v komunikacijske in odločevalske procese znotraj državnih/občinskih institucij» (Clift v Kvas 2006, 14–15).

Prvemu sklopu definicij e-demokracije, ki poudarjajo vlogo IKT, dodamo konkretne načine oziroma orodja, s katerimi se omogoči sodelovanje državljanov v političnih razpravah. Orodja za izvajanje e-demokracije imajo različen domet, ki variira med pasivno in aktivno participacijo (bolj podrobno so razložena v naslednjem podpoglavju).

Prejšnja dva sklopa definicij lahko nadgradimo še z vidikom interaktivnega sodelovanja državljanov/posameznikov v procesih sprejemanja oblastnih odločitev. Poudarek je na ustvarjanju novega prostora za civilno sfero, ki ji je tako omogočeno povezovanje in združevanje med seboj ter sodelovanje z obstoječimi oblastnimi strukturami. »E-demokracija je nova metoda v demokratičnem političnem sistemu, ki izkorišča potencialne IKT za krepitev demokratičnega sodelovanja med civilno in politično sfero ter omogoča trajnosten, interaktiven in vsestranski značaj civilne participacije v oblastnih strukturah« (Pičman Štefančič 2008b, 22). Vsebinsko se navedena definicija e-demokracije naslanja predvsem na tiste zmogljivosti IKT, ki spreminjajo naravo sodelovanja med civilno sfero in državnimi institucijami.

E-demokracija torej iz izpostavljenih treh zornih kotov nudi večjo demokratizacijo političnega življenja, temelječega na naslednjih predpostavkah. Prva pomeni dostopnost, preprostost in interaktivnost tehnologije. To pomeni predvsem to, da IKT premagujejo problem fizičnih, prostorskih in časovnih ovir ter temeljijo na preprostosti informacijske tehnologije in obči dostopnosti do te tehnologije. Druga predpostavka temelji na revitalizaciji vloge državljana. To načelo se nanaša na nujnost po vnovičnem definiranju vloge državljana in civilne sfere. Potrebni so novi načini, s katerimi bi državljane spodbudili k javnemu delovanju. IKT tu

¹⁹ Spletno mesto E-demokracija (E-demokracija.si) je v slovenskem medijsko-političnem prostoru prvi poskus kritičnega reflektiranja teoretskega razvoja in praktične uporabe orodij e-demokracije z namenom povečanja politične participacije posameznika.

ponujajo dokaj preproste rešitve, ki se operacionalizirajo preko e-demokratskih orodij. Tretja predpostavka pa državljanom pripisuje aktivno vlogo in njihov vstop v sooblikovanje odločevalskih procesov. Pomembno vlogo pri tem igrajo tudi politične institucije, med njimi tudi politične stranke, ki participacijo s strani državljanov tudi sprejemajo, jo vgrajujejo v svoje vzorce delovanja in postopno sprejemajo kot način oblikovanja in sprejemanje javnih politik (Oblak 2003b, 28–31).

Pri proučevanju vplivov interneta na demokracijo sta se oblikovala dva skrajna pogleda pri avtorjih. Na eni strani lahko govorimo o zagovornikih neposredne demokracije, ki zagovarjajo uvedbo e-volitev in e-referendumov. Tem avtorjem predstavlja internet revolucionarno orodje oziroma silo, ki bo spremenila uveljavljen koncept predstavniške demokracije in možnost prehoda na koncept neposredne demokracije. Ta koncept predvideva odpravo predstavniških institucij in političnih strank, do katere naj bi prišlo zaradi neposrednega dogovarjanja med državljani in vlado (Marc 2006).

Na drugi strani pa so zagovorniki prej omenjene participativne demokracije, ki zagovarjajo predvsem uporabo IKT kot podpornega sistema, ki bo omogočil učinkovitejše delovanje že uveljavljenih demokratskih procesov. Izhajajo iz prevladujočega mnenja stroke in prebivalstva, da je predstavniška demokracija tista, ki daje legitimiteto političnemu sistemu (Ternovšek 2005, 36). V tem primeru naj bi uveljavitev elektronske demokracije pomagala pri lažjem prenosu političnih informacij in odzivu nanje med političnimi predstavniki (političnimi strankami) in državljani. V diplomski nalogi se osredotočam na koncept e-demokracije v slednjem primeru, čeprav gre pri obeh primerih za stremenje k povečevanju stopnje politične participacije.

IKT lahko torej kombiniramo z vsemi modeli demokracije (predstavniško, neposredno in deliberativno), odvisno od tega, kakšno vlogo komunikacije in vpliva v političnem sistemu prvotno prevzamejo, kljub temu pa je v vse vtкана ideja o povečevanju participativnih možnosti in razširjanju demokratskih delovanj (Oblak v Deutsch 2005, 39–40).

Vsi modeli e-demokracije, ki so zgrajeni na teh izhodiščih, predvidevajo večjo vključitev državljanov v politične procese ter krepitev demokratskega sodelovanja med civilno in politično sfero, zato je pravzaprav manj relevantno, za katerega od njih gre. E-demokracijo lahko na ta način koncipiramo kot »hibrid, ki svoje potenciale lahko ponudi kateremu koli modelu demokracije, če ta podpira razširjene možnosti neposrednega odločanja državljanov, večjo informiranost, intenzivnejše vključevanje civilne sfere, odprte komunikacijske kanale,

posvetovanje in javno razpravo» (Pičman Štefančič 2008b, 22–23). V tem pomenu e-demokracija pod načelno demokratično držo združuje različne poglede, vendar pa je pri vsem tem ne bi bilo upravičeno opredeliti kot novo paradigmo v razvoju sodobnih družb. Po mnenju Pičman Štefančičeve (2008b, 23) novim IKT ni mogoče pripisati moči potencialnega revolucionarnega preobrata demokratičnih sistemov. Namesto tega lahko pričakujemo predvsem izboljšanje in krepitev obstoječih sistemskih mehanizmov in procesov. E-demokratična prizadevanja bodo v prihodnosti krmarila med zagotavljanjem visokih legitimnostnih meril korelacije med akti oblasti in voljo ljudstva na eni strani ter procesnim izvajanjem demokratičnih procesov sprejemanja odločitev na drugi.

Prav zaradi svoje hibridne narave pa mora e-demokracija zasledovati bolj specifično določene cilje. Ti cilji so naslednji: prizadevanje, da se vsem, ki želijo participirati v odločevalskih procesih, to tudi omogoči v smislu zagotovitve dostopa do informacijsko-komunikacijske infrastrukture ter usposobljenosti za njeno uporabo; omogočanje boljše informiranosti družbe, zagotavljanje transparentnosti oblastnega delovanja, razširjanje participativnih zmogljivosti za državljane in povečevanje deliberativnih zmogljivosti v civilni sferi (Pičman Štefančič 2008b, 24). Pri zasledovanju teh ciljev pa moramo biti tudi kritični, saj sama zagotovitev participativnih možnosti državljanom še ne pomeni tudi dejanske uveljavitve uporabe le-teh niti samo po sebi nujno ne povečuje e-participacije. Tako se pojavlja vprašanje, v kolikšni meri bodo e-demokratična orodja participativno aktivirala državljane kot taka. Gradnja participativnih kanalov se tako izpostavlja kot bistven element e-demokracije, a ne tudi zadosten, je le prvi korak v oblikovanju e-demokratičnega sistema. Naslednji korak, ki predstavlja večji izziv, je dati državljanom razloge, zakaj participirati. Njihov glas mora imeti neko težo, da sploh začnejo izkoriščati komunikacijske poti, ki so jim dane, poleg njih pa tudi ustvarjati nove²⁰.

E-participacija predstavlja osrednje jedro e-demokracije v smislu najbolj očitnega demokratičnega prispevka novih tehnologij v odločevalske procese posebej za nove možnosti državlanskega sodelovanja in razširja možnosti civilne participacije. Tako dopolnjuje ali pa spreminja tradicionalno pojmovanje sodelovanja med odločevalskimi strukturami in državljani kot posamezniki. E-participacija presega zgolj e-sodelovanje, ki predstavlja le

²⁰ Tako zastavljen cilj predstavlja hkrati tudi problem oziroma izziv, s katerim se srečuje e-demokracija. Teh pa je še veliko, na primer: dejanska (ne)obveščenost posameznikov kot temelj verodostojnosti za njihovo odločanje, interesi posameznikov na oblasti, IKT je podvržena zlorabam (problem verodostojnosti sodelujočih, zloraba podatkov itd.), preobremenjenost sistemov ob aktivnem sodelovanju množice in drugo (Silič v Cimolini 2001, 23).

enega od vidikov e-participacije. »E-participacija se nanaša na vse oblike aktivnega civilnega vključevanja in tehnološko podprte komunikacije, pa najsi gre zgolj za podajanje mnenj in stališč, interaktivno sodelovanje pri pripravi predlogov ali celo enakopravno (so)odločanje« (Pičman Štefančič 2008b, 43).

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) predstavlja tristopenjski model razvoja e-participacije oziroma vključevanja državljanov v politično odločanje (Coleman in Gøtze 2001, 13):

- **informiranje:** gre za enosmeren odnos, v katerem vlada oblikuje in posreduje informacije državljanom. Vključuje tako »pasiven« dostop državljanov do informacij kot »aktivne« ukrepe vlade, da informacije razširja do posameznikov. Za primer lahko podamo na primer dostop do informacij javnega značaja in dostop do vladnih spletnih strani;
- **posvetovanje:** pomeni dvosmeren odnos med vlado in državljani, v katerem prva pridobiva povratne informacije o mnenju državljanov glede specifičnih tematik. Vlada predhodno definira problematiko, o kateri želi izvedeti mnenja. Za primer lahko vzamemo spletne posvete o zakonskih predlogih ter razne raziskave javnega mnenja;
- **aktivna participacija:** temelji na partnerskem odnosu med vlado in državljani, v katerem slednji aktivno sodelujejo pri oblikovanju javnih politik²¹. Prepoznava in državljanom dodeljuje dejavno vlogo pri političnem dialogu. Tako so, kljub temu da je končna odločitev v rokah države, državljani prepoznani kot pomembni akterji na področju pobude in oblikovanja javnih politik.

V diplomski nalogi analiziram participativne možnosti, ki jih preko svojih spletnih strani nudijo politične stranke, pri čemer bom zajela t. i. horizontalno e-participacijo (vključuje širok spekter dostopnosti in osveščenosti državljanov) in tudi del vertikalne e-participacije (neposredni komunikacijski stik med državljani in odločevalci) (Pičman Štefančič 2008b).

3.6 E-ORODJA

Zasledujoč transparentni, participativni vidik demokracije, je mogoče državljanom dati na voljo več izbranih e-orodij, ki dopuščajo bolj ali manj aktivno vključevanje v demokratično

²¹ To sodelovanje vključuje e-participacijo v: oblastnem političnem procesu, procesu sprejemanja politik v vladi, zakonodaji in nadzoru izvoljenih predstavnikov, procesu oblikovanja politik na ravni političnih strank in v delovanju civilne družbe (UK Online 2002, 15).

delovanje oblasti oziroma političnih strank. E-orodja so na spletni strani E-participacija²² razdeljena na informacijska in komunikacijska orodja. Prva so namenjena povečevanju preglednosti političnega sistema, druga pa krepitvi neposredne vključenosti in soudeležbe državljanov v procesih odločanja ter izboljševanju kakovosti javnega mnenja, kjer se tudi kaže meja med pasivno in aktivno državljansko e-participacijo.

Med e-orodja uvrščamo e-dostop, e-posvetovanje, e-anketo, e-peticijo, e-forum, e-konzultacijo, politični spletni dnevnik in spletno klepetalnico.

E-dostop pomeni uporabo svetovnega spleta za izboljševanje in dopolnjevanje dostopa do uradnih dokumentov, zakonodaje, postopkov, storitev in političnih informacij javnega značaja, ki prispevajo h krepitvi preglednosti političnega procesa in kakovosti oblikovanja javnega mnenja. Namen tega orodja je, da se državljanom omogoči lažji nadzor in stik z njihovimi predstavniki in vlado na osnovi elektronsko dosegljivih informacij²³. Rezultat e-dostopa je večja politična informiranost in vključenost državljanov v delo demokratičnih odločevalskih institucij. V komunikacijskem smislu je to strogo pasivno orodje, ki državljane zgolj oskrbuje z informacijami oz. jih obvešča o delovanju, ne omogoča pa jim dvosmerne interakcije z institucijami (Kvas 2006, 18–20).

E-posvetovanje pomeni uporabo svetovnega spleta za institucionalizirano posredovanje komentarjev, pripomb in dopolnil s strani državljanov, strokovnjakov, interesnih skupin in nevladnih organizacij o predhodno opredeljenem vsebinskem vprašanju. Namen tega orodja je krepiti participativno politično kulturo zainteresiranih javnosti, da aktivno sodelujejo v odločevalskem procesu, ter tako prispevati k večji legitimnosti, boljši kakovosti in učinkovitejši implementaciji politik in normativnih dokumentov (ibidem).

E-anketa pomeni uporabo svetovnega spleta za ugotavljanje utripa javnega mnenja. Državljanom omogoča izražanje mnenj in stališč o javnih zadevah (ibidem).

E-peticija je vnaprej pripravljen spletni obrazec, v katerega državljani, ki želijo sprožiti e-peticijo, vpišejo naslov peticije, vsebino (predlog, zahteva ali pobuda) in dodajo gradiva za

²² Spletni portal E-participacija (E-participacija.si) predstavlja vstopno mesto za demokratično e-sodelovanje in e-soodločanje slovenskih državljanov, nevladnih organizacij, civilne družbe ter ostalih zainteresiranih javnosti o zadevah in politikah javnega pomena na lokalni, nacionalni, evropski in globalni ravni.

²³ Praviloma gre za naslednje vrste informacij: splošne informacije o državnih oziroma javnih institucijah in organih (pregled, struktura, cilji, naloge), splošne kontaktne informacije, informacije o področnih zadevah in političnih dokumentih, informacije o pravnih aktih ter informacije o odprtih zadevah in možnostih civilne participacije.

njeno utemeljitev. Ostali državljani lahko peticijo preberejo in jo z elektronskim podpisom oz. vnosom osebnih podatkov tudi podprejo (Bobovnik 2008).

E-forum predstavlja interaktivno spletno aplikacijo, ki državljanom omogoča medsebojno izmenjavo individualnih stališč, pogledov in mnenj o javnih temah, katere lahko predhodno izberejo oz. določijo sami. Cilj e-foruma je okrepiti proces oblikovanja državljanskih mnenj s pomočjo deliberativnega soočanja v elektronski javni sferi, v katerega so lahko vključeni tudi politiki in strokovnjaki. Gre za interaktivni proces podajanja stališč, ocen in sodb na način neposrednega navezovanja na mnenje drugih, ki se lahko odvija pred ali po sprejemanju političnih odločitev ali neodvisno od njih (ibidem).

E-konzultacija omogoča vključevanje različnih organiziranih in neorganiziranih skupin in posameznikov, ki imajo možnost komentiranja in oblikovanja političnih odločitev. Orodje omogoča precejšnjo stopno demokratičnosti, saj zagotavlja aktivno vključevanje državljanov v odločevalske procese.

Politični spletni dnevnik predstavlja avtonomen način objavljanja in sporočanja političnih vsebin, ki so v interesu pisca oz. piscev (politiki, državljani, interesne skupine itd.). Vsebine vsebujejo relevantne informacije, obvestila, novice, stališča ali pozive. Spletni dnevniki v osnovi ne omogočajo širšega in institucionaliziranega javnega razpravljanja po načelih deliberativne demokracije. Kljub temu pa omogočajo državljanom, da sooblikujejo javno mnenje oz. se konstituirajo kot njegov relevanten akter, predstavnikom javne oblasti pa ponuja možnost neposrednega in preglednega objavljanja stališč oz. komuniciranja z državljani.

Spletne klepetalnice predstavljajo interaktivno orodje, ki omogoča interaktivno komunikacijo v realnem času. Namenjene so pogovorom med političnimi predstavniki in državljani oz. med samimi državljani o relevantni temi javnega pomena (Bobovnik 2008, 32–33).

Zgoraj omenjena e-orodja torej omogočajo izvajanje predvsem dveh funkcij: informiranja, kjer gre, prvič, za enosmeren odnos med političnimi strankami in državljani, v katerem slednji aktivno in pasivno pridobivajo raznovrstne informacije o strankarskem delovanju, in drugič, za dvosmeren odnos posvetovanja in aktivne participacije pri odločanju in oblikovanju javnih

politik (Bobovnik 2006, 8–9). E-orodja so prikazana na sliki 3.2 v piramidalni strukturi²⁴, ki bolje ponazarja njihov komunikacijski potencial.

Informacijska e-orodja se nanašajo tako na širjenje na eni strani kot na uporabo informacij na drugi strani, bodisi da so njihovi avtorji državljani ali pa oblast sama. Pri tem ena stran soudeležencev ostaja neaktivna, pa naj gre za naslovnike oziroma prejemnike informacij ali pa njihove tvorce. Pri komunikacijskih e-orodjih je prisotno aktivno sodelovanje tako na strani civilne družbe kot tudi države, pri čemer pa državljani niso enakopravni udeleženec v odločevalskih procesih. Ta kategorija torej predstavlja tisto skupino delovanja, ki zahteva aktivnosti participantov, a hkrati ne predvideva neposrednega vpliva na končno sprejeto odločitev. Sem spadata predvsem e-peticija in e-forum. Participativna e-orodja pa predstavljajo množico takšnih interakcij med državljani in oblastjo, ki zahtevajo aktivno vključitev sodelujočih in hkrati predvidevajo odzivnost oblasti, pri čemer obstajajo različne, predvsem bolj zavezujoče stopnje spoštovanja in upoštevanja participantov (Pičman Štefančič 2008, 57).

Slika 3.2: Piramidalna struktura orodij e-demokracije

Vir: Pičman Štefančič v Prodnik (2008, 20–21).

Tudi Pippa Norris (2004b, 21) je predstavila podobno kategorizacijo e-orodij v tri skupine: informacijsko, komunikacijsko in akcijsko (glej tabelo 3.1).

²⁴ Takšna struktura dopušča tudi nadaljnjo sistemizacijo e-orodij. Posamezna področja e-orodij je mogoče deliti še na podskupine, tako na primer na tista orodja, ki omogočajo sodelovanje na ravni civilne družbe oziroma sodelovanje med državljani samimi, in druga, ki predvidevajo sodelovanje v razmerju državljani–oblast (Pičman Štefančič 2008, 58).

Tabela 3.1: Klasifikacija funkcij in vsebine spletnih strani oblasti

E-ORODJA		
INFORMACIJSKA	KOMUNIKACIJSKA	AKCIJSKA
Podajajo informacije o namenu in cilju organa.	Nudijo centralen poštni naslov organa.	Pojasnjujejo zahteve, ki jih organ vzpostavlja za državljane.
Podajajo informacije o viziji organa.	Podajajo telefonske številke zaposlenih.	Državljanse vpeljujejo v opravljanje posameznih aktivnosti.
Podajajo področno zakonodajo in druge pravne akte, rezultate raziskav in poročila v obliki, ki je lahko berljiva.	Nudijo kontaktne informacije skrbnika spletne strani.	Ponujajo z dejavnostjo organa povezane e-forume.
Prek naročanja omogočajo avtomatično opozarjanje na nova sporočila in novice.	Prek klika vzpostavljajo povezave na e-poštne naslove odgovornih uradnikov.	Nudijo e-obrazce in e-vloge.
Zagotavljajo uporabne iskalne mehanizme.	Prek klika vzpostavljajo povezave na e-poštne naslove odgovornih uslužbencev.	Državljanom nudijo informacije o pritožbenem postopku in e-povezave za vložitev pritožbe.

Vir: Norris (2004b, 21).

Pri vsem tem pa ne smemo zanemariti enega od vidikov, ki ga izpostavlja Pičman Štefančičeva (2008b, 246–248), in sicer pravno ureditev e-orodij kot ključ uspešnega razvoja e-demokracije in s tem civilne družbe. Tu seveda govorimo o dveh segmentih, ki ju moramo ločevati. Prvi vidik predstavlja vpeljava razširjenih participativnih možnosti za državljane, drugi pa neposrednejše oblike sodelovanja javnosti pri sprejemanju končnih odločitev. V svoji diplomski nalogi se posvečam predvsem preučevanju prvih, druge zgolj omenjam ali na kratko predstavljam v teoretskem delu zaradi zaokroženosti celotnega vpogleda. Pravo po mnenju Pičman Štefančičeve igra pomembno vlogo pri urejanju tako splošnih načel delovanja v informacijskem svetu kot tudi pri povsem specifičnem poseganju v oblikovanje e-demokratskih orodij. Vzpostaviti mora takšne okvire informacijskih, komunikacijskih in participativnih pravic, ki bodo na eni strani trdni do te mere, da prenos pravic v e-sfero ne bo spremenil njihovih prvotnih oblik in namenov, a hkrati dovolj prilagodljivi in prožni, da bodo omogočali smotrno izrabo tistih potencialov, ki jih omogoča novo digitalno okolje. Po njenem mnenju breme prihodnjega razvoja leži na ramenih oblasti, ki bo morala prepoznati, vzpostaviti in pravno normirati kakovostna e-orodja, ki bodo smiselno vključena v procese oblasti, po drugi strani pa splošno dostopna, preprosta za uporabo, učinkovita in predvidljiva

(za kriterije kakovosti e-orodij glej tabelo 3.2). Ne predvideva celostnih sprememb v obliki krovne zakonodaje, ki bi urejala to področje, temveč se bolj nagiba k specifičnim podzakonskim pravnim aktom, ki so bolj fleksibilni ter hitreje in lažje sledijo hitremu tehnološkemu razvoju.

Tabela 3.2: Kakovost e-demokratskih orodij

KRITERIJ		OPIS
Družbena sprejemljivost	Zaupanje in varnost	Predstavljene informacije so točne, celovite in zanesljive, podatki, ki jih posredujejo uporabniki, pa obvladovani na varen način.
	Relevantnost	Uporabniki ocenjujejo, da s ponujenimi orodji lahko zasledujejo cilje, ki so pomembni njim in njihovim skupnostim.
Koristnost	Dostopnost	Uporabljeni standardi so skladni s Pobudo za večjo dostopnost za uporabnike s posebnimi potrebami spleta (Web Accessibility Initiative, WAI).
	Privlačnost	Orodja so oblikovno skladna s pričakovanji uporabnikov in s svojo obliko spodbujajo uporabo.
	Jasnost	Uporabniki razumejo posredovano vsebino in jo lahko povežejo s svojo konkretno nalogo oziroma situacijo.
	Odzivnost	E-orodje na zastavljena vprašanja uporabnikov odgovarja hitro in učinkovito.
Uporabnost	Navigacija	Uporabniki imajo zadostne in konsistentne informacije o svojem položaju znotraj organizacije spletišča, koraki so jasni, možnosti, ki so na voljo, pa pregledne.
	Fleksibilnost	Uporabniki lahko opravljajo svoje naloge v razumnem času; vzpostavljene so primerne bližnjice za ponavljajoče se in že poznane naloge.
	Odprava napak	Uporabniki lahko odpravijo svojo prejšnjo akcijo in zagotovljena ji je zadostna pomoč, da lahko popravijo napake in nadaljujejo proces brez večjih motenj.
Učinkovitost	Transparentnost	Participativni postopki so jasni in pregledni, obravnava posredovanih vložkov odprta in javna, zagotovljene pa so tudi povratne informacije.
	Določnost	Cilji participacije so jasni in razumljivi, časovno tempiranje je razumno in dopušča zadosten čas za participacijo, pravila sodelovanja so določena in predvidljiva.
	Evalvacija	E-orodje omogoča <i>post festum</i> presojo participativnih rezultatov.
	Vplivnost	Predviden je postopek upoštevanja rezultatov; rezultati participacije so upoštevani.

Vir: Prirejeno po Macintosh in drugi v Pičman Štefančič (2008b, 52).

4 PRISOTNOST SLOVENSКИH POLITIČNIH STRANK NA INTERNETU

Diplomsko delo v nadaljevanju obravnava poglavja, namenjena prikazu in analizi empirično pridobljenih podatkov in njihovi interpretaciji. Najprej so v dveh poglavjih predstavljena izhodišča za nadaljnjo analizo spletnih strani slovenskih političnih strank, nato pa sledi poglavje, ki bo le-te poskušalo umestiti v širše polje med izbrane tuje države.

4.1 SPLETNE STRANI STRANK OD LETA 2008 DO 2013

Slovenske politične stranke so svoje spletne strani na internetu večinoma pričele ustanavljati kmalu po vstopu v tretje tisočletje, nekatere morda že prej. Toda kljub hitremu razvoju interneta in s tem z odpiranjem novega prostora za politične stranke, se vse niso odločile za predstavnost na internetu. Ko govorimo o strankah na internetu, je smiselno, da najprej preučimo, kolikšen del strank je tam sploh zastopan. Temu pa dodajmo še eno dimenzijo – časovno, da lahko razberemo nekakšen trend razvoja spletnih strani. Na ta način bo bolje orisano ozadje, iz katerega bo razvidno, koliko strank je bilo in trenutno je prisotnih na internetu s svojimi spletnimi stranmi ter ali se je število novonastalih spletnih strani povečevalo ali zmanjševalo, pri čemer moramo vedno upoštevati razmerje med obstoječimi strankami in spletnimi stranmi. Namreč, število političnih strank v registru se vsako leto spreminja, prav tako pa (sicer v manjši meri) tudi zastopanost strank na internetu.

Moja podatkovna baza sega nazaj v leto 2008 in vse do aktualnega leta 2013. Ta časovni razpon sicer ni ravno velik, vendar če vzamemo v obzir, da gre za predmet preučevanja na internetu, lahko rečemo, da zaradi zelo hitrih sprememb na tem področju ta časovni razpon vseeno ni tako majhen. Dober primer tega je na primer hiter razvoj fenomena družbenih omrežij, ki je v le nekaj letih znatno pridobil na pomembnosti. Verjetno pa pri spletnih straneh političnih strank ne gre za tako nagel razvoj in lahko morda celo govorimo o fazah stagnacije razvoja nekaterih spletnih strani.

V letu 2008 je bilo v registru političnih strank registriranih skupno 58 političnih strank, od tega jih je 23 imelo svojo spletno stran, 35 pa ne. Pri tem moram omeniti, da sem za spletno stran štela tudi spletni blog (dve stranki sta namreč vodili le svoj spletni dnevnik, vendar sta tam imeli podobne informacije kot ostale stranke na svojih uradnih spletnih straneh). Podatki so razvidni iz tabele 4.1.

Tabela 4.1: Zastopanost spletnih strani političnih strank v letu 2008

ZAPOREDNA ŠTEVILKA	IME STRANKE	SPLETNA STRAN
1.	AKACIJE	✗
2.	DEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✓
3.	DeSUS – DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE	✓
4.	DEŽELNA STRANKA ŠTAJERSKE	✗
5.	EU DEMOKRATI SLOVENIJE	✗
6.	GLAS ŽENSK SLOVENIJE	✓
7.	ISTRSKI DEMOKRATSKI ZBOR	✓
8.	IZOLA JE NAŠA	✗
9.	KOMUNISTIČNA PARTIJA SLOVENIJE	✓
10.	KOPER JE NAŠ	✗
11.	KRŠČANSKI SOCIALISTI SLOVENIJE	✓
12.	KRŠČANSKO DEMOKRATSKA STRANKA	✓
13.	KRŠČANSKO-SOCIALNA UNIJA	✗
14.	LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	✓
15.	LIPA	✓
16.	LISTA ZA ČISTO PITNO VODO	✗
17.	LISTA ZA PRAVIČNOST IN RAZVOJ	✓
18.	LISTA ZA SKUPNO OBČINO MIKLAVŽ NA D. P.	✗
19.	LJUBLJANA, MOJE MESTO	✗
20.	MLADI ZA IZOLO	✗
21.	NARODNA STRANKA DELA	✗
22.	NAPREJ SLOVENIJA	✗
23.	NEODVISNA LISTA ZARJA	✗
24.	NEODVISNA ŠTAJERSKA STRANKA	✗
25.	NOVA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	✗
26.	NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA	✓
27.	OBALA JE NAŠA	✗
28.	OLJKA	✓
29.	PIRAN JE NAŠ	✗
30.	POSAVSKA UNIJA MLADIH	✓
31.	PRIMORSKA JE NAŠA	✗
32.	ZELENI PROGRES	✗
33.	REPUBLIKANCI SLOVENIJE (ReS)	✗
34.	SLOVENIJA JE NAŠA	✗
35.	SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA	✓
36.	SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	✓
37.	SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA	✓
38.	SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✗
39.	SOCIALNA LIBERALNA STRANKA	✗
40.	SOCIALNI DEMOKRATI	✓
41.	STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE SLOVENIJE	✗
42.	STRANKA EKOLOŠKIH GIBANJ SLOVENIJE	✗
43.	STRANKA ENAKOPRAVNIH DEŽEL	✗
44.	STRANKA MLADIH SLOVENIJE	✓
45.	STRANKA SLOVENSKEGA NARODA	✓
46.	STRANKA ZA DELOVNA MESTA	✗
47.	STRANKA ZA NAPREDEK KRAJEVNIH SKUPNOSTI	✗
48.	STRANKA ZA SKLADEN RAZVOJ	✗
49.	ZARES – NOVA POLITIKA	✓
50.	ZDRUŽENI ZELENI	✗
51.	ZELENA ALTERNATIVA SLOVENIJE	✗
52.	ZELENA STRANKA	✗
53.	ZELENI SLOVENIJE	✓
54.	ZVEZA NEODVISNIH SLOVENIJE	✓

55.	ZVEZA POŠTENIH LJUDI SLOVENIJE	✗
56.	ZVEZA ZA DOLENJSKO – ZZD	✗
57.	ZVEZA ZA NAPREDEK RADEČ IN RADEŠKEGA OBMOČJA	✗
58.	ZVEZA ZA PRIMORSKO – ZZP	✓

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve (dne 8. 9. 2008).

V letu 2010 je bilo v Sloveniji registriranih 61 političnih strank, od tega jih je imelo svojo spletno stran malo več kot polovica, to je 34. Še vedno je ostajal velik delež tistih strank, ki niso imele svoje spletne strani (27), vendar je v primerjavi z letom 2008 opaziti ne samo to, da je prišlo do ustanavljanja novih političnih strank, temveč tudi to, da jih je vedno več imelo svojo spletno stran. Ta trend lahko pripišemo temu, da so v največji meri novoustanovljene stranke že v začetku tudi dale poudarek zastopanosti na internetu in ustanovile svoje spletne strani. Tukaj gre predvsem za manjše stranke, ki pa so se kljub temu odločile, da se splača vložiti tudi v nastanek solidne spletne strani. Vse ostale stranke pa so v veliki večini ohranile svoje spletne strani, vprašanje pa je seveda, kakšna je bila njihova kakovost. Podatki so predstavljeni v tabeli 4.2.

Tabela 4.2: Zastopanost spletnih strani političnih strank v letu 2010

ZAP. ŠTEVILKA	IME STRANKE	SPLETNA STRAN
1.	ZDRUŽENI ZELENI	✗
2.	EU DEMOKRATI SLOVENIJE	✗
3.	SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	✓
4.	ZELENI PROGRES	✗
5.	NARODNA STRANKA DELA	✗
6.	STRANKA EKOLOŠKIH GIBANJ SLOVENIJE	✗
7.	DEŽELNA STRANKA ŠTAJERSKE	✗
8.	STRANKA ENAKOPRAVNIH DEŽEL	✗
9.	ZELENI SLOVENIJE	✓
10.	REPUBLIKANCI SLOVENIJE (ReS)	✗
11.	PRIMORSKA JE NAŠA	✗
12.	NEODVISNA LISTA ZARJA	✗
13.	LIPA	✓
14.	SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA	✓
15.	DEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✓
16.	KRŠČANSKO-SOCIALNA UNIJA	✗
17.	OLJKA	✓
18.	LISTA ZA ČISTO PITNO VODO	✗
19.	MLADI ZA IZOLO	✗
20.	LJUBLJANA, MOJE MESTO	✗
21.	SOCIALNI DEMOKRATI	✓
22.	SOCIALNA LIBERALNA STRANKA	✗
23.	KRŠČANSKO DEMOKRATSKA STRANKA	✗
24.	OBALA JE NAŠA	✗
25.	ZARES – NOVA POLITIKA	✓
26.	ISTRSKI DEMOKRATSKI ZBOR – DIETA DEMOCRATICA ISTRIANA	✗
27.	NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA	✓

28.	LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	✓
29.	NOVA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	✗
30.	LMB – LISTA ZA MARIBOR	✗
31.	KOPER JE NAŠ	✗
32.	IZOLA JE NAŠA	✗
33.	STRANKA MLADIH – ZELENI EVROPE	✓
34.	SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA	✓
35.	DeSUS – DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE	✓
36.	KOMUNISTIČNA PARTIJA SLOVENIJE	✓
37.	STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE SLOVENIJE	✗
38.	LISTA ZA PRAVIČNOST IN RAZVOJ	✓
39.	NEODVISNA ŠTAJERSKA STRANKA	✗
40.	ZVEZA ZA DOLENJSKO – ZZD	✗
41.	PIRAN JE NAŠ	✗
42.	KRŠČANSKI SOCIALISTI SLOVENIJE	✓
43.	ZVEZA ZA NAPREDEK RADEČ IN RADEŠKEGA OBMOČJA	✗
44.	STRANKA ZA SKLADEN RAZVOJ	✗
45.	AKACIJE	✗
46.	GLAS ŽENSK SLOVENIJE	✓
47.	NEODVISNA STRANKA POMURJA	✓
48.	ZELENA STRANKA	✗
49.	NAPREJ SLOVENIJA	✓
50.	POSAVSKA UNIJA MLADIH	✓
51.	LISTA ZA SKUPNO OBČINO MIKLAVŽ NA D. P.	✗
52.	SLOVENIJA JE NAŠA	✓
53.	SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✗
54.	STRANKA SLOVENSKEGA NARODA	✓
55.	ZVEZA ZA PRIMORSKO – ZZP	✓
56.	ZELENA ALTERNATIVA SLOVENIJE	✗
57.	STRANKA ZA NAPREDEK KRAJEVNIH SKUPNOSTI	✗
58.	STRANKA ZA DELOVNA MESTA	✓
59.	STARA PRAVDA STRANKA PRAVA	✓
60.	SLOVENSKA UNIJA	✓
61.	STRANKA ENAKIH MOŽNOSTI SLOVENIJE	✓

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve (dne 12. 5. 2010).

V začetku leta 2013 pa je bilo v registru slovenskih političnih strank zabeleženih skupno 75 strank, od tega jih je 40 imelo svojo spletno stran, 35 pa ne. Trend rahlega povečevanja spletnih strani se je tako ohranil, prav tako tudi trend povečevanja nastanka novih političnih strank. Znova lahko sklepamo, da je bilo povečevanje nastanka spletnih strani posledica tega, da so že obstoječe stranke ohranile svojo spletno stran, novoustanovljene stranke pa ustvarile nove strani. Podatki so razvidni iz tabele 4.3.

Tabela 4.3: Zastopanost spletnih strani političnih strank v letu 2012/13

ZAPOREDNA ŠTEVILKA	IME STRANKE	SPLETNA STRAN
1.	ZDRUŽENI ZELENI	✗
2.	GIBANJE ZA SLOVENIJO	✗
3.	SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	✓
4.	NARODNA STRANKA DELA	✗
5.	STRANKA EKOLOŠKIH GIBANJ SLOVENIJE	✗
6.	STRANKA ENAKOPRAVNIH DEŽEL	✗
7.	ZELENI SLOVENIJE	✓
8.	REPUBLIKANCI SLOVENIJE (ReS)	✗
9.	AVION	✗
10.	NEODVISNA LISTA ZARJA	✗
11.	LIPA	✓
12.	SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA	✓
13.	DEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✓
14.	KRŠČANSKO-SOCIALNA UNIJA	✗
15.	OLJKA	✓
16.	LISTA ZA ČISTO PITNO VODO	✗
17.	MLADI ZA IZOLO	✗
18.	LJUBLJANA, MOJE MESTO	✗
19.	SOCIALNI DEMOKRATI	✓
20.	SOCIALNA LIBERALNA STRANKA	✗
21.	KRŠČANSKO DEMOKRATSKA STRANKA	✓
22.	EVO 12	✗
23.	ZARES – SOCIALNO LIBERALNI	✓
24.	ISTRSKI DEMOKRATSKI ZBOR – DIETA DEMOCRATICA ISTRIANA	✗
25.	NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA	✓
26.	LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	✓
27.	NOVA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	✗
28.	LMB – LISTA ZA MARIBOR	✗
29.	KOPER JE NAŠ	✗
30.	IZOLA JE NAŠA	✗
31.	STRANKA MLADIH – ZELENI EVROPE	✓
32.	DeSUS – DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE	✓
33.	KOMUNISTIČNA PARTIJA SLOVENIJE	✓
34.	STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE SLOVENIJE	✗
35.	LISTA ZA PRAVIČNOST IN RAZVOJ	✓
36.	NEODVISNA ŠTAJERSKA STRANKA	✗
37.	ZVEZA ZA DOLENJSKO – ZZD	✗
38.	PIRAN JE NAŠ	✗
39.	KRŠČANSKI SOCIALISTI SLOVENIJE	✓
40.	ZVEZA ZA NAPREDEK RADEČ IN RADEŠKEGA OBMOČJA	✗
41.	STRANKA ZA SKLADEN RAZVOJ	✗
42.	AKACIJE	✓
43.	GLAS ŽENSK SLOVENIJE	✓
44.	NEODVISNA STRANKA POMURJA	✓
45.	NAPREJ SLOVENIJA	✓
46.	POSAVSKA UNIJA MLADIH	✓
47.	LISTA ZA SKUPNO OBČINO MIKLAVŽ NA D. P.	✓
48.	SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✗
49.	STRANKA SLOVENSKEGA NARODA	✗
50.	ZVEZA ZA PRIMORSKO – ZZP	✗
51.	STRANKA ZA NAPREDEK KRAJEVNIH SKUPNOSTI	✗
52.	STRANKA ZA DELOVNA MESTA	✓
53.	SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA	✓
54.	SLOVENSKA UNIJA	✓
55.	STARA PRAVDA STRANKA PRAVA	✓

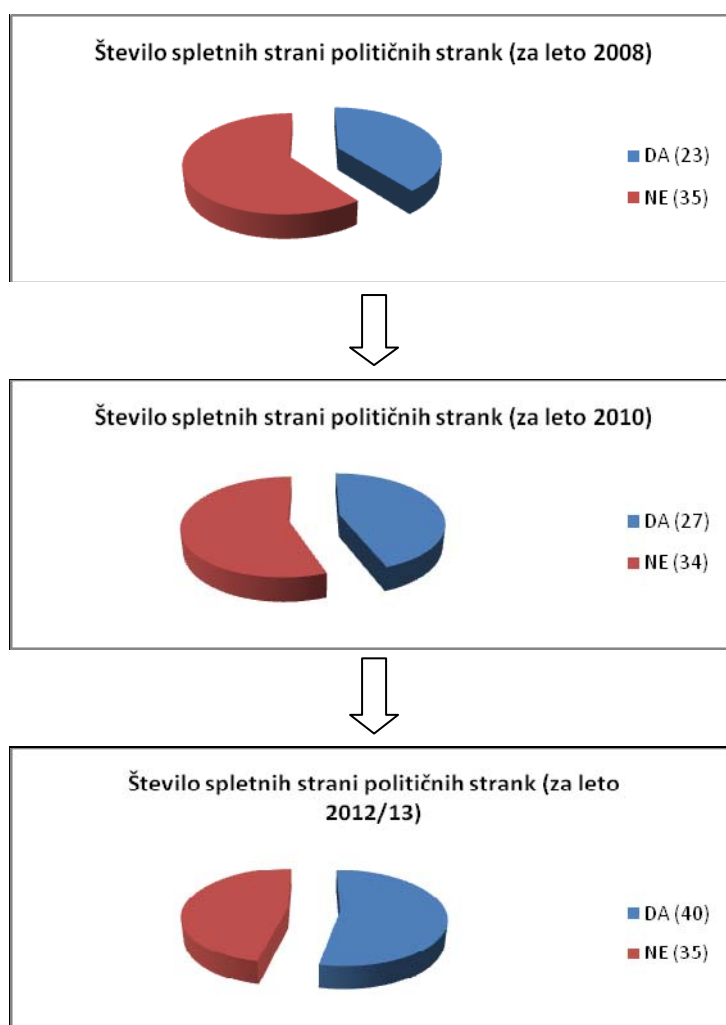
56.	STRANKA ENAKIH MOŽNOSTI SLOVENIJE	✓
57.	PREMIK	✓
58.	STRANKA HUMANA SLOVENIJA	✓
59.	STRANKA MEDGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI IN RAZVOJA	✗
60.	ZVEZA ZA PRIHODNOST	✗
61.	STRANKA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ SLOVENIJE – TRS	✓
62.	ISTRA-ISTRIA	✗
63.	NARCISA – STRANKA RDEČEGA PRAHU	✓
64.	ZAGORJE GRE NAPREJ – ZDRUŽENJE ZA NAPREDEK ZASAVJA	✓
65.	LISTA TONETA SMOLNIKARJA – ZA KAMNIK	✓
66.	STRANKA ZDRUŽENA ISTRA	✗
67.	DROT – ZA RAZVOJ TREBNJEGA	✓
68.	DEMOKRATIČNA STRANKA DELA	✓
69.	NEODVISEN.SI – INDIPENDENTE.SI	✗
70.	ZELENA KOALICIJA	✗
71.	LTD – TONI DRAGAR – LISTA ZA VSE GENERACIJE	✓
72.	PETER VERBIČ – LISTA ZA DOMŽALE	✓
73.	POZITIVNA SLOVENIJA	✓
74.	DRŽAVLJANSKA LISTA	✓
75.	PIRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✓

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve (dne 6. 1. 2013).

Iz omenjenih podatkov je mogoče razbrati trend počasnega, a vztrajnega povečevanja števila spletnih strani slovenskih političnih strank. Predvsem gre za to, da so obstoječe politične stranke ohranile svoje spletne strani, novonastale stranke pa so se v večji meri odločale za to, da se predstavljajo tudi na spletu. V začetku leta 2008 je svoje spletne strani imela manj kot polovica vseh slovenskih strank, do danes pa jih ima dobra polovica registriranih strank v Sloveniji.

Na teh izhodiščih je smiselno nadaljevati s preučevanjem vsebin spletnih strani. Verjetno je, da je zaradi trenda povečevanja spletnih strani v večji meri prisoten tudi trend razvijanja spletnih strani, torej morda tudi v smeri večje e-participaciji državljanov preko teh strani. Grafični prikaz časovnega razvoja spletnih strani političnih strank v Sloveniji v letih 2008 do 2012/13 je predstavljen na sliki 4.1.

Slika 4.1: Trend razvoja števila spletnih strani političnih strank v Sloveniji

4.2 RAZLOGI ZA USTANOVITEV SPLETNIH STRANI

Glede na razvijajoči se trend povečevanja števila spletnih strani slovenskih političnih strank bi bilo smiselno ugotoviti tudi, kaj stranke same menijo o razlogih za ustanavljanje svojih spletnih strani oziroma koliko jim te pomenijo pri prepoznavnosti stranke in njenem delovanju. Podatke o tem sem zbrala s pomočjo intervjujev, ki sem jih opravila s predstavniki političnih strank.

Med glavne razloge za odločitev o ustanovitvi spletne strani sodi predvsem aktivna in kakovostna uporaba spleta, saj so stranke mnenja, da pri svojem delovanju upoštevajo tudi tehnologijo, ki jo je treba spremljati in upoštevati pri delu na spletu. V intervjuju je g. Cink (Liberalna demokracija Slovenije) dejal, da ima njihova stranka spletno mesto že zelo dolgo in da so jo v skladu s hitrimi spremembami na internetu vsebinsko in oblikovno večkrat

spremenili oziroma dopolnili. Njihova spletna aktivnost njihovi stranki predstavlja pomemben del dejavnosti stranke nasploh.

Med razloge za ustanovitev spletnih strani prav gotovo sodi tudi razlog večje prepoznavnosti stranke. Pri tem se moramo zavedati, da je polje spleta le ena izmed dimenzij predstavljanja političnih strank ter da je njegovo pomembnost težko konkretno meriti. Vendar je večina predstavnikov strank v intervjujih dejala, da sami ocenjujejo, da je njihova spletna stran pripomogla k večji prepoznavnosti stranke. Simon Ručigaj (Zares – socialno liberalni) je v intervjuju dejal, da je bil spletni nastop njihove stranke integralni del podobe stranke že od samega začetka, predvsem pa je dopolnjeval prepoznavnost stranke. Nekatere manjše stranke kot na primer Stranka enakih možnosti Slovenije (SEM-Si) pa so mnenja, da jim je spletna stran sicer pripomogla k večji prepoznavnosti stranke, vendar še vedno dajejo pretežen poudarek osebnemu nastopu, javnim prireditvam in drugim vrstam predstavitve stranke.

Eden izmed razlogov za ustanovitev spletne strani je po mnenju slovenskih političnih strank tudi razlog za boljše komuniciranje tako znotraj stranke kot tudi navzven z javnostjo. Ravno tukaj se odpira možnost za razpravo o tem, koliko politične stranke preko svojih spletnih strani namenijo pozornosti lažji komunikaciji med svojimi člani, podajanju različnih vrst informacij ter koliko namenjajo prostora razvoja dialogu med njimi in državljani. Dejansko trenutno stanje bomo ugotavljali v naslednjem empiričnem poglavju.

To empirično poglavje se je ukvarjalo s preučevanjem trenda ustanavljanja novih spletnih strani in z ohranjanjem starih pri vseh registriranih političnih strankah v Sloveniji (v treh časovnih točkah – letu 2008, 2010 ter aktualnem 2012/13). Ugotoviti je bilo mogoče, da se pojavlja trend povečevanja števila spletnih strani skozi čas ter tudi večinoma pozitivna mnenja strank o obstoju in uporabnosti njihovih spletnih strani. Na osnovi ugotovljenega torej lahko rečemo, da se nakazuje trend v smeri potrditve prve zastavljene delovne hipoteze.

Hipoteza 1: Politične stranke v Sloveniji v vedno večji meri (skozi čas) ustanavljajo in uporabljajo svoje spletne strani.

5 ANALIZA SPLETNIH STRANI SLOVENSКИH POLITIČNIH STRANK

V tem empiričnem poglavju diplomskega dela bomo analizirali spletne strani slovenskih političnih strank preko indikatorjev e-orodij, ki so prisotna na spletnih straneh, in s tem na koncu preverjali drugo delovno hipotezo. Razdeljeno je na več podpoglavij. Prvo bo obravnavalo analizo spletnih strani slovenskih političnih strank, drugo pa se bo ukvarjalo s primerjavo spletnih strani treh večjih slovenskih političnih strank in njihovim razvojem skozi čas. Tretje podpoglavje bo namenjeno pregledu intervjujev predstavnikov političnih strank in njihovega mnenja o svojih spletnih straneh in pogledom na e-participacijo. Zadnje podpoglavje bo med drugim zajemalo tudi mnenja strokovnjakov s tega področja.

5.1 ANALIZA SPLETNIH STRANI GLEDE NA E-ORODJA

Pri analizi spletnih strani političnih strank sem uporabila indikatorje e-orodij, ki so prisotna na straneh. Prvo e-orodje je e-dostop, ki pomeni predvsem elektronski dostop do informacij najrazličnejše narave. Gre za enostavno orodje, ki omogoča le enosmerno komunikacijo do državljanov. Pri tem ima vso diskrecijo ustvarjalec spletne strani – katere informacije in kdaj jih bo posredoval do uporabnikov. Ker ima e-dostop zelo širok doseg, kar se tiče informacij, sem se odločila, da ga bom za potrebe analize spletnih strani nadalje razčlenila. Ne bo me zanimalo samo, ali spletna stran posreduje določene informacije, ampak bom te informacije razdelila v tri kategorije.

Prva kategorija informacij so informacije o stranki. Sem spadajo podatki o strankini notranji zgradbi, njenih organih in tudi konkreten slikovni in podatkovni material o ljudeh v stranki. Pretežno vse politične stranke izmed štiridesetih, ki imajo svojo spletno stran, na svojih spletnih straneh navajajo podatke o sestavi stranke in njenih organih. Samo pri treh strankah (stranki Lipa, Komunistični partiji Slovenije in Neodvisni stranki Pomurja) ni bilo zaslediti teh podatkov. Torej, politične stranke v veliki večini na svojih spletnih straneh objavljajo informacije o sestavi stranke.

Druga kategorija informacij v sklopu e-dostopa so informacije o delovanju stranke. Sem spadajo novice o dejavnostih stranke, ki morajo biti seveda sprotno ažurirane. Člani strank se udeležujejo različnih srečanj in sestankov znotraj strank ali pa tudi objavljajo novice z družabnih srečanj. Slednje zelo rade podkrepijo s bogatim slikovnim materialom in na ta

način ustvarijo vtis domačnosti in dostopnosti stranke. Med ta sklop informacij lahko uvrstimo tudi podatke o sprejetih zakonih ali tematikah z različnih področij javnih politik, o katerih stranke napišejo svoja mnenja ali podajo svoje odzive. Med političnimi strankami v Sloveniji, ki imajo trenutno svojo spletno stran, jih ima večina objavljene te vrste podatkov, vendar pa kar devet strank teh informacij nima. Lahko rečemo, da so tovrstni podatki že na višji zahtevnostni ravni, saj zahtevajo sprotno spremljanje in nadgrajevanje, kar pa nekatere stranke ne štejejo kot pomemben del njihove spletne strani.

Tretja kategorija podatkov, ki jih analiziram v sklopu e-dostopa, pa so kontaktni podatki stranke. Pomembno je, ali stranka na svoji spletni strani navede svoj naslov in elektronski poštni naslov, četudi ne eksplicitno. Zadaž za tem stoji ideja o tem, ali je njihova spletna stran aktivna v smislu, da navadno ali elektronsko pošto sprotno pregledujejo in se nanjo odzivajo. Tega ne gre enačiti z možnostjo e-participacije, kot jo bomo obravnavali preko analize dvosmernih e-orodij. Kontaktne podatke na svojih spletnih straneh v glavnem navajajo vse stranke z izjemo treh (Krščansko demokratske stranke, Slovenske unije in stranke Zagorje gre naprej).

Prej omenjene kategorije informacij v sklopu e-dostopa lahko, kot smo že omenili, do določene mere samo posredujejo enosmerne informacije do uporabnikov spletnih strani, ne dovoljujejo pa tudi dvosmerne komunikacije oziroma konkretnih odzivov. Med »mejno« e-orodje lahko uvrstimo e-anketo, ki sicer dovoljuje ali omogoča povratne informacije, a so te zelo omejene (po navadi v smislu izbire med naštetimi točkami odgovorov). Pomembno je tudi poudariti, da prisotnost samo e-ankete na spletni strani ne pomeni, da je tudi vprašanje v anketi naravnano tako, da dejansko zajame mnenje državljanov. Lahko gre zgolj za vprašanje enosmernega tipa (na primer o všečnosti strankine spletne strani), lahko pa seveda zajema vprašanje z različnih področij javnih politik in omogoča merjenje mnenja državljanov o tej tematiki.

Slovenske politične stranke niso preveč večje v uporabi e-ankete, saj jih uporabljajo samo štiri stranke (Slovenska ljudska stranka, stranka Oljka, Lista za pravičnost in razvoj ter Narcisa – stranka rdečega prahu). Na spletnih straneh ostalih strank ni bilo zaslediti podobnih e-orodij. Zastopanost e-orodij na spletnih straneh političnih strank je predstavljena v tabeli 5.1.

Tabela 5.1: Zastopanost e-orodij na spletnih straneh političnih strank (za leto 2012/13)

IME STRANKE	E-DOSTOP			E-ANKETA	E-PETICIJA	E-FORUM	E-KONZULTACIJA
	STRANKA	DEJAVNOSTI	KONTAKT				
SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗
ZELENI SLOVENIJE	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LIPA	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗
SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
DEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗
OLJKA	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗
SOCIALNI DEMOKRATI	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
KRŠČANSKO DEMOKRATSKA STRANKA	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
ZARES – SOCIALNO LIBERALNI	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✗
NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
STRANKA MLADIH – ZELENI EVROPE	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
DeSUS	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗
KOMUNISTIČNA PARTIJA SLOVENIJE	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗
LISTA ZA PRAVIČNOST IN RAZVOJ	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗
KRŠČANSKI SOCIALISTI SLOVENIJE	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
AKACIJE	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗
GLAS ŽENSK SLOVENIJE	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
NEODVISNA STRANKA POMURJA	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗
NAPREJ SLOVENIJA	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗
POSAVSKA UNIJA MLADIH	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LISTA ZA SKUPNO OBČINO MIKLAVŽ NA D. P.	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
STRANKA ZA DELOVNA MESTA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
SLOVENSKA UNIJA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
STARA PRAVDA STRANKA PRAVA	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
STRANKA ENAKIH MOŽNOSTI SLOVENIJE	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
PREMIK	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
STRANKA HUMANA SLOVENIJA	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗
STRANKA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ SLOVENIJE – TRS	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗

NARCISA – STRANKA RDEČEGA PRAHU	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗
ZAGORJE GRE NAPREJ	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
LISTA TONETA SMOLNIKARJA – ZA KAMNIK	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
DROT – ZA RAZVOJ	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
DEMOKRATIČNA STRANKA DELA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LTD – TONI DRAGAR – LISTA ZA VSE GENERACIJE	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
PETER VERBIČ – LISTA ZA DOMŽALE	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
POZITIVNA SLOVENIJA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
DRŽAVLJANSKA LISTA	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
PIRATSKA STRANKA SLOVENIJE	✓	✗	✓	✗	✗	✓	✗

Če preidemo na stran bolj demokratičnih e-orodij, lahko ugotovimo, da niso preveč pogosto zastopana na spletnih straneh strank. E-peticija in e-forum v svoji osnovi omogočata medsebojno izmenjavo individualnih in drugih političnih stališč v fazi pred in med sprejemanju političnih odločitev in po njem. Na spletnih straneh slovenskih političnih strank je moč zaslediti neke zametke e-peticije, ne sicer v njenem polnem smislu. Samo nekatere spletne strani imajo eksplicitno navedene možnosti ali pa spodbujajo k odzivom državljanov glede določenih tematik. To je lahko v obliki odzivov na spletne bloge, ki so objavljeni na spletnih straneh, ali pa stranke same dodajajo rubrike v smislu, da se jim lahko pošlje konkretne predloge ali rešitve glede določenih tematik. Poudarjam, da to ni prava e-peticija, vendar se kaže nekakšen odmik od samo osnovnih informacij e-dostopa v smer (potencialne) dvosmerne komunikacije. Prav tako ima peščica političnih strank na svojih spletnih straneh tudi možnosti e-forumov, kjer naj bi potekala izmenjava mnenj na določene tematike. Omejitve, ki jih forum kot e-orodje ima, so prav gotovo omejenost na skrbnika foruma, ki ima nadzor nad komentarji uporabnikov ter tudi nad določanjem narave tematik. Skrbnik foruma ima tudi diskrecijo nad tem, kateri nov član se lahko sploh registrira na forumu. Tukaj gre sicer spet za nakazovanje potencialnega razvoja spletnih strani v bolj demokratično smer, ki omogoča izmenjavo mnenj med stranko in državljani, vendar ni izraženo v popolni podobi, kot naj bi pravi e-forum bil videti in kot bi naj funkcioniral. Kot sem zasledila med raziskovanjem forumov, je veliko tematik namenjenih komuniciranju med člani strank in njihovimi podporniki, veliko manj pa ostalim obiskovalcem. Orodja, ki omogoča največjo stopnjo e-participacije državljanov, e-konzultacije, ni na nobeni spletni strani. E-konzultacija je interaktivna tehnika, ki vključuje povratne komunikacije med državljani in različnimi

organi oblasti, med drugim tudi političnimi strankami. Ta sploh ni prisotna na spletnih straneh političnih strank v Sloveniji. To dejstvo govori o zelo nizki stopnji e-participacije preko spleta. Ugotovljeni podatki so slikovno predstavljeni na sliki 5.1. V veliki večini politične stranke preko svojih spletnih strani nudijo možnost e-dostopa z vsaj tremi različnimi tipi informacij, pri zelo malo strankah pa se kaže trend uporabe bolj demokratičnih e-orodij, ki bi spodbujale e-participacijo državljanov.

Slika 5.1: Prikaz zastopanosti e-orodij na spletnih straneh političnih strank (2012/13)

5.2 ANALIZA SPLETNIH STRANI STRANK SDS, LDS IN SD

Po ugotovitvah zgradbe spletnih strani vseh političnih strank, ki trenutno imajo svojo stran, in prisotnosti e-orodij na njih, bom podrobneje preučila spletne strani treh večjih slovenskih strank, Slovensko demokrasko stranko (SDS), Liberalno demokracijo Slovenije (LDS) in Socialne demokrate (SD). V nadaljevanju za omenjene stranke uporabljam zgolj njihove kratice. Stanje na njihovih spletnih straneh v letu 2006 bom primerjala z letom 2012/13 in ugotavljala, ali so se spletne strani razvijale v smeri večje zastopanosti spletnih orodij, ki povečujejo e-participacijo državljanov.

Stranka SDS spletno stran uporablja predvsem za interne zadeve, saj jim to predstavlja hitrejši in cenejši način obveščanja članstva. Prizadevanja SDS sicer gredo v smeri čim večje uporabnosti spletnih strani, torej ne zgolj za informiranje, temveč tudi za pogostejšo uporabo dvostranske komunikacije, torej v smeri aktivnega sodelovanja državljanov. Ugotavljajo pa,

da se večina državljanov še vedno poslužuje standardnih orodij komuniciranja: predvsem telefonskih klicev in navadne pisne pošte, ki jo v zadnjem času v veliki meri nadomešča elektronska pošta. V LDS so mnenja, da imajo državljani, ki želijo aktivno sodelovati pri političnem odločanju, več možnosti. Lahko se vključijo v stranko in preko lokalnih odborov stranke sooblikujejo strankino politiko na lokalni in nacionalni ravni. Na nacionalni ravni imajo državljani tudi možnost, da se vključijo v strankine odbore, ki pokrivajo posamezna področja (zunanja politika, notranje zadeve, šolstvo itd.). Poleg tega lahko aktivno participirajo kot prostovoljci ter tako sodelujejo in pomagajo pri boljšem delovanju stranke. Preko spletne strani tudi lahko izražajo svoja mnenja o programu, manifestu, odgovarjajo na anketna vprašanja, neposredno pišejo elektronska pisma posameznim članom stranke (predsedniku, generalni sekretarki itd.), se naročijo na e-novice itd. V SD pa so mnenja, da je osrednja funkcija njihove spletne strani ponudba informacij, vendar dopuščajo možnost pobude državljanov. Zelo redko dobijo kak neposreden odziv, na katerega odgovorijo. Zaenkrat posebnega spodbujanja za e-participacijo ne izvajajo, ampak trdijo, da bodo tudi ta segment vključili v program, ki ga pripravljajo. Internet jim je pomemben predvsem za interno obveščanje in posredovanje informacij članstvu.

Spletne strani bom analizirala glede na strankino uporabo naslednjih e-orodij: e-dostopa (kot informacijskega orodja) na eni strani ter e-posvetovanja, e-ankete, e-peticije, e-foruma ter političnega spletnega dnevnika in spletne klepetalnice (kot komunikacijskega orodja) na drugi strani. SDS na svoji spletni strani²⁵ nudi dostop do najnovejših novic in dogodkov, povezanih z delovanjem stranke. Na prvi strani je prisotna e-anketa in povezava do e-foruma, na katerega se je za aktivnejše sodelovanje treba predhodno prijaviti. Imajo tudi e-klepetalnico, za katero je možna anonimna prijava za en dan. Spletna stran pa ne vsebuje e-peticije in e-posvetovanja. Podobno strukturo prve strani imajo v LDS. V njihovem medijskem centru se lahko državljani seznani s sporočili za javnost, z avdio-video materialom in različnimi dokumenti. Razen e-ankete na njihovi spletni strani ni sledu o ostalih interaktivnih e-orodjih, saj tudi pod rubriko, ki naj bi omogočala sodelovanje državljanov, le ponuja razne informacije v zvezi z včlanitvijo in prostovoljsko dejavnostjo. Malo možnosti sodelovanja je morda lahko le v rubriki Sooblikuj program, v kateri lahko državljani dajejo svoje komentarje in stališča do posameznih problemov po elektronski ali navadni pošti. SD pa v primerjavi z omenjenima strankama na prvi strani ponuja še manj (le obilo informacij kot na primer sporočila za

²⁵ Slike spletnih strani strank SDS, LDS in SD se nahajajo v prilogah T in U.

javnost in ažurne novice). Vse tri stranke pa imajo navedene elektronske naslove²⁶ in povezave do spletnih strani na ravni Evropske unije ali interesnih združenj na lokalni ravni. Na splošno pa lahko rečemo, da se vse stranke odzivajo na komentarje in vprašanja preko e-pošte, vendar je vprašljivo, koliko lahko le-ti vplivajo na oblikovanje politik in odločitve stranke.

Pri analiziranju spletnih strani strank SDS, LDS in SD sem ugotovila, da se na splošno poslužujejo le e-dostopa; tj. e-orodja, ki državljanom omogoča le dostop do informacij v zvezi s strankarskim delovanjem. Izmed vseh strank bi kot tisto, ki najbolj spodbuja e-participacijo državljanov, izpostavila LDS, pri kateri se že kaže premik k uporabi e-foruma, vendar njegova prisotnost še ne pomeni, da se komentarji s foruma uporabljajo in upoštevajo kot sestavni del politik stranke. Iz intervjujev pa sem izvedela, da nameravajo v prihodnosti vse tri stranke nameniti več pozornosti uvedbi e-klepetalnice in spletnega političnega dnevnika, zaenkrat pa ostajajo zveste standardnim načinom komunikacije.

V letu 2013 se stanje na spletnih straneh vseh treh strank ni bistveno spremenilo. Vse imajo še vedno širok spekter informacij znotraj e-dostopa o stranki, njeni sestavi, delovanju in njenih aktivnostih. Še vedno so povsod navedeni kontaktni podatki, vendar pa na elektronsko pošto odgovarjajo samo v LDS, medtem ko od SDS in SD nisem dobila nobenega odgovora. Razloge, zakaj se v današnjem času v obeh strankah ne odzivajo na elektronsko pošto, lahko iščemo tudi v trenutni politični situaciji v Sloveniji, zaradi katere je morda ves napor strankarskega delovanja usmerjen v reševanje gospodarske in politične krize, ki traja že nekaj let. Kljub temu velja opozoriti na problem dostopnosti do stranke ravno v takšnih situacijah, saj poleg neodzivnosti na mojo elektronsko pošto morda tudi niso odzivni na druge pobude ali vprašanja državljanov. Spletna stran SDS je iz svoje podobe trenutno odstranila e-anketo in tudi možnost e-foruma, prav tako je tudi LDS odstranila e-anketo. Ima pa rubriko Sodelujte, ki je sicer bolj naravnana k podpori stranke, vendar pa nudi tudi možnost postavljanja vprašanj in pomoči pri nadgrajevanju in izboljševanju programa stranke. Treba bi bilo preveriti, ali je ta možnost omejena samo na člane ali podpornike stranke ali pa je dostopna tudi ostalim zainteresiranim državljanom ter v kolikšni meri lahko nekdo sploh vpliva na oblikovanje strankinega programa. Spletna stran SD ohranja podobno sestavo kot pred šestimi leti, kar pomeni, da so prisotne osnovne informacije o stranki, ki so jih podkrepili z bolj

²⁶ Odzivi na elektronsko pošto so različni, v SDS odzivni čas traja le nekaj dni, LDS in SD pa odgovore posredujejo v enem ali dveh tednih.

širokim spektrom slikovnega in videomateriala. Trend, ki se opaža pri spreminjanju spletnih strani SDS, LDS in SD skozi čas, je ta, da se spletne strani niso vsebinsko bistveno spreminjale. Opaziti je moč celo umik nekaterih e-orodij, ki nakazujejo bolj dvosmerno komunikacijo med stranko in državljani, v glavnem pa vse tri stranke omogočajo le e-dostop.

Tabela 5.2: Zastopanost e-orodij na spletnih straneh političnih strank SDS, LDS in SD

IME STRANKE	E-DOSTOP			E- ANKETA	E- PETICIJA	E- FORUM	E- KONZULTACIJA
	STRANKA	DEJAVNOSTI	KONTAKT				
LETO 2006							
SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA (SDS)	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗
SOCIALNI DEMOKRATI (SD)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LETO 2013							
SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA (SDS)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
SOCIALNI DEMOKRATI (SD)	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗

5.3 MNENJA NEKATERIH POLITIČNIH STRANK

V tem krajšem podpoglavju nas bo zanimalo, kaj o svojih spletnih straneh in njihovem delovanju menijo nekatere od slovenski političnih strank²⁷.

V Slovenski ljudski stranki potrjujejo, da je njihova obstoječa spletna stran predvsem informativna in trenutno ne nudi neposredne komunikacije z njenimi uporabniki v obliki foruma, omogoča pa spletno anketo. Ljudje, zainteresirani za politično participacijo, se prek spletne strani obrnejo neposredno na SLS prek telefona ali elektronske pošte, na katero redno odgovarjajo in poskušajo slediti pripombam, predlogom pa tudi pohvalam. Spletna stran SLS ne omogoča aktivne politične e-participacije, z izjemo spletne ankete, v prihodnje pa načrtujejo posodobitev spletnega mesta SLS, predvsem v smeri večje in hitrejše interaktivnosti in večje uporabnosti za uporabnike. V SLS pospešeno in v vedno večji meri

²⁷ Vsi intervjuji se v celoti nahajajo med prilogami na koncu diplomskega dela.

uporabljajo elektronsko komunikacijo prek elektronske pošte, z različnimi vsebinami vabijo ljudi k sodelovanju in jih hkrati obveščajo o tekočem dogajanju. V bližnji prihodnosti sicer načrtujejo prenovu spletne strani, ki bo omogočala vse sodobne načine dvostranske internetne komunikacije, vendar tega zaenkrat še niso izvedli niti niso specificirali, za katere načine naj bi šlo.

V stranki Krščanskih socialistov Slovenije svoji spletni strani ne dajejo večjega poudarka. Menijo, da v primerjavi z najbolj gledanimi politično-informativnimi televizijskimi oddajami in najbolj branimi časniki njihova stran relativno malo pripomore k prepoznavnosti. Pomembnejša jim je osebna aktivnost predsednika stranke preko parlamentarnih dejavnosti in občasnih tiskovnih konferenc za javnost. Na svoji spletni strani posredujejo zgolj informacije o stranki. Prejemajo tudi zelo malo izjav ali komentarjev na aktivnosti spletne strani.

V stranki Zares – socialno liberalni sicer gojijo prepričanje, da lahko vsakdo sodeluje v razpravah in posreduje svoja stališča preko konstruktivnega aktivnega sodelovanja, vendar te možnosti omogočajo predvsem preko socialnih omrežij in komentiranja blogov. Ostale manjše slovenske stranke delijo mnenje, da trenutno preko spletnih strani ne omogočajo participiranja državljanov, a da bi to v prihodnosti morda spremenile.

5.4 MNENJA STROKOVNJAKOV

Simon Delakorda je v intervjuju²⁸ dejal, da igrajo politične stranke kot najpomembnejši in najmočnejši politični akter predstavniške demokracije v Sloveniji zelo pomembno vlogo pri uveljavljanju politične participacije preko uporabe novih tehnologij. Pri tem imajo možnost, da s pomočjo novih tehnologij v ta proces vključijo najširši krog državljanov in tako zagotovijo večjo legitimiteto in skladnost svojega delovanja z njihovimi potrebami. Stranke lahko na takšen način kot pomemben politični socializator ponudijo državljanom neposredno izkustvo demokratične e-participacije, ki ni omejena samo na idejo e-volitev ali na spletno strankarsko propagando, mobilizacijo in agitacijo (kot je sedaj prevladujoče stanje v Sloveniji).

Po mnenju Lukšiča (2006) se politične stranke tehnologije poslužujejo v dveh primerih: prvič, ko dajejo na splet stvari, ki so vezane na posamezno stranko in na interno publiko (da

²⁸ Povzetki vseh intervjujev se nahajajo v prilogah na koncu diplomskega dela.

informirajo in omogočajo komunikacijo članstvu ter tudi širše volivcem in potencialnim volivcem). Vsi trije segmenti imajo možnost vstopa v njihov virtualni prostor. Druga raven pa je, da stranka uporablja tehnologijo v predvolilnih bitkah, ko promovira svoje kandidate, programe, piše bloge (kjer tedensko, mesečno politični predstavniki strank komentirajo dogodke, odločitve ali politične usmeritve, ki jih je stranka sprejela).

Stranke se usmerjajo in uporabljajo e-orodja, kot meni Lukšič, samo za notranjo komunikacijo, za steber, članstvo in potencialne volivce, kar je spet odvisno od orodij, ki jih stranke uporabljajo. Samo nekatere stranke imajo forume, bloge; relativno malo je strank, ki uporabljajo forume kot orodje za izmenjavanje mnenj ali pa da na ta način vodstvo stranke začuti utrip, kaj članstvo meni o nekem vprašanju. Pogosto ni e-posvetovalna²⁹, ko stranka predlaga kakšne programe in neposredno ne poizveduje v članstvu, kako bi neko stvar izpeljala.

Za politične stranke predstavljanje preko spleta ne pomeni le nekega dodatnega pomagala, temveč po prepričanju Lukšiča stranke ločujejo med predstavljanjem v živo in preko tehnologij.

Tisto, kar bi si na nek način stranke zelo omogočile, je to, da bi njihovo živo komunikacijo dali na splet; tisti ideje pa, ki so na spletu in se generirajo skozi različna orodja, bi lahko bile podlaga za debate v živo. Tako da bi prišlo do prepletanja debate na e-orodjih v virtualnem prostoru³⁰ s tistimi, ki prihajajo v živo.

Politika vodstva strank pa določa tudi, kako se bo stranka predstavila na internetu in tudi s katerimi e-orodji oz. kateri tip komunikacije bo prisoten (ali bo usmerjena od vodstva k članstvu in je članstvo samo pasivno ali bo odprla virtualni prostor tudi za povratne informacije). Vprašanje je tudi, ali bo vodstvo želelo virtualni prostor povezovati z realnim prostorom.

Glede temeljnega vprašanja, ali politične stranke preko svojih spletnih strani ponujajo le dostop do informacij ali pa dajejo možnost sodelovanja pri odločanju in oblikovanju politik, je Delakorda (2007) v intervjuju dejal, da rezultati analize orodij e-demokracije na spletnih straneh političnih strank iz leta 2004 kažejo, da so slovenske politične stranke preko spleta

²⁹ Razprave se še vedno odvijajo v živih komunikacijah (lokalno, regionalno, nacionalno).

³⁰ Vodstvo stranke odloči, da kolikšne mere bo stranka v virtualnem prostoru transparentna in kakšne vsebine bo ponujala.

ponujale predvsem informacije o lastnem delovanju (strankarskih programih in dokumentih, članstvu, notranji organizaciji, aktualnih aktivnostih in dogodkih), politično predstavljanje, propagando in agitacijo. Spletne strani so bile praviloma precej neinteraktivne, posamezni strankarski spletni forumi pa nemoderirani in polni medsebojnega političnega obračunavanja med uporabniki. V zadnjem obdobju so postale spletne strani političnih strank nekoliko bolj interaktivne³¹ po zaslugi spletnih političnih dnevnikov (na primer LDS, SNS), ki pa niso neposredno vpeti v odločevalske procese strankarskih struktur.

E-orodja na spletu so po Lukšičevem mnenju vsa tista, kjer so vse informacije javnega značaja, ali pa tista, ki jih postavlja vec ali vodstvo institucije oceni, da so pomembne za namen, s katerim so postavili spletno stran. Če želijo doseči večjo informiranost članstva in drugih, ki obiščejo njihovo spletno stran, ali pa če po drugi strani želijo večjo interakcijo med stranko in državljani, potem na osnovi tega namena oblikujejo politiko spletne strani³², ki odloči, kakšne bodo struktura in funkcije spletne strani.

Manj kot tretjina vseh strank ima spletno stran, posebej malo je tistih, ki bi živele tedensko. Večina strank, ki pridejo na splet, ažurno ne obnavlja strani, druge so lahko bolj aktivne; navadno gre za tiste stranke, ki so v opoziciji. Te bolj uporabljajo komunikacijska orodja. Izkoriščajo jih tudi podmladki v strankah (če so vključeni v strankarsko telo in spletno stran) za boljšo notranjo povezavo.

Tehnologija političnim strankam omogoča uporabo e-orodij, a jih te ne izkoriščajo v polni meri. Delakorda teoretizira in pravi, da bi stranke, če bi želele polno izkoristiti dvosmerno komunikacijo med njimi in državljani, lahko uporabile interaktivna komunikacijska orodja³³, ki so vpeta v strankarske odločevalske procese (na primer moderirani tematski e-forumi o javnopolitičnih zadevah ali interaktivna e-posvetovanja o ključnih strankarskih dokumentih). Seveda morajo biti ta orodja ustrezno promovirana, uporabniku prijazna, moderirana s časovnimi in komunikacijskimi protokoli (na primer končna poročila razprav) ter jasno vključena v odločevalski proces, kar pa za stranke pomeni dodatne kadrovske in finančne

³¹ Pojavile so se tudi možnosti posredovanja predlogov in pripomb na strankarske programe preko e-pošte (na primer SD in LDS), vendar po mnenju Delakorde to ne omogoča poglobljenega e-posvetovanja.

³² Odvisno je od te politike, kako bodo organizirali spletno stran (ali bodo dajali uporabniku in manj večjemu obiskovalcu spletne strani vizualno privlačno, lažje dostopno stran, na kateri se da z manj kliki priti do pomembnejših informacij).

³³ To so orodja participativne in deliberativne demokracije, ki z interaktivnega vidika dopolnjujejo orodja e-participacije, ki so vezana na predstavniški oz. tekmovalno-legalistični tip demokracije (e-volitve, e-ankete, e-dostop do informacij javnega značaja).

obremenitve ter potencialno tudi spremenjena razmerja moči med strankami in državljani v korist slednjih.

Lukšič pri tem dodaja, da tiste stranke, ki hočejo demokratizirati in podkrepiti tok komunikacije od vodstva do članstva in če si želijo povratno informacijo o tem, kako vodstvo v stranki odloča, potem postavijo tudi taka komunikacijska orodja. Komunikacijska in odločevalska orodja, ki so postavljena na spletnih straneh političnih strank, govorijo o stopnji demokratičnosti strank, ker je to na nek način zrcalna podoba odnosov v stranki. Če se neka stranka želi razvijati kot elitna stranka z močnim razlikovanjem med članstvom, ki samo izvaja, ter politično elito, ki misli in razume, bo uporabila tista orodja in tehnologijo, ki ta koncept legitimizira.

Stranke uporabljajo e-demokracijo in tista orodja, ki jih ponuja elektronska demokracija politični eliti v skladu s konceptom, na osnovi katerega gradijo svojo stranko (ali je to članska stranka, elitistična stranka ali bolj demokratična z večjo povratno informacijo članstva); na osnovi tega se tudi odločijo za orodja na spletni strani. Tisto, kar je vidno na spletni strani, kaže notranjo komunikacijo in koncept stranke. Ni pa vedno avtomatsko tako, na primer lahko imamo demokratično stranko, ki pa svojo dvosmerno komunikacijo gradi na fizičnem stiku in ne na virtualnem (v primeru, ko gre stranka skozi proces prenavljanja ali ko so informacije bolj internega značaja).

To je torej stvar politike same stranke, to je zrcalo stranke in iz tega se da razbrati, ali stranka v virtualnem prostoru zagovarja neposredno, participativno demokracijo in uporablja temu primerna e-orodja. Strankarska spletna stran je po mnenju Lukšiča v osnovi namenjena članom in simpatizerjem stranke ter privabljanju novih volivcev, odprta pa je tudi nasprotnikom. E-orodja, ki so vezana na aktivnost državljanov in njihovo samoiniciativnost, na izražanje njihovih mnenj, stališč, prepričanj in s katerimi bi lahko oblikovali neke politike ali neke normativne akte, ki jih sprejema zakonodajna oblast, se ne uporabljajo in tehnološke možnosti zanje se ne izkoriščajo.

Torej, po vseh ugotovitvah lahko rečemo, da politične stranke e-orodij ne izkoriščajo vedno za dvosmerno komunikacijo, da pa bi v prihodnje spodbudile ta proces in pospešile e-participacijo državljanov, bi morale na svojih spletnih straneh vzpostaviti orodja e-

demokracije³⁴, kot so spletni forumi, e-posvetovanja in deliberativne ankete o aktualnih zadevah javnega pomena, ki so oz. bodo predmet političnih odločitev, vendar ne na takšen način, kot so to počele sedaj (na primer nemoderirani spletni forumi ali e-ankete, katerih teme nimajo zveze z javno političnimi vprašanji). Za drugo delovno hipotezo (glej hipotezo 2) lahko rečemo, da se samo nakazujejo možnosti aktivnega sodelovanja državljanov preko spletnih strani, tako da se trenutno nagibamo v smer, ki kaže bolj k zavrnitvi kot k potrditvi te hipoteze.

Hipoteza 2: Politične stranke v Sloveniji ne uporabljajo svojih spletnih strani zgolj za enosmerno komunikacijo z državljani, temveč jim dajejo možnost aktivnega sodelovanja pri razpravi in oblikovanju javnih politik in na ta način spodbujajo (dvosmerno) participacijo.

³⁴ Ta orodja bi morala biti odprta, vključujoča in v kar največji možni meri zavezujoča za politične stranke oz. njene odločevalce.

6 SPLETNE STRANI TUJIH POLITIČNIH STRANK

Po analizi spletnih strani vseh slovenskih političnih strank, podrobnejšem pregledu spletnih strani nekaterih posameznih političnih strank ter po prikazu mnenj strank in strokovnjakov bi bilo smiselno dodati še eno dimenzijo, to je uvrstiti slovenske politične stranke v širše polje med tuje politične stranke in njihove spletne strani primerjati s tujimi spletišči. Na izbor tujih držav so vplivala skupna izhodišča in podobni paralelni razvoj političnih strank ter njihov pojav in razvoj na internetu. Te države so Poljska, Češka, Slovaška, Latvija, Litva in Estonija. Zanimalo me bo, kakšne so spletne strani v večjih strankah v teh državah, kakšna e-orodja so prisotna na njihovih spletnih straneh in ali omogočajo dvosmerno participacijo njihovih državljanov. Ne nazadnje bom poskusila ugotoviti, ali so spletne strani slovenskih političnih strank primerljive s tujimi ali pa se v čem bistvenem morda razlikujejo, na koncu pa bom ugotovila, ali lahko potrdim ali ovržem še zadnjo, to je tretjo delovno hipotezo.

6.1 SKUPNA IZHODIŠČA SLOVENSКИH IN TUJIH POLITIČNIH STRANK

Najprej je treba utemeljiti relevantnost izbora tujih držav. Slovenija in ostale države, ki so predmet preučevanja, so bile v obdobju po drugi svetovni vojni do razpada Sovjetske zveze pod skupnimi vplivi komunistične in socialistične ideologije, ki je vplivala na vsa področja skupnega in individualnega prostora. Nas bo zanimal predvsem politični vpliv, ki ni dopuščal večstrankarskega sistema in razvoja demokracije. Po postopnem razkroju Sovjetske zveze in osvoboditvi držav izpod komunističnega režima je prišlo do osamosvajanja konec 80. in v začetku 90. let prejšnjega stoletja. Odprlo se je polje nastanka demokracije in večstrankarskega političnega sistema, s katerim so se pričele oblikovati politične stranke, kot jih poznamo danes. V tem obdobju je bilo zabeležiti tudi začetek širjenja novih tehnologij po vsem svetu. Z uvedbo širokopasovnih internetnih povezav na začetku 21. stoletja pa se je pričel nagel razmah interneta tudi v gospodarstvu in v zasebni uporabi. Internet so v večji meri pričele uporabljati tudi politične stranke, ki so pričele ustanavljati svoje spletne strani. Spomladi leta 2004 so Slovenija, Poljska, Češka, Slovaška, Estonija, Latvija in Litva vstopile v Evropsko unijo, kar predstavlja še nekatere skupne okvire razvoja v sedanjosti in v prihodnje. Na tej podlagi lahko ugotovimo, da so si omenjene države in njihove politične stranke v marsičem podobne, zato bi bilo zanimivo ugotoviti, ali to potrjujejo tudi njihove uradne spletne strani.

6.2 ANALIZA SPLETNIH STRANI TUJIH POLITIČNIH STRANK

Analizo spletnih strani tujih političnih strank sem osnovala na podobnih temeljih kot za slovenske spletne strani v prejšnjem poglavju. Na začetku pa moram opozoriti na morebitne pomanjkljivosti tovrstne analize. Pri slovenskih spletnih straneh sem pregledala vse trenutno obstoječe spletne strani vseh registriranih političnih strank, zato so bile ugotovitve dokaj natančne. Pri analizi spletnih strani tujih političnih strank pa sem analizo omejila na pet političnih strank in njihovih spletnih strani pri vsaki državi. Zavedam se, da zaradi te omejitve ne bom prikazala stanja v tujih državah popolnoma takega, kot je. Vendar pa lahko to raziskovanje prihranim za poglobitev in razširitev tematike v prihodnje, z obstoječo analizo pa vseeno nakažem trend razvoja tujih spletnih strani glede uporabe e-orodij.

Pet največjih političnih strank na Poljskem ima svojo uradno spletno stran, na katerih je prisotno e-orodje dostopa. Vse stranke objavljajo izčrpne podatke o sestavi stranke, ne samo sestavo od zgoraj navzdol, temveč tudi po posameznih regijah. Ko si izberemo določeno regijo, nas stran avtomatično preusmeri na spletno stran regije, kjer se pojavijo zanjo specifične informacije. V zgornjih menijih se ohranja možnost vrnitve na osnovno stran. Ta ponuja tudi veliko informacij o dejavnostih stranke, od pojavljanja v medijih do odzivov na nekatere tematike in celo družabne kronike. Dober primer take spletne strani ima stranka Platforma Obywatelska. Prav tako vseh pet strank dokaj eksplicitno navaja svoje kontaktne podatke. Na drugi strani pa niti na eni od spletnih strani ni možno zaslediti e-orodij, ki bi omogočala izmenjavo dvosmerne komunikacije, le ena od njih ima e-forum. Na forumu so prisotne tematike o regionalni politiki, kjer lahko uporabniki komentirajo objave drug drugega ali začenjajo nove razprave. Nadalje forum sestavljajo tudi teme o stranki, o Poljski, Evropski uniji, svetu in dnevne novice. Omenim naj teme, ki so odprte znotraj rubrike Poljska, v katerih potekajo razprave tudi o konkretnih problemih na določenih področjih javnih politik, na primer na področju zdravstva in izobraževanja. Na splošno pa lahko rečemo, da so poljske spletne strani sestavljene večinoma iz e-dostopa in z njimi povezanih enosmernih tipov informacij.

Podoben trend sem zasledila pri analizi spletnih strani slovaških in estonskih političnih strank, ki so ravno tako nasičene z raznovrstnimi informacijami o stranki in njenih aktivnostih. Pri obeh skupinah političnih strank je samo pri eni zaslediti pojav e-foruma, ki funkcionira na podoben način kot pri poljski stranki. Spletne strani ne omogočajo e-ankete, e-peticije ali e-konzultacije. Seveda je te podatke težko posploševati na celotno populacijo spletnih strani

strank v teh državah, saj bi za to morali podrobno pregledati vse trenutno aktualne spletne strani političnih strank, ne le vzorec petih (tabela 6.2).

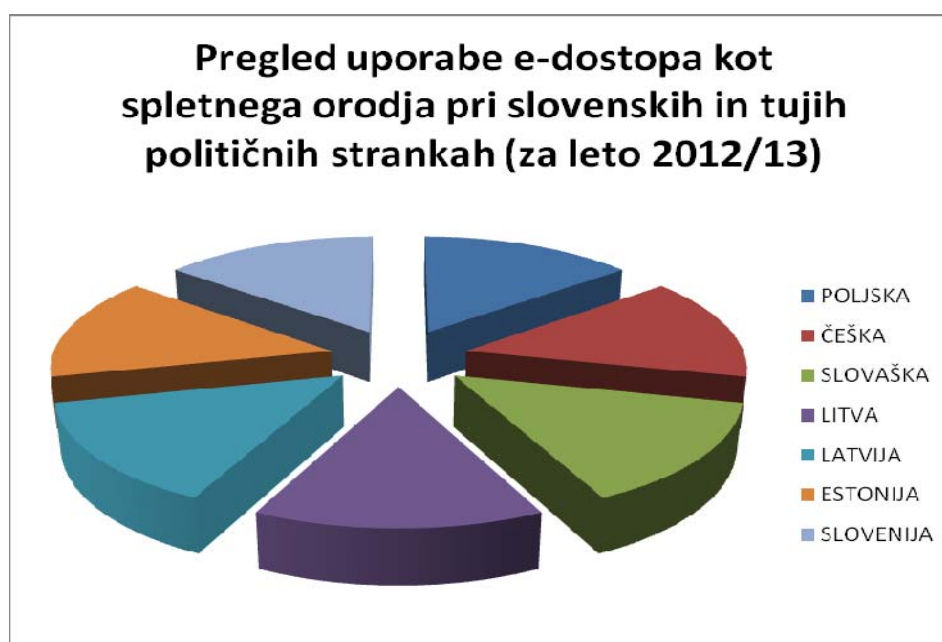
Tabela 6.2: Prikaz e-orodij na spletnih straneh tujih političnih strank

IME STRANKE	E-DOSTOP			E-ANKETA	E-PETICIJA	E-FORUM	E-KONZULTACIJA
	STRANKA	DEJAVNOSTI	KONTAKT				
POLJSKA							
Platforma Obywatelska	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗
Polska jest Najważniejsza	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Solidarna Polska	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Sojusz Lewicy Demokratycznej	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Polskie Stronnictwo Ludowe	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
ČEŠKA							
Česká strana sociálně demokratická	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Občanská demokratická strana	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
Tradice Odpovědnost Prosperita 09	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Komunistická strana Čech a Moravy	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
Věci veřejné	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
SLOVAŠKA							
Smer – sociálna demokracia	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
Kresťanskodemokratické hnutie	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Sloboda a Solidarita	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Strana maďarskej koalície - Magyar Koalíció Pártja	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LITVA							
Tėvynės sąjunga - Lietuvos krikščionys demokratai	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗
Lietuvos Socialdemokratų Partija	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Tvarka ir teisingumas	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
Liberalų ir Centro Sąjunga	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Lietuvos Lenkų Rinkimų Akcija	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
LATVIJA							
Saskaņas Centrs	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Vienotība	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗
Zatlera reformu partija	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
Nacionālā apvienība	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Tēvzemei un Brīvībai/LNNK	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
ESTONIJA							
Eesti Reformierakond	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
Eesti Keskerakond	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Isamaa ja Res Publica Liit	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Sotsiaaldemokraatlik Erakond	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Erakond Eesti Kristlikud Demokraadid	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗

SLOVENIJA							
Pozitivna Slovenija	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Slovenska demokratska stranka	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Socialni demokrati	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗
Državljanska lista	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Slovenska ljudska stranka	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗

Iz tabele je razvidno, da je pri vseh tujih spletnih straneh lahko zaslediti različne informacije v zvezi s strankami, njihovim delovanjem ter vse imajo navedene kontaktne podatke. Torej gre za kar obsežne sklope informacij znotraj e-dostopa. V tem pogledu je pet največjih slovenskih političnih strank primerljivih s tujimi spletnimi stranmi. Razlike se pričnejo pojavljati, ko pričnemo upoštevati bolj demokratična e-orodja. Slovenija je v tem smislu primerljiva z ostalimi tujimi državami, predvsem s prej omenjenimi Poljsko, Slovaško in Estonijo. Pri nobeni ni zaslediti nekih večjih premikov na stran uporabe dvosmernih e-orodij. Na sliki 6.2 so prikazani razmeroma enaki deleži uporabe e-dostopa kot spletnega orodja pri vseh političnih strankah.

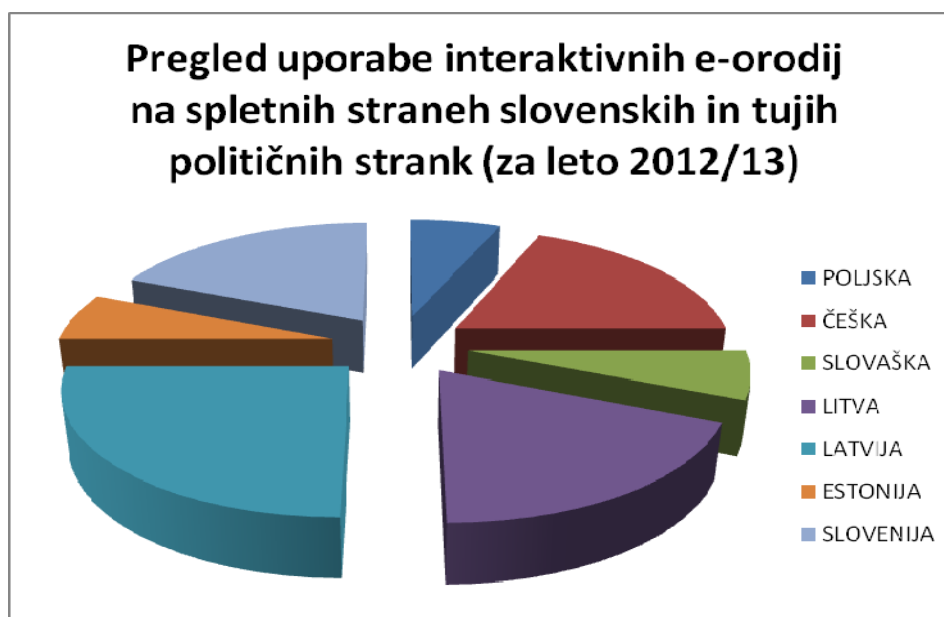
Slika 6.2: E-dostop na spletnih straneh slovenskih in tujih strank

Predstavniki češke stranke *Občanská demokratická strana (ODS)*, g. Jakub Kajzler, je v intervjuju izpostavil, da je njihova spletna stran pomemben dejavnik pri komunikaciji s svojimi volivci, ni pa omenil, da bi bila namenjena tudi komunikaciji z ostalimi državljani. Spletno stran razume kot nujnost, saj jo imajo dandanes že skoraj vse politične stranke,

pomembno pa jo je sprotno posodablјati in izrabljati njen potencial kot poceni in hiter naćin notranje komunikacije. Je mnenja, da si stranka ne sme privoščiti, da svoje spletne strani ne bi imela, vendar meni, da je za uspešnost stranke pomembnejša neposredna komunikacija z volivci. Na njihovi spletni strani sem opazila orodje e-peticije oziroma prisotnost kanala za dvosmerno komunikacijo. G. Kajzler je v intervjuju potrdil, da imajo na spletni stran prostor, kjer lahko državljani izrazijo svoje mnenje na različnih področjih javnih politik kot na primer na področju zdravstva in kmetijstva, predloge pa naj bi upoštevali pri sestavljanju volilnega programa. V prihodnje naj bi namenili več prostora za komentarje tudi med volilnimi obdobji. Tudi pri dveh drugih čeških strankah bi lahko trdili, da omogoćajo podobna e-orodja, zato bi Češko uvrstila med mejno državo, ki poleg e-dostopa preko spletnih strani prakticira tudi dvosmerna e-orodja, s katerimi lahko državljani na nek naćin izrazijo svoje mnenje. Podatki so predstavljeni na sliki 6.3.

Slika 6.3: Interaktivna e-orodja na spletnih straneh slovenskih in tujih strank

Latvija in Litva sta po mojih ugotovitvah dve državi, v katerih spletne strani političnih strank ponujajo najveć v smislu demokratićnosti e-orodij. Pri litvanskih spletnih straneh dve stranki na spletu uporabljata e-anketo in e-forum, medtem ko pri latvijskih tri stranke. Ne smemo pa pozabiti poudariti, da prav nobena od strank ni razvila e-orodij na svoji spletni strani do te mere, da bi vključila e-konzultacijo.

Med analiziranjem spletnih strani tujih političnih strank sem ugotovila, da so veliko bolj kompleksne od domaćih spletnih strani. Pri nekaterih spletnih straneh je opaziti bogato izbiro

različnih publikacij, ki jih smemo prenesti na osebni računalnik. Predvsem je veliko časopisov, ki so razdeljeni kar po regijah ali pa se nanašajo na določeno tematiko. Nekaj spletnih strani ima tudi možnost prijave v intranet, ki pa je omejena na uporabnike z geslom. Verjetno so to člani stranke, lahko pa tudi podporniki stranke. Pri eni od čeških političnih strank (Tradice Odpovednost Prosperita 09) je objavljena tudi klavzula o avtorskih pravicah spletne strani ter natančni podatki o vsebini strani in nadzorniku (»webmasterju«) strani. Tega nisem zasledila pri nobeni od slovenskih spletnih strani.

Na tujih spletnih straneh je objavljenih veliko več povezav do socialnih omrežij, kot sta na primer Facebook in Twitter, in do videovsebin na popularni strani za izmenjavo videoposnetkov YouTube. Socialna omrežja sicer niso predmet preučevanja tega diplomskega dela, vendar je pomembno opozoriti na dejstvo, da je vedno več političnih strank prisotnih na njih ter da do neke mere morda pričenjajo nadomeščati strankarske spletne strani. Kakšen je dejanski vpliv teh omrežij na delovanje stranke, je težko reči, za to bi bila potrebna raziskava v to smer, prav gotovo pa njihov vpliv ni povsem nezanemarljiv. Preko spletnih družabnih omrežij se je v zadnjem času uspelo organizirati kar nekaj političnih demonstracij, torej bi lahko rekli, da imajo morda nek vpliv na politično participacijo državljanov.

Tuje spletne strani so bolj strukturirane tudi glede na strankarsko dejavnost. Ne samo da so na njih zastopane informacije o posameznih regijah in so členjene na informacije po lokalnih dogajanjih, tudi vsak aktiven član stranke, ki tako ali drugače prispeva k dejavnosti na spletni strani, ima objavljene povezave na svojo osebno spletno stran. Lahko se osredotočimo na konkretno osebo in beremo njegove bloge, spremljamo pomembnejše aktivnosti in jih ponekod tudi komentiramo. Prav tako so objavljene vse povezave do večjih zunanjih (evropskih) institucij in ostalih pomembnih spletnih strani.

Kot zanimivost lahko dodam še dve zanimivi najdbi na tujih spletnih straneh. Na eni izmed strani je potekala dražba strankarskih predmetov, kjer so lahko posamezniki dnevno dodajali svoje ponudbe. Spet na drugi pa je bilo preko spletne trgovine moč kupiti strankarski promocijski material. Zasledila sem celo rubriko o šaljivih zgodbah in političnih vicih.

V tem poglavju smo poskušali umestiti spletne strani slovenskih političnih strank v širši okvir tujih spletnih strani, ki so si glede na okoliščine nastanka in razvoja delile podobne izkušnje. Lahko zaključimo, da so spletne strani slovenskih političnih strank v svoji sestavi sicer sorodne poljskim, slovaškim in estonskim, pri ostalih spletnih straneh, predvsem v Latviji in

Litvi, pa se kaže bolj očiten premik od e-dostopa k orodjem, ki bolj spodbujajo e-participacijo državljanov.

Hipoteza 3: Politične stranke v Sloveniji in politične stranke v drugih (izbranih) državah v približno enaki meri uporabljajo svoje spletne strani glede na izbrana e-orodja.

Hipoteze 3 tako ne moremo niti ovreči niti potrditi, lahko pa opazimo nakazovanja v smeri zgoraj omenjenih trendov.

7 UGOTOVITVE IN SKLEP

Po ugotovljenem stanju na spletiščih političnih strank v Sloveniji in na tujem (ki sem ga poskušala predstaviti v treh empiričnih poglavjih in na njih navezujočih se hipotezah) se zastavlja vprašanje, na kakšen način naj bi državljani preko novih tehnologij sploh vplivali na oblikovanje strankarskih politik. Še vedno so najbolj učinkovite tradicionalne metode, kot so na primer oddaja glasu na volitvah ali referendumu. Toda v teh primerih gre le za enosmerno komunikacijo, za odločanje o (ne)uveljavitvi že dokončnih politik, državljani pa pri samem političnem procesu ne sodelujejo. Nove tehnologije vsaj za sedaj še ne omogočajo dvosmernega vpliva, vendar tudi če bi ta bil prisoten, bi se po mojem mnenju državljani – v želji vplivati na spreminjanje politik – najprej poslužili bolj konvencionalnih oblik vplivanja na politično oblast, šele nato bi verjetno uporabili internet. Internetno komuniciranje še vedno ne dosega učinkov na širšo populacijo, kot jo imajo nekateri drugi mediji, na primer televizija. Prav tako interneta kot medija ne uporabljajo vsi državljani, kar komunikacijo tudi omejuje le na krog internetnih uporabnikov in zanemarja določene skupine v populaciji in njihove interese.

Ker torej politične stranke državljanom v Sloveniji ne omogočajo e-participacije, se nadalje pojavi vprašanje, ali so šele na poti uveljavljanja in uporabe novih tehnologij in se bodo v prihodnje začele bolj posluževati tudi teh oblik ali pa jih uporabljajo že sedaj, ampak v druge, njim lastne namene. Preko spletnih strani stranke namreč posredujejo vsebine bolj ali manj informacijske narave, ki imajo nalogo promovirati strankino vodstvo in program. Nove tehnologije pa lahko izrabljajo za boljšo notranjo organiziranost in delovanje med vodilnim kadrom v stranki. Med seboj pa lahko pri doseganju dogovorov ali načrtovanju novih strategij in programov lažje in hitreje komunicirajo preko uporabe na primer e-foruma ali e-posvetovalnice. Tako participacijo preko interneta omejujejo le na določen krog uporabnikov znotraj stranke, ki pa je po navadi zaprt do volilne baze, kaj šele do ostalih državljanov. Ključna je ravno dvosmerna komunikacija med strankami in njeno volilno bazo, ki bi lahko s konkretnimi predlogi vplivala na program strank, saj bi se s tem vzpostavilo vzajemno razmerje med njimi, kar bi verjetno posledično vplivalo na večjo politično participacijo in dvig politične kulture.

Pri tem pa je ključna tudi vloga državljana. Če obstaja splošen trend nezanimanja oziroma apatičnosti do družbenega in političnega dogajanja, v poskusu obuditve odpovejo tudi nove tehnologije. Uporaba interneta je sicer verjetno precej spodbudila komunikacijo in pretok

informacij, vendar je vprašljivo, ali se uporablja v namen večje državljanske participacije. Pri tem spletne strani političnih strank niso nobena izjema, saj preko enosmernega posredovanja informacij ne spodbujajo zanimanja državljanov in jih ne pozivajo k soočenju mnenj, komentarjev. Spletne strani iz državljanov naredijo opazovalce dogajanja, kar je verjetno posledica problema širše narave in zajema večino medijev v Sloveniji. Torej, najprej mora obstajati »idealni državljan«, ki je glede politike pripravljen izražati svoje mnenje, in je tako nujni pogoj za razvoj tako e-participacije kot participacije preko drugih komunikacijskih kanalov.

Na večjo ali manjšo stopnjo politične participacije, ne le na e-participacijo, pa vpliva stanje demokracije v Sloveniji. Po mojem mnenju lahko internet in s tem povezana e-demokracija vplivata na zavest državljanov, da se pri internetni uporabi povečuje stopnja in kakovost demokratičnosti. Vendar pa se je treba zavedati, da lahko ustvarjata tudi navidezno demokracijo, prave informacije in procesi pa lahko potujejo po prikritih kanalih, ki so navadnim državljanom nedostopni. Na ta način se ustvarja iluzija, da ima internet ogromen vpliv na dvig politične participacije in da prispeva k dvigovanju demokratičnih vrednot. Za vsem tem pa se pravi potencial novih tehnologij izrablja v namen boljše komunikacije političnih elit in večanje njihovega vpliva. S tega stališča se demokracija sicer navidezno povečuje, a v resnici se stanje lahko nagiba tudi v nedemokratično smer.

Nove tehnologije so po mojem mnenju prinesle večji prepad med vodstvi strank in njihovo volilno bazo, ostale državljane pa odtujile zgolj na vlogo nekakšnih opazovalcev in jim onemogočile, da bi se upošteval tudi njihov glas; to sliko pa bi lahko prenesli tudi na širše politično polje in bili kritični do vseh medijev, ki so v rokah političnih akterjev. Več komunikacijskih kanalov, ki se oblikujejo v poskusu dviga politične participacije, še ne pomeni več demokracije. Pomembno je, ali ti kanali sploh dovoljujejo dvosmerno komunikacijo in med katerimi akterji se ta komunikacija dejansko odvija, in podlagi tega lahko določimo realno stanje e-participacije v Sloveniji.

8 ZAKLJUČEK

Nove IKT političnim strankam omogočajo uporabo e-orodij, ki so vezana na aktivnost državljanov in njihovo samoiniciativnost, na izražanje njihovih mnenj, stališč, prepričanj, s katerimi bi lahko oblikovali politike ali normativne akte, ki jih sprejema zakonodajna oblast, a jih stranke ne izkoriščajo v polni meri. Če bi stranke želele polno izkoristiti dvosmerno komunikacijo med seboj in državljani, bi lahko uporabile interaktivna komunikacijska orodja, ki so vpeta v strankarske odločevalske procese (na primer moderirani tematski e-forumi o javnopolitičnih zadevah ali interaktivna e-posvetovanja o ključnih strankarskih dokumentih). Vendar pa se stranke preko teh e-orodij usmerjajo večinoma v notranjo »top-down« komunikacijo med vodstvom in članstvom. Večina strank, ki se predstavljajo preko spleta, ne obnavlja svojih spletnih strani ažurno, druge so lahko bolj aktivne; navadno gre za tiste stranke, ki so v opoziciji. Te bolj uporabljajo komunikacijska orodja. Izkoriščajo jih tudi podmladki v strankah (če so vključeni v strankarsko telo in spletno stran), spet za boljšo notranjo povezavo. Komunikacija je tako omejena na člane stranke, ni pa dostopa od zunaj za vse ostale državljane, ki lahko le konzumirajo informacije o strankah in povečini le enosmerno dajejo komentarje na delovanje stranke in politike, ki jih te izvajajo. Politika vodstva strank je torej tista, ki določa, kako se bo stranka predstavila na internetu in tudi katera e-orodja oz. kateri tip komunikacije bo uporabljala na spletu (ali bo usmerjena od vodstva k članstvu in je članstvo samo pasivno ali bo odprla virtualni prostor tudi za povratne informacije), in ne želja stranke, da bi ji državljani pomagali oblikovati različne politike.

Stranke v Sloveniji se še niso v celoti odprle možnostim uveljavljanja različnih e-orodij, saj so še v fazi prenavljanja spletnih strani in preizkušanja dejanskega odzivanja državljanov na novosti na spletu. Interaktivnejša e-orodja (na primer spletni forumi, e-posvetovanja in deliberativne ankete o aktualnih zadevah javnega pomena), ki jih v prihodnje morda nameravajo uporabljati, morajo ustrezno promovirati in jih narediti uporabniku prijazne. Pri tem morajo upoštevati nov komunikacijski tok s strani državljanov, dodatne kadrovske in finančne obremenitve ter potencialno tudi spremenjena razmerja moči med strankami in državljani v korist slednjih.

9 LITERATURA

- Adam, Frane. 1991. Politična participacija kot sestavina kakovosti življenja. *Družboslovne razprave* 8 (12): 102–117.
- Akacije. Dostopno prek: <http://www.akacije.org/> (21. januar 2013).
- Antončič, Teja. 2006. *Jezikovne in stilne posebnosti novih medijev: primer spletnih klepetalnic*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Blondel, Jean. 1990. *Comparative Government*. New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore: Phillip Allan.
- Bobovnik, Andraž. 2006. *Spletni dnevniki kot orodje politične participacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2008. *Digitalna demokracija v Sloveniji. Analiza strategije e-uprave*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Buck, Nick. 2006. *Introduction to longitudinal studies in the UK*. Institute for Social and Economic Research, University of Essex. Dostopno prek: <http://www.ccsr.ac.uk/methods/festival/.../rta/buck.ppt> (04. januar 2013).
- Burnett, Robert in David P. Marshall. 2003. *Web Theory: An Introduction*. London: Routledge.
- Chadwick, Andrew in Christopher May. 2003. Interaction Between states and citizens in the age of the Internet: "e-government" in the United States, Britain and the European Union. *Governance: An International Journal of Policy, Administration and Institutions*, 16 (2). Dostopno prek: http://www.rhul.ac.uk/politics-and-IR/aboutus/chadwick/pdf/Chadwick_May_E-Government_Governance_2003.pdf (5. maj 2010).
- Cimolini, Črt. 2003. *Elektronska uprava v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Clift, Steven. *E-democracy Resource Links*. Dostopno prek: <http://www.publicus.net/articles/edemresources.html> (27. januar 2011).

- Coleman, Stephen in John Götze. 2001. *Bowling Together: Online Public Engagement in Policy Deliberation*. Dostopno prek: http://www.johnkeane.net/pdf_docs/teaching_sources/coleman/bowlingtogether.pdf (29. januar 2011).
- *Česká strana sociálně demokratická*. Dostopno prek: <http://www.cssd.cz/> (21. januar 2013).
- Dahlgren, Peter. 2005. The Internet, Public Spheres, and Political Communication: Dispersion and Deliberation. *Political Communication* (22): 147–162.
- Dalrymple, E. Kajsia in Dietram A. Scheufele. 2007. Finally Informing the Electorate? How the Internet Got People Thinking about Presidential Politics in 2004. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 12 (3): 96–111.
- Delakorda, Simon. 2010. Models of Democracy and the Design of Slovenian Party Web Sites. IFIP International Federation for Information Processing. *Springer Boston* (223). Dostopno prek: <https://commerce.metapress.com/content/j778622q8m672k51/resource-securedinf/?target=fulltext./pdf&sid=beem25y/51tejfz45fkh/45&sh=www.springerlink.com> (6. maj 2010).
- Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sophia.
- *Demokratska stranka dela*. Dostopno prek: <http://www.strankadela.si/> (21. januar 2013).
- *Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)*. Dostopno prek: <http://desus.si/> (21. januar 2013).
- *Demokratska stranka Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.demokrati.si/> (21. januar 2013).
- Deutsch, Tomi. 2005. *E-država: prispevek k demokraciji ali projekt kapitalistične elite?* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *DROT - Za razvoj Trebnjega*. Dostopno prek: <http://www.drot.org/index.php?limitstart=24> (21. januar 2013).
- *Državljska lista*. Dostopno prek: <http://www.d-l.si/> (21. januar 2013).

- E-demokracija. 2005. *Kaj je e-demokracija?* Dostopno prek: <http://www.e-demokracija.si/2005/12/19/kaj-je-e-demokracija/> (27. januar 2011).
- *Eesti Keskerakond*. Dostopno prek: <http://www.keskerakond.ee/> (21. januar 2013).
- *Eesti Reformierakond*. Dostopno prek: <http://www.reform.ee/> (21. januar 2013).
- E-participacija. 2010. *Komunikacijska orodja e-demokracije*. Dostopno prek: <http://www.e-participacija.si/si/komunikacijska-orodja.html> (15. maj 2010).
- *Erakond Eesti Kristlikud Demokraadid*. Dostopno prek: <http://www.ekd.ee/> (21. januar 2013).
- Fink Hafner, Danica. 1997. Development of a Party System. V *Making a New Nation: The Formation of Slovenia*, ur. Danica Fink Hafner in John R. Robbins, 135. Dartmouth, Aldershot, Brookfield USA, Singapore, Sydney.
- --- 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2005. *Politične stranke in interesne skupine. Študijsko gradivo: prosojnice*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- in Samo Kropivnik. 2006. Politična udeležba v posocializmu: med deformirano modernostjo, novo modernizacijo in postmodernostjo. *Družboslovne razprave* 22 (51): 55–72.
- Gibson, Rachel K. in Andrea Römmele. 2007. *Political Communication. Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: http://www.politik.kampagnen.de/politikkampagnen/documents/pdf/c19gibsonandroemmele_rg_28_04_07.pdf (5. maj 2010).
- *Glas žensk Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.glaszensk.si/> (21. januar 2013).
- Grilj, Andrej. 2004. *E-demokracija*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hagen, Martin. 1996. *A Road to Electronic Democracy?* Dostopno prek: http://www.uni-giessen.de/fb03/vinci/labore/netz/hag_en.htm (27. januar 2011).

- Harej, Nataša. 2002. *Udeležba javnosti pri sprejemanju odločitev na področju reševanja okoljskih vprašanj*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *Isamaa ja Res Publica Liit*. Dostopno prek: <http://www.irl.ee/> (21. januar 2013).
- Jerman Blažič, Borka. 1996. *Internet*. Ljubljana: Novi Forum.
- Johnston, Michael. 2005. *Political Finance Policy, Parties and Democratic Development*. Dostopno prek: http://www.ndi.org/files/1949_polpart_johnston_110105.pdf (17. april 2010).
- Jurca, Maja. 2007. *Volilna participacija v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Južnič, Stane. 1989. *Politična kultura*. Maribor: Obzorja.
- Keržan, Maja. 2007. *Politična participacija mladih v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kolenc, Janez. 1993. *Politična kultura Slovencev: raziskovanje odnosa med civilno družbo in državo*. Ljubljana: Karantanija.
- --- 2002. *Politična kultura na prehodu v demokracijo*. Ljubljana: 12 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje, d. o. o.
- *Komunistická strana Čech a Moravy*. Dostopno prek: <http://www.kscm.cz/> (21. januar 2013).
- *Komunistična Partija Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.comunistpartyslovenia.si/komunisticna-partija-slovenije.html> (21. januar 2013).
- Krašovec, Alenka. 2000. *Moč v političnih strankah. Odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *Kresťanskodemokratické hnutie*. Dostopno prek: <http://www.kdh.sk/> (21. januar 2013).
- *Krščanski socialisti Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.krscanski-socialisti.si/> (21. januar 2013).

- *Krščansko demokratska stranka*. Dostopno prek: <http://kds-krscanski-demokrati.blogspot.com/> (21. januar 2013).
- Kvas, Barbara. 2006. *Elektronska demokracija v slovenskih občinah*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- LaPalombara, Joseph in Myron Weiner. 1966. *Political Parties and Political Development*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Leiner, Barry M., Vinton G. Cerf, David D. Clark, Robert E. Kahn, Leonard Kleinrock, Daniel C. Lynch, Jon Postel, Larry G. Roberts in Stephen Wolff, ur. 2003. *A Brief History of the Internet*. Dostopno prek: <http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml> (10. marec 2010).
- *Liberalna demokracija Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.lds.si/> (21. januar 2013).
- *Liberalų ir Centro Sąjunga*. Dostopno prek: <http://www.lics.lt/> (21. januar 2013).
- *Lietuvos Lenkų Rinkimų Akcija*. Dostopno prek: <http://www.awpl.lt/> (21. januar 2013).
- *Lietuvos Socialdemokratų Partija*. Dostopno prek: <http://www.lsdpl.lt/> (21. januar 2013).
- *Lipa*. Dostopno prek: <http://www.slovenskalipa.si/> (21. januar 2013).
- *Lista Toneta Smolnikarja - ZA Kamnik*. Dostopno prek: <http://www.za-kamnik.si/> (21. januar 2013).
- *Lista za pravičnost in razvoj*. Dostopno prek: <http://lpr.si/> (21. januar 2013).
- *Lista za skupno občino Miklavž na Dravskem polju*. Dostopno prek: <http://www.lista-miklavz.si/novice.html> (21. januar 2013).
- *LTD - Toni Dragar - Lista za vse generacije*. Dostopno prek: <http://www.tonidragar.com/main.php?S=1&Article=144&Folder=14&L=1> (21. januar 2013).
- Lukšič, A. Andrej. 1999. *Rizična tehnologija: izziv demokraciji: k politični ekologiji*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani: Inštitut za ekologijo.

- Lukšič, Igor. 1992. Politična kultura – izvor pojma. Njegova vsebina in aplikacija na Slovenijo. V *Demokracija in politična kultura*, ur. Janez Stanič in Dušan Macura, 13–27. Ljubljana: Tiskarna ljudske pravice.
- --- 2006. *Politična kultura. Političnost morale*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Macintosh, Ann, Angus Whyte in Alistair Renton. 2005. *E-Democracy - From the Top Down. An Evaluation of e-Democracy Activities Initiated by Councils and Government, E-Democracy National Project, ITC, Bristol City Council*. Dostopno prek: http://itc.napier.ac.uk/ITC/Documents/eDemocracy_from_the_Top_Down_ODPM_2005.pdf (18. januar 2011).
- Mair, Peter. 1990. *The West European Party System*. Oxford: Oxford University Press.
- Majchrzak, Ann. 1984. *Methods for policy research*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.
- Makarovič, Matej. 2002. Politična participacija v desetletju demokratizacije. V *Demokracija v Sloveniji – prvo desetletje*, ur. Niko Toš in Ivan Bernik, 65–87. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Marc, Ožbej. 2006. *Elektronska demokracija v Sloveniji skozi spletne strani parlamentarnih političnih strank in odzivnost poslancev na elektronsko pošto*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- McKay, David. 2005. *American Politics and Society*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Milbrath, Lester. 1982. *Political participation: how and why do people get involved in politics?* Washington: University Press of America.
- Ministrstvo za notranje zadeve. 2013. *Register političnih strank*. Dostopno prek: <http://mrrsp.gov.si/rdrubjave/ps/index.faces> (6. januar 2013).
- Molan, Jasmina. 2005. *Politična participacija v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Mukherjee, Bhaskar. 2009. *Link analysis of Indian political parties' web sites: a temporal comparison*. *Anal. of Library and Information Studies* 56, September 2009, 201–211.
- *Nacionālā apvienība*. Dostopno prek: <http://www.visulatvijai.lv/news.php> (21. januar 2013).
- *Naprej Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.naprejslovenija.si/> (21. januar 2013).
- *NARCISA - Stranka rdečega prahu*. Dostopno prek: <http://narcisa-jesenice.si/> (21. januar 2013).
- *Neodvisna stranka Pomurja*. Dostopno prek: <http://www.nsp.si/statut.html> (21. januar 2013).
- Norris, Pippa. 2004a. *Building Political Parties: Reforming Legal Regulations and Internal Rules*. Harvard University. Dostopno prek: http://www.idea.int/parties/upload/pippa%20norris%20ready%20for%20wev%20_3_.pdf (18. april 2010).
- --- 2004b. *Deepening Democracy via E-Governance. Draft Chapter for the UN World Public Sector Report*. Dostopno prek: <http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/Acrobat/World%20Public%20Sector%20Report.pdf> (10. marec 2010).
- --- 2004c. *Political Communication and Democratic Politics*. V *Political Communication Transformed: From Morrison to Mandelson*, ur. John Bartle in Dylan Griffiths. Dostopno prek: <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/BartleGriffiths%20Political%20Communications.pdf> (4. maj 2010).
- --- 2005. *Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives*. Washington: National Democratic Institute for International Affairs (NDI).
- *Nova Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.nsi.si/> (21. januar 2013).
- *Občanská demokratická strana*. Dostopno prek: <http://www.ods.cz/> (21. januar 2013).
- Oblak, Tanja. 2003a. *Ali kaj e-participirate? S poti v digitalno demokracijo*. Dostopno prek: <http://odks.fdv.uni-lj.si/eknjige/edemokracija.pdf> (10. marec 2010).

- --- 2003b. *Izzivi e-demokracije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *Obyčajní Ľudia a nezávislé osobnosti*. Dostopno prek: <http://obycajniludia.sk/> (21. januar 2013).
- *Oljka*. Dostopno prek: <http://www.oljka.org/web/> (21. januar 2013).
- Oman, Barbara. *Politična participacija mladih*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Pahor, David, Matija Drobnič in Vladimir Batagelj. 2002. *Leksikon računalništva in informatike*. Ljubljana: Pasadena.
- Panebianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pečar, Barbka. 2005. *Vloga interneta v marketinških odnosih*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *Peter Verbič - Lista za Domžale*. Dostopno prek: <http://www.peter-verbic.si/> (21. januar 2013).
- Pičman Štefančič, Polona. 2008a. *Ključ do uspeha e-demokracije: Družbeno ustrezna e-orodja*. Dostopno prek: http://www.e-participacija.si/files/2006-10_druzbeno_ustrezna_e-orodja.pdf (15. maj 2010).
- --- 2008b. *E-demokracija*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- *Piratska stranka Slovenije*. Dostopno prek: <http://piratskastranka.si/> (21. januar 2013).
- Pizzorno, Alessandro. 1990. Parties in Pluralism. V *The West European Party System*, ur. Peter Mair, 72. Oxford: Oxford University Press.
- *Platforma Obywatelska*. Dostopno prek: <http://www.platforma.org/pl/platforma/> (21. januar 2013).
- *Polska jest Najważniejsza*. Dostopno prek: <http://www.stronapjn.pl/> (21. januar 2013).
- *Polskie Stronnictwo Ludowe*. Dostopno prek: <http://www.psl.pl/> (21. januar 2013).
- *Posavska unija mladih*. Dostopno prek: <http://www.pum.si/> (21. januar 2013).

- *Pozitivna Slovenija*. Dostopno prek: <http://pozitivnaslovenija.si/> (21. januar 2013).
- *Premik*. Dostopno prek: <http://www.premik.org/> (21. januar 2013).
- Prodnik, Jernej. 2008. *Neposredna demokracija v virtualnem prostoru*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Römmele, Andrea. 2003. Political Parties, Party Communication and New Information and Communication Technologies. *Party Politics*, 12. april. Dostopno prek: <http://ppq.sagepub.com/cgi/content/short/9/1/7> (5. maj 2010).
- Rus, Veljko in Niko Toš. 2005. *Vrednote Slovencev in Evropejcev: Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Rush, M. 1992. *Politics and Society: An Introduction to Political Sociology*. V *Temelji politične znanosti*, Donatella Della Porta. Ljubljana: Založba Sophia.
- Sartori, Giovanni. 1976. *Parties and Party Systems. A Framework for Analysis*. London: Cambridge University Press.
- --- 2005. *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Colchester: ECPR Press.
- *Saskaņas Centrs*. Dostopno prek: <http://www.saskanascents.lv/> (21. januar 2013).
- *Sloboda a Solidarita*. Dostopno prek: <http://www.strana-sas.sk/> (21. januar 2013).
- *Slovenska demokratska stranka*. Dostopno prek: <http://www.sds.si/> (21. januar 2013).
- *Slovenska ljudska stranka*. Dostopno prek: <http://www.sls.si/> (21. januar 2013).
- *Slovenska nacionalna stranka*. Dostopno prek: <http://www.sns.si/> (21. januar 2013).
- *Slovenska Unija*. Dostopno prek: <http://slovenska-unija.com/> (21. januar 2013).
- *Smer – sociálna demokracia*. Dostopno prek: <http://www.strana-smer.sk/> (21. januar 2013).
- *Socialni demokrati*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/> (21. januar 2013).

- *Sojusz Lewicy Demokratycznej*. Dostopno prek: <http://www.sld.org.pl/> (21. januar 2013).
- *Solidarna Polska*. Dostopno prek: <http://www.kp-solidarnapolska.pl/> (21. januar 2013).
- *Sotsiaaldemokraatlik Erakond*. Dostopno prek: <http://www.sotsdem.ee/> (21. januar 2013).
- Sovdat, Irena. 2008. *Deliberativna demokracija kot kritika liberalne demokracije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Statistični urad Republike Slovenije. 2012. *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in pri posameznikih, podrobni podatki, Slovenija, 2012 – končni podatki*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5179 (3. december 2012).
- Stewart, David W. in Kamins, Michael A. 1993. *Information Sources and Methods. Second Edition*. California: Sage Publications.
- *Strana maďarskej koalície - Magyar Koalíció Pártja*. Dostopno prek: <http://www.mkp.sk/> (21. januar 2013).
- *Stranka enakih možnosti Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.sem-si.si/> (21. januar 2013).
- *Stranka HUMANA Slovenija*. Dostopno prek: <http://stranka-humana-slovenija.blogspot.com/> (21. januar 2013).
- *Stranka mladih - Zeleni Evrope*. Dostopno prek: <http://www.sms.si/> (21. januar 2013).
- *Stranka slovenskega naroda*. Dostopno prek: <http://strankaslovenskeganaroda.wordpress.com/> (21. januar 2013).
- *Stranka za delovna mesta*. Dostopno prek: <http://www.zdm.si/index2.htm> (21. januar 2013).
- *Stranka za trajnostni razvoj Slovenije - TRS*. Dostopno prek: <http://www.gibanje-trs.si/> (21. januar 2013).

- Ternovšek, Mojca. 2005. *Vpliv interneta na volitve*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *Tėvynės sąjunga - Lietuvos krikščionys demokratai*. Dostopno prek: <http://www.tsajunga.lt/> (21. januar 2013).
- *Tēvzemei un Brīvībai/LNNK*. Dostopno prek: <http://www.tb.lv/> (21. januar 2013).
- *Tradice Odpovědnost Prosperita 09*. Dostopno prek: <http://www.top09.cz/> (21. januar 2013).
- *Tvarka ir teisingumas*. Dostopno prek: <http://www.ldap.lt/> (21. januar 2013).
- UK Government. 2002. *In The Service of Democracy: A Consultation Paper on Policy for Electronic Democracy*, Dostopno prek: <http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=23060> (28. januar 2011).
- *Věci veřejné*. Dostopno prek: <http://www.veciverejne.cz/> (21. januar 2013).
- Vehovar, Vasja. 1998. *Internet v Sloveniji*. Izola: DESK.
- Vehovar, Vasja, Tina Ostrež, Darja Lavtar in Alenka Bučan. 2005. *Dostop do interneta*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Center za metodologijo in informatiko. Dostopno prek: <http://www.ris.org/uploadi/editor/1215587459gospodinjstva%20dostop%20do%20interneta%20telefonska%20ris%202004.pdf> (15. marec 2010).
- Vehovar, Vasja in Barbara N. Brečko. *Uporaba interneta 2007*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Center za metodologijo in informatiko. Dostopno prek: http://www.ris.org/uploadi/editor/1210328301Uporaba%20interneta_2007.pdf (15. marec 2010).
- *Vienotība*. Dostopno prek: <http://www.vienotiba.lv/> (21. januar 2013).
- Ware, Alan. 1996. *Political Parties and Party System*. Oxford: Oxford University Press.
- --- 2005. Preface. V *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*, Giovanni Sartori. Colchester: ECPR Press.

- *Zagorje gre naprej - Združenje za napredek Zasavja*. Dostopno prek: http://www.zagorjegrenaprej.si/novice/zdruzenje_je_rojeno.html (21. januar 2013).
- *Zares - socialno liberalni*. Dostopno prek: <http://www.zares.si/> (21. januar 2013).
- *Zatlera reformu partija*. Dostopno prek: <http://reformupartija.lv/> (21. januar 2013).
- *Zeleni Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.zeleni.si/> (21. januar 2013).
- *Zveza za Primorsko*. Dostopno prek: <http://www.zvezazaprimorsko.si/> (21. januar 2013).
- Žurga, Robert in Damjan Lah. 2004. *WAN omrežja*. Seminarska naloga. Ljubljana: VSS telekomunikacije.

PRILOGE

PRILOGA A: Intervju z dr. Andrejem Lukšičem, izrednim profesorjem na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, dne 2. 11. 2007

1. Politične stranke na svojih spletnih straneh ponujajo različna e-orodja (anketo, forume, razprave o aktualnih zadevah). Zanima me, ali dejansko politične stranke (poleg določenih informacij, ki jih na spletu ponujajo, na primer od programa, strukture stranke itd.) omogočajo tudi kakšno vrsto sodelovanja državljanov?

Politične stranke se tehnologije poslužujejo v dveh primerih: prvič, ko dajejo na splet stvari, ki so vezane na samo stranko in na interno publiko (da informirajo in omogočajo komunikacijo članstvu in tudi širše volivcem, seveda tudi tiste, ki jih niso volili). Vsi trije segmenti imajo možnost vstopa v njihov virtualni prostor. Druga raven pa je, da stranka uporablja tehnologijo v predvolilnih bitkah, ko promovira svoje kandidate, programe, poglede, pišejo bloge (kjer tedensko, mesečno komentirajo politični predstavniki strank neke dogodke ali pa odločitve, ki jih je stranka sprejela, ali politične usmeritve, ki jih dajejo). Skratka, na nek način velja tudi za politične stranke, ki so civilnodružbene organizacije, ki se borijo na splošnih volitvah k pridobivanju pozicij v sistemu za glasove volivcev in za čim večjo politično moč, v principu pa generirajo svojo politično moč v civilnodružbenem prostoru, tu se tudi napajajo in volivce nagovarjajo itd. Stranke se usmerjajo in uporabljajo ta orodja samo za notranjo komunikacijo, za steber, članstvo in potencialne volivce, potem je to odvisno spet od orodij, ki jih stranke uporabljajo. Samo nekatere stranke imajo forume, bloge; relativno malo je strank, ki uporabljajo forume kot orodje za izmenjevanje ali pa da vodstvo lahko na ta način začuti utrip, kaj si članstvo misli o nekem vprašanju. Pogosto ni e-posvetovalna, ko stranka predlaga kakšne programe ali da bi šli direktno poizvedovat v članstvo, kako bi neko stvar izpeljala. Še vedno se ta debata odvija v živih komunikacijah (od lokalnega, regionalnega, nacionalnega povezovanja), da bi stranka debato prenesla v virtualni prostor, da bi ga na nek način raztegnila.

2. Si politične stranke le dodatno pomagajo s predstavljanjem na spletu?

Pravzaprav niti to ne, zaradi tega, ker so za njih te stvari ločene. Tisto, kar bi si na nek način stranke zelo omogočile, je to, da bi njihovo živo komunikacijo dali na splet; tisto pa, kar je na spletu, ki se generira skozi različna orodja, bi lahko dali te ideje v kako debato v živo. Tako

da bi prišlo do prepletanja debate na orodjih v virtualnem prostoru s tistimi, ki prihajajo v živo. Seveda je potem vprašanje, kdaj je neka stranka na strani pravzaprav znotraj demokratična, transparentna do drugih strank. Tam se generirajo kakšne ideje, ki so pomembne za programsko usmeritev. Vredno je premisleka o tem, katere ideje in kdaj kakšno plasirati javnosti. Na internetu ste pravzaprav dostopni vsem.

3. V kolikšni meri so si spletne strani političnih strank med seboj različne v uporabi e-orodij?

Politika vodstva strank določa na nek način tudi, kako se bo stranka predstavila na internetu ter tudi s katerimi orodji oz. kateri tip komunikacije obstaja (ali je usmerjena od vodstva k članstvu in je članstvo samo pasivno ali si želi odpreti virtualni prostor tudi za povratne informacije). In tretji vidik je, ali hoče vodstvo virtualni prostor povezovati z realnim prostorom.

4. Katera e-orodja lahko povezujemo s posredovanjem informacij in katera z bolj aktivnim sodelovanjem državljanov?

Orodje na spletu je tisto, kjer so vse informacije javnega značaja, ali pa tista, ki jih postavljaivec ali vodstvo institucije oceni, da so pomembna za namen, s katerim so postavili spletno stran. Če želijo doseči v ta namen, da se informira članstvo in druge, ki obiščejo njihovo spletno stran, potencialne volivce; potem na osnovi tega namena oblikujejo politiko spletne strani, od postavljalca spletne strani, in dajo informacije. Odvisno je od te politike, kako bodo organizirali spletno stran (ali bodo dajali uporabniku in manj večjemu obiskovalcu spletne strani vizualno privlačno, lažje dostopno, z manj kliki do pomembnejših informacij). Manj kot tretjina od vseh (približno 37) strank ima spletno stran, posebej malo je tistih, ki bi živele tedensko. Pri večini, ki pridejo na splet, stvar stoji po pol leta, nihče ne spreminja vsebin; druge so lahko bolj aktivne, navadno tiste, ki so v opoziciji, bolj uporabljajo komunikacijska orodja (prejšnje opozicijske stranke so bile bolj dovzetne do mnenj), pa še podmladki v strankah, če so vključeni v strankarsko telo in spletno stran, imajo večja nagnjenja k izkoriščanju e-orodij za notranjo povezavo, ter če so vezana na manjše intelektualne kroge. Tiste stranke, ki hočejo demokratizirati in podkrepiti tok komunikacije od vodstva do članstva in če si želi feedback o tem, kako vodstvo v stranki odloča, potem postavijo tudi taka komunikacijska orodja. Komunikacijska in odločevalska orodja, ki so postavljena na spletnih straneh političnih strank, govorijo o stopnji demokratičnosti strank, ker je to na nek način zrcalna podoba odnosov v stranki. E-demokracija sama po sebi brez

koncepta demokracije se ne razvija v smeri postavljanja komunikacijskih orodij. Če se neka stranka želi razvijati kot elitna stranka z močnim razlikovanjem med članstvom, ki samo izvaja, ter politično elito, ki misli in razume; če je to koncept politične stranke, je jasno, da bodo uporabili tista orodja in tehnologijo, ki ta koncept legitimizira. Stranke uporabljajo e-demokracijo in tista orodja, ki jih ponuja elektronska demokracija politični eliti v skladu s konceptom, na osnovi katerega gradijo svojo stranko (ali je to članska stranka, elitistična stranka ali bolj demokratična z večjim feedbackom od članstva), na osnovi tega se tudi opredelijo za orodja na spletni strani. Tisto, kar je vidno na spletni strani, kaže notranjo komunikacijo in koncept stranke. Ni pa vedno avtomatsko tako, na primer lahko imamo demokratično stranko, ki pa svojo dvosmerno komunikacijo gradi na fizičnem stiku in ne na virtualnem (v primeru, ko gre stranka skozi proces prenavljanja, ko so informacije bolj internega značaja). To je torej stvar politike same stranke, to je zrcalo stranke in iz tega se da razbrati, ali stranka v virtualnem prostoru zagovarja neposredno, participativno demokracijo znotraj stranke. Strankarska spletna stran je v osnovi namenjena članom in simpatizerjem stranke ter privabljanjem novih volivcev, odprta je tudi nasprotnikom.

1. Koliko prispevajo (pospešujejo ali zavirajo) k e-demokraciji oz. e-participaciji politične stranke preko uporabe novih tehnologij?

To je težko povedati, oceniti brez raziskave. Trenutno ne vem za nobeno raziskavo, ki bi se osredotočala prav na vlogo spletnih strani političnih strank pri demokraciji in politični participaciji. Vsekakor že pa to, da politične stranke spletne strani imajo oz. jih uporabljajo, prispeva k obstoju e-demokracije in e-participacije (torej e-demokracije in e-participacije spletne strani političnih strank ne zavirajo, kvečjemu spodbujajo, vprašanje pa je, kolikšna je njihova vloga v okviru politične participacije in demokracije na splošno (torej ne zgolj v okvirih njunih elektronskih oblik)).

2. Ali se vam zdi, da politične stranke preko svojih spletnih strani ponujajo le dostop do informacij ali pa dajejo možnost tudi sodelovanja pri odločanju in oblikovanju politik?

Meni se zdi, da je pristop različnih strank na svetovnem spletu različen. Nekatere res ponujajo samo informacije, druge pa ponujajo tudi možnosti dvosmernega komuniciranja preko spletnih strani in prek tega občutek možnosti sodelovanja pri odločanju in oblikovanju strankarskih politik. Kot rečeno, pa je brez nekih podatkov, ki jih lahko postreže raziskava na to temo (za katero ne vem iz glave), težko ugotoviti, koliko so te možnosti v resnici izkoriščene in tudi upoštevane s strani političnih strank.

3. Za katera e-orodja bi rekli, da še posebej spodbujajo aktivnejše sodelovanje državljanov prek spletnih strani političnih strank?

Ne vem sicer, kaj natančno mislite s terminom e-orodja, vendar vsekakor taka, ki omogočajo dvosmerno komuniciranje med uporabniki spletnih strani in stranko, torej forumi, spletne klepetalnice in možnost pošiljanja elektronske pošte; vse to ob dobri podpori dodatnih informacij o politično aktualni problematiki.

4. Kaj bi morale na svojih spletnih straneh stranke spremeniti ali dodati, da bi spodbudile e-participacijo?

Strani bi morale biti tehnično manj zahtevne za uporabo, tako da bi bilo sodelovanje v e-participaciji bolj dostopno in lažje dosegljivo za večji krog državljanov. Ob tem bi morali biti

jasno nakazani postopki, iz katerih bi se kazalo, kakšno vlogo stranke namenjajo inputu, ki ga dobivajo prek spletnih strani.

1. Koliko prispevajo (pospešujejo ali zavirajo) k e-demokraciji oz. e-participaciji politične stranke preko uporabe novih tehnologij?

Politične stranke kot najpomembnejši in najmočnejši politični akter predstavniske demokracije v Sloveniji igrajo zelo pomembno vlogo pri uveljavljanju politične participacije preko uporabe novih tehnologij. Politične stranke so akterji, ki zrcalijo družbene potrebe v politične interese (javni prostor v politični prostor). Pri tem imajo možnost, da s pomočjo novih tehnologij v ta proces vključijo najširši krog državljanov in tako zagotovijo večjo legitimiteto in skladnost svojega delovanja z njihovimi potrebami. Politične stranke lahko na takšen način kot pomemben politični socializator ponudijo državljanom neposredno izkustvo demokratične e-participacije, ki ni omejena samo na idejo e-volitev ali na spletno strankarsko propagando, mobilizacijo in agitacijo (kot je sedaj prevladujoče stanje v Sloveniji).

2. Ali se vam zdi, da politične stranke preko svojih spletnih strani ponujajo le dostop do informacij ali pa dajejo tudi možnost sodelovanja pri odločevanju in oblikovanju politik?

Rezultati analize orodij e-demokracije na spletnih straneh političnih strank iz leta 2004 kažejo, da so slovenske politične stranke preko spleta ponujale predvsem informacije o lastnem delovanju (strankarskih programih in dokumentih, članstvu, notranji organizaciji, aktualnih aktivnostih in dogodkih) ter politično predstavljane, propagando in agitacijo. Spletne strani so bile praviloma precej neinteraktivne, posamezni strankarski spletni forumi pa nemoderirani in polni medsebojnega političnega obračunavanja med uporabniki. V zadnjem obdobju postajajo spletne strani političnih strank nekoliko bolj interaktivne po zaslugi spletnih dnevnikov (na primer LDS, SNS), ki pa niso neposredno vpeti v odločevalske procese strankarskih struktur. Pojavile so se tudi možnosti posredovanja predlogov in pripomb na strankarske programe preko e-pošte (na primer SD in LDS), kar pa ne omogoča poglobljenega e-posvetovanja.

3. Za katera e-orodja bi rekli, da še posebej spodbujajo aktivnejše sodelovanje državljanov preko spletnih strani političnih strank?

V prvi vrsti interaktivna komunikacijska orodja, ki so vpeta v strankarske odločevalske procese (na primer moderirani tematski e-forumi o javnopolitičnih zadevah ali interaktivna e-

posvetovanja o ključnih strankarskih dokumentih). Gre za orodja participativne in deliberativne demokracije, ki z interaktivnega vidika dopolnjujejo orodja e-participacije, ki so vezana na predstavniški oz. tekmovalno-legalistični tip demokracije (e-volitve, e-ankete, e-dostop do informacij javnega značaja). Seveda morajo biti ta orodja ustrezno promovirana, uporabniku prijazna, moderirana s časovnimi in komunikacijskimi protokoli (na primer končna poročila razprav) ter jasno vključena v odločevalski proces, kar pa za stranke pomeni dodatne kadrovske in finančne obremenitve ter potencialno tudi spremenjena razmerja moči med strankami in državljani v korist slednjih.

4. Kaj bi morale na svojih spletnih straneh stranke spremeniti ali dodati, da bi spodbudile e-participacijo?

Na svojih spletnih straneh vzpostaviti orodja e-demokracije, kot so spletni forumi, posvetovanja in deliberativne ankete o aktualnih zadevah javnega pomena, ki so oz. bodo predmet političnih odločitev. Vendar ne na takšen način, kot so to počele sedaj (na primer nemoderirani spletni forumi ali e-ankete, katerih teme nimajo zveze z javnopolitičnimi vprašanji). Ta orodja bi morala biti odprta, vključujoča in v kar največji možni meri zavezujoča za politične stranke oz. njene odločevalce.

1. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

V sedanjem času, ko smo se znašli v opoziciji in ko naša stranka veliko teže pride v medije, še zlasti v tiste, v katerih igra pomembno vlogo vladajoča koalicija, nam je komuniciranje preko naše internetne strani in tudi interneta na splošno izredno pomembno. Ravno zaradi tega smo tudi šli v prenovu spletne strani, ki sicer še vedno poteka. Ko bo prenova spletnega mesta končana, bo državljanom zagotovo omogočeno še aktivnejše sodelovanje kot do sedaj. Državljeni, ki želijo aktivno sodelovati pri političnem odločanju, imajo v LDS več možnosti. Lahko se vključijo v stranko in preko lokalnih odborov stranke sooblikujejo strankino politiko na lokalni in nacionalni ravni. Na nacionalni ravni imajo državljani tudi možnost, da se vključijo v strankine odbore, ki pokrivajo posamezna področja (zunanja politika, notranje zadeve, šolstvo itd.). Poleg tega lahko aktivno participirajo kot prostovoljci ter tako sodelujejo in pomagajo pri boljšem delovanju stranke. Preko spletne strani tudi lahko izražajo svoja mnenja o programu, manifestu, odgovarjajo na anketna vprašanja, neposredno pišejo elektronska pisma posameznim članom stranke (predsedniku, generalni sekretarki itd.), se naročijo na e-novice itd. Razmišljali smo tudi o vzpostavitvi spletnega foruma, na katerem bi lahko državljani razpravljali o posameznih temah. Po tehtnem premisleku smo se odločili, da spletnega foruma ne bomo vzpostavili, saj smo ocenili, da je interes državljanov za participacijo na forumu politične stranke razpravljavcev bistveno manjši kot pa na straneh podjetij in drugih organizacij. Poleg tega je tudi splošna kredibilnost in verodostojnost takšnega foruma in njegovih razpravljavcev v očeh državljanov manjša. Veliko bolj pomembno se nam zdi, da na internetu obstajajo forumi, ki so neodvisni, kredibilni in jim državljani zaupajo. Želimo, da bi državljani na takšnih forumih še bolj aktivno nastopali. Je pa res, da je na marsikaterem internetnem forumu politična kultura na zelo nizkem nivoju. Verjetno zaradi tega, ker so nekateri državljani prepričani, da če jih ne vidijo in ne vedo njihovega resničnega imena, lahko pišejo, kar hočejo, in na kakršen koli način hočejo. Aktivni državljani morajo sami oceniti, kateri internetni forumi so na dovolj visokem nivoju (imajo dovolj veliko število usposobljenih administratorjev), da se lahko argumentirano razpravlja o aktualnih in manj aktualnih družbenih vprašanjih. Povečevanje aktivnega sodelovanja državljanov je izziv, ki čaka Slovenijo, ne zgolj politične stranke, še manj pa zgolj spletne

strani neke politične stranke. V sedanji potrošniški družbi, kjer je državljanom vedno bolj pomemben zgolj njihov lastni interes, ne pa tudi družbeni, je takšno povečanje aktivnosti zelo težko. Še zlasti je zaskrbljujoč trend, da je moderno biti napolitičen, nestrankarski in ne iti na volitve.

PRILOGA D: Intervju z Janjo Pavlin, predstavnico politične stranke Slovenska demokratska stranka (SDS), v Ljubljani, dne 31. 10. 2007

1. Koliko vam pomeni internet za prepoznavnost in delovanje stranke?

Spletna stran predstavlja eno najpomembnejših komunikacijskih orodij, ki jih uporabljamo v SDS. Neposrednih meritev učinkovitosti spletnih strani SDS nismo opravili, kolikor zaznavamo izrednega dela, pa lahko zatrdimo, da je spletna stran za širšo javnost zelo uporabna, ko gre za: spremljanje odzivanja stranke na aktualne politične zadeve, osveščanje o organiziranju stranke, iskanje kontaktov, odzivov na stališča stranke (spletni forum in neposredna elektronska pošta). Nepogrešljiva pa je spletna stran tudi, ko gre za interne javnosti. V smislu obveščanja, informiranja članstva je internet v SDS zelo uporabno, predvsem pa cenejše sredstvo.

2. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi tudi možnost aktivnega sodelovanja državljanov?

Prizadevanja SDS gredo v smeri čim večje uporabnosti spletnih strani, torej ne zgolj za informiranje, temveč tudi za čim pogostejšo uporabo dvosmerne komunikacije, torej v smeri aktivnega sodelovanja državljanov. Ugotavljamo pa, da se večina državljanov še vedno poslužuje standardnih orodij komuniciranja: predvsem telefona in pisne pošte, ki jo v zadnjem času v veliki meri zamenjuje elektronska pošta.

3. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

Na spletni strani smo poleg foruma uvedli tudi spletno klepetalnico, kjer gostimo goste (politike), ki odgovarjajo na aktualna politična vprašanja in pobude. Na spletni strani imamo tudi spletno anketo, ki je namenjena predvsem merjenju večinskega mnenja, kar nam služi za lažjo orientacijo pri nekaterih vprašanjih. V prihodnosti želimo spletno stran obogatiti s spletnim časopisom in izpeljati več spletnih klepetalnic.

PRILOGA E: Intervju s Sebastjanom Jeretičem, predstavnikom politične stranke Socialni demokrati (SD), v Ljubljani, dne 7. 11. 2007

1. Koliko vam pomeni internet za prepoznavnost in delovanje stranke ter ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi možnost tudi aktivnega sodelovanja državljanov?

Za prepoznavnost stranke spletna stran še nima takega pomena kot drugi mediji množičnega komuniciranja. Je pa zato internet zelo pomemben predvsem za našo interno javnost, saj večino korespondence opravimo prek e-pošte, večino informacij pa posredujemo prek naše spletne strani. Ob vsaki objavi nove vesti se namreč celotni prijavljeni adremlji pošlje sporočilo o vesti. Na same komentarje se ne odzivamo, saj gre za klasični forum. Na elektronsko pošto se odzivamo glede na naravo sporočila. Osrednja funkcija spletne strani je ponudba informacij, vendar je možna tudi pobuda državljanov, saj občasno (resda zelo redko) dobimo kak neposreden odziv, na katerega seveda odgovorimo. Zaenkrat posebnega spodbujanja za e-participacijo ne izvajamo, a bomo tudi ta segment vključili v program priprave alternativnega programa vlade, ki smo ga začeli pripravljati. Načrtujemo prenovno spletno strani, ko bo to možno (finančni in kadrovski resursi), tako glede ponudbe informacij kot tudi glede spodbujanja odzivov.

PRILOGA F: Intervju z Borutom Cinkom, predstavnikom politične stranke Liberalna demokracija Slovenije (LDS), prek elektronske pošte, dne 13. 7. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Spletno mesto imamo že zelo dolgo in smo jo v teh letih tudi že mnogokrat oblikovno in vsebinsko spremenili. Dodali smo videoposnetke, RSS, poudarili člane stranke in spletne strani povezali z drugimi spletnimi orodji (na primer socialna omrežja). Razvoj spleta je namreč hiter in močno pogojen s tehnologijo. Če želimo aktivno in kakovostno uporabljati splet, moramo tehnologijo spremljati in jo pri delu na spletu upoštevati.

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

Težko ocenimo delež pomembnosti spleta, saj na prepoznavnost vplivajo številni dejavniki, ki se pogosto dopolnjujejo, gotovo pa naše spletne aktivnosti predstavljajo velik in pomemben del.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Pri odgovoru na to vprašanje se navezujem na odgovor na prejšnje vprašanje.

4. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi tudi možnost aktivnega sodelovanja državljanov?

Spletno mesto uporabljamo predvsem za predstavitev našega dela, stranka in člani stranke pa za komunikacijo z državljani uporabljamo druga spletna orodja, ki omogočajo bolj učinkovito komunikacijo (socialna omrežja, kot sta Facebook in Twitter).

5. Koliko upoštevate in se odzivate na komentarje, podane na vaši spletni strani? Preko katerih e-orodij (na primer spletna anketa, forum itd.) podajanje komentarjev ali mnenj omogočate?

Na več mestih ljudi vabimo, da nam pišejo in zaupajo svoje mnenje, naj gre za pohvale ali konstruktivne kritike. Zavedamo pa se, da so stranka predvsem ljudje, njeni člani, zato spodbujamo komunikacijo med člani in volivci. Neposredna komunikacija, ki jo omogočajo socialna omrežja, je za to zelo uporabno orodje.

6. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

K večji politični aktivnosti poskušamo ljudi navdušiti s svojim delom. Mlade spodbujamo in jih z veseljem vključujemo v svoje delo. Prek pogovorov med vidnejšimi člani stranke in volivci dobiva stranka odzive o pričakovanjih volivcev, državljane pa z informacijami in pobudami spodbuja k sodelovanju. Prek spleta je ta stik med stranko in državljani najlažji.

7. Ali nameravate v prihodnosti kaj spremeniti ali dodati na vaši spletni strani v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

V prihodnosti nameravamo slediti in upoštevati razvoj spletne tehnologije.

8. Ali se pri razvoju spletne strani zgledujete po drugih državah in če, po katerih in zakaj?

Zgledujemo se po dobrih praksah, ki pa niso pogojene z državami.

PRILOGA G: Intervju z gospo Lejlo Kogoj, vodjo komuniciranja v politični stranki Slovenske ljudske stranke (SLS), prek elektronske pošte, dne 12. 10. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Spletna stran SLS deluje od leta 2002, za njo pa smo se odločili, ko je stopnja računalniške pismenosti v Sloveniji in doseg internetnih vsebin s strani javnosti pripeljala do točke, ko je bilo obveščanje prek spletne strani smiselno.

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran? V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Spletno stran SLS dnevno posodabljam z aktualnimi vsebinami ter dogodki v sklopu delovanja tako Poslanske skupine SLS kot delovanja stranke v celoti. Elektronska pošta je postala nepogrešljiv del našega komuniciranja tako z mediji kot z javnostjo. Tudi velik del internega obveščanja v stranki se opravi prek elektronske pošte. V zadnjih letih se poslužujemo tudi drugih sodobnih spletnih komunikacijskih poti, predvsem socialnih omrežij Facebook in Twitter. Kolikšen del prepoznavnosti pridobimo iz tega naslova, je težko oceniti, je pa komunikacija prek različnih internetnih poti danes vsekakor nepogrešljiv del v delovanju parlamentarne politične stranke.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke? Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi tudi možnost aktivnega sodelovanja državljanov?

Obstoječa spletna stran SLS je predvsem informativna in trenutno ne nudi neposredne komunikacije z njenimi uporabniki v obliki foruma, omogoča pa spletno anketo. Ljudje, zainteresirani za politično participacijo, se prek spletne strani obrnejo neposredno na SLS prek telefona ali elektronske pošte, na katero redno odgovarjamo in poskušamo slediti pripombam, predlogom pa tudi pohvalam.

4. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

Obstoječa spletna stran SLS ne omogoča aktivne politične e-participacije, z izjemo spletne ankete, načrtujemo pa v prihodnje posodobitev spletnega mesta SLS, predvsem v smeri večje in hitrejše interaktivnosti in večje uporabnosti za uporabnike. V SLS pospešeno in v vedno

večji meri uporabljamo elektronsko komunikacijo prek elektronske pošte, z različnimi vsebinami vabimo ljudi k sodelovanju ter jih hkrati obveščamo o tekočem dogajanju. V zadnjem letu in pol tedensko izdajamo tudi elektronski časopis.

5. Ali nameravate v prihodnosti kaj spremeniti ali dodati na vaši spletni strani v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

V bližnji prihodnosti načrtujemo popolno prenovo spletne strani. Ta bo omogočala vse sodobne načine dvostranske internetne komunikacije, tudi v povezavi s spletnimi omrežji, ki bo torej zajemala vse elemente spleta 2.0 in poskušala ujeti filozofijo spleta 3.0.

6. Ali se pri razvoju spletne strani zgledujete po drugih državah in če, po katerih in zakaj?

Vedno več političnih strank ne samo v Sloveniji, temveč tudi v svetu, se že zelo zaveda pomena spletne komunikacije tudi v politiki in pomembnosti vseh pristopov, ki jih splet omogoča. Tudi sami bomo šli v smeri spletne strani, ki bo atraktivna, a hkrati enostavna za uporabo in bo omogočala tudi neposredne odzive obiskovalcev, hkrati pa naša obvestila o naših aktivnostih ponesla v čim širši krog spletnih uporabnikov.

PRILOGA H: Intervju z Andrejem Magajno, predsednikom politične stranke Krščanski socialisti Slovenije (KSS), prek elektronske pošte, dne 11. 8. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Spletno stran smo registrirali, ker jo ima praktično že vsaka organizacija. Predvsem zaradi možnosti, da zainteresirani/uporabniki pridejo do naših kontaktnih podatkov (e-mail, telefon) ter do osnovnih informacij o nas. Spletno stran smo ustanovili relativno pozno, pred 3 leti.

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

Menimo, da v primerjavi s najbolj gledanimi politično informativnimi TV-oddajami in najbolj branimi časniki relativno malo pripomore k prepoznavnosti.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Relativno malo. Veliko bolj moja osebna dejavnost preko parlamenta ter občasne tiskovne konference ter izjave za javnost.

4. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi tudi možnost aktivnega sodelovanja državljanov?

V glavnem prvo. To sklepamo tudi po tem, saj na naše dogodke, izjave na naši spletni strani praktično ni bilo nobenih komentarjev.

5. Koliko upoštevate in se odzivate na komentarje, podane na vaši spletni strani? Preko katerih e-orodij (na primer spletna anketa, forum itd.) podajanje komentarjev ali mnenj omogočate?

Omogočeno je posredovanje komentarjev, pa jih praktično ni.

6. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

Posebej volivcev ne spodbujamo, ker ne vidimo večje možnosti, da bi vplivali na širšo populacijo.

7. Ali nameravate v prihodnosti na vaši spletni strani kaj spremeniti ali dodati v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

Razmišljamo bolj v tej smeri, ali je to sploh (v dogledni prihodnosti) ob poplavi internetnih informacij teoretično možno.

8. Ali se pri razvoju spletne strani zgledujete po drugih državah in če, po katerih in zakaj?

Ne. Iz zgornjih odgovorov je razumljivo, zakaj ne. Ob poplavi informacij (pravi inflaciji podatkov) menim, da sama spletna stran ne more omogočiti večje politične prepoznavnosti. »Večina« se je nekako naveličala brskanja, raziskovanja po internetu, veliko bolj ugodno je, če ti nekdo že pripravi izbor relevantnih informacij ali da prebereš kolumno znanega pisca. Sam sem proučeval stopnjo prepoznavnosti nekaterih neparlamentarnih strank. Podajam primer dveh. Ena se je ustanovila tri leta pred nami. Druga dve leti za nami. Obe imata profesionalne spletne strani že takoj od ustanovitve dalje. Imata tudi usposobljene kadre, v vodstvu osebe z doktorati, a prepoznavnost je »katastrofalno« nizka. Že nekaj časa, ob različnih priložnostih (pravzaprav neprofesionalno in neorganizirano) poizvedujem za stopnjo prepoznavnosti dveh strank, ki sem jih v predhodnem stavku implicitno omenil. Priložnostnim anketirancem postavim dve vprašanji: Ali ste že slišali za stranki EUD Slovenije in Slovensko unijo. Vsem, ki niso povsem prepričani, sem postavil dodatno vprašanje: Lahko navedete imeni predsednikov omenjenih strank? Če je že slučajno nekaj posameznikov med stotimi le slišalo za eno od omenjenih strank, pa se zatakne pri dejanskem poznavanju. Kot minimalni/zadostni kriterij sem zahteval pozitiven odgovor na obe vprašanji (slišal sem za imenovano stranko in vem kdo je njen predsednik). Prepoznavnost je le nekaj odstotkovna. Samo še to. Si lahko predstavljate, kako bi lahko ti dve stranki dosegli prag za vstop v parlament!? Od procenta ali dveh, ki sploh poznajo omenjeni stranki, koliko bi bilo takih, ki bi eventualno oddali svoj glas? – pa smo pri »promilah«. »Veliki« se vsaj v današnjih družbeno-političnih razmerah posebej ne vznemirjajo, tudi če ima katera od neparlamentarnih strank super profesionalno spletno stran. Ključni promotorji slovenske politike se tega zavedajo, zato je tudi tak odkrit ali prikrit boj za nadzor nad osrednjimi TV-mediji in časniki.

PRILOGA I: Intervju s Simonom Ručigajem, urednikom spletne strani politične stranke Zares – socialno liberalni, prek elektronske pošte, dne 7. 6. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Spletna stran je nastala nekako vzporedno z nastankom sprva društva Zares in potem stranke Zares – nova politika (društvo je nastajalo v letu 2007, stranka je nastala jeseni istega leta). Že na začetku je društvo Zares stavilo na odprto, dvosmerno, konstruktivno komunikacijo, tako s članstvom kot tudi z drugimi deležniki javnega dialoga. Zato je bilo smiselno, da se Zares »opremi« z odprto platformo, ki omogoča enostavno dvosmerno komunikacijo. Stran je nastala že v letu 2007, vendar je od takrat doživela že dve večji posodobitvi, tako oblikovno kot tudi tehnološko in konceptualno.

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

Zares je na internetu zelo prisotna stranka, saj objavljamo sproti in ažurno vse pomembne informacije, zbiramo informacije o funkcionarjih stranke, katere so objavljene v medijih, ter na osrednjem spletnem mestu tudi objavljamo vse pomembne tekste – od izjav poslancev, vodstva stranke do kratkih informacij o aktivnostih naših ministric in ministrov. Obenem sprožamo razprave med članstvom, jih spodbujamo h konstruktivni razpravi ter odpiramo nove teme za bodoče aktivnosti.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Spletni nastop je bil že od vsega začetka integralni del podobe stranke – smo odprti in stremimo h konstruktivnosti, k reševanju težav.

4. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi tudi možnost aktivnega sodelovanja državljanov?

Prav vsak, ki je konstruktiven, lahko sodeluje v razpravah in posreduje svoja stališča, vsem so odprta vrata za konstruktivno aktivno sodelovanje.

5. Koliko upoštevate in se odzivite na komentarje, podane na vaši spletni strani? Preko katerih e-orodij (na primer spletna anketa, forum itd.) podajanje komentarjev ali mnenj omogočate?

Za osnovo uporabljamo platformo WordPress, ki je pravzaprav blogerski sistem za upravljanje vsebin, ki pa je dovolj fleksibilna, da smo jo uporabili za celovito poganjanje spletišča www.zares.si. Komentiranje poteka na klasičen način v »razpravah«, ki spominjajo na forume. Spletne aktivnosti kombiniramo tudi z anketami, ki jih interno pripravljamo vzporedno, ter spodbujamo s Spodnjim domom, rubriko na spletni strani, kjer odpiramo nove teme.

6. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

Zastopamo stališče, da se je pomembno udeleževati javnega političnega življenja in zato svoje članstvo, seveda pa tudi druge, stalno pozivamo h konstruktivnemu dialogu in akcijam tako preko spletne strani, tiskanega internega glasila, e-poštne novičke in tudi Facebooka in Twitterja.

7. Ali nameravate v prihodnosti kaj spremeniti ali dodati na vaši spletni strani v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

Zagotovo, spletna stran je živ organizem, ki ga vedno optimiramo in nadgrajujemo.

8. Ali se pri razvoju spletne strani zgledujete po drugih državah in če, po katerih in zakaj?

Naše spletne aktivnosti so rezultat naših lastnih pobud, seveda pa v internetu ne moremo mimo dejstva, da veliko novih pristopov prihaja iz ZDA. Vendarle pa podobnega spletnega mesta, kot je naše, nismo zasledili pri nobeni drugi politični stranki v svetu.

PRILOGA J: Intervju z Jožetom Vozljem, glavnim tajnikom politične stranke Stranka mladih – Zeleni Evrope (SMS – ZELENÍ), prek elektronske pošte, dne 13. 9. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Spletno stran imamo že od same ustanovitve stranke, to je od 4. 7. 2000. Na samem začetku smo dali na to velik poudarek, saj smo bili edina stranka, ki je imela v svojem logotipu, znaku, izpisan naslov spletne strani. Tega uporabljamo še danes (www.sms.si).

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

Spletna stran pomeni 90 % naše pojavnosti v obdobju med volitvami sedaj, ko smo stranka brez poslanske skupine v državnem zboru.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Na začetku zelo, ker je imela veliko več obiskovalcev, kot jih imamo sedaj.

4. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi možnost tudi aktivnega sodelovanja državljanov?

Delno spletna stran služi tudi za sodelovanje z državljani, a bi si to želeli v veliko večji meri.

5. Koliko upoštevate in se odzivate na komentarje, podane na vaši spletni strani? Preko katerih e-orodij (na primer spletna anketa, forum itd.) podajanje komentarjev ali mnenj omogočate?

Odgovorimo na vsak komentar.

6. Ali nameravate v prihodnosti kaj spremeniti ali dodati na vaši spletni strani v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

Absolutno. Želimo narediti spletno stran, ki bo veliko bolj priročna za »klepetanje« z državljani.

7. Ali se pri razvoju spletne strani zgledujete po drugih državah in če, po katerih in zakaj?

Tu se zgledujemo predvsem po spletni strani Evropske zelene stranke in ameriških demokratih. S prvimi zato, ker smo del njihove združbe, drugi pa so vzor komuniciranja z državljani, česar pri evropskih strankah nisem zasledil v taki meri.

PRILOGA K: Intervju z Eleno Pečarič, predsednico politične stranke Stranka enakih možnosti Slovenije (SEM-Si), prek elektronske pošte, dne 8. 8. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Za spletno stran smo se odločili, ker smo stranka, ki nagovarja potencialne člane, simpatizerje in javnost na osnovi dejstva, da nismo finančno in ubikacijsko močna stranka niti ne želimo to nikoli postati in trošiti milijonov davkoplačevalskega denarja, ki bi morali biti namenjeni za pomembnejše namene, še posebej v teh kriznih časih.

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

Naš namen je doseči javnost preko oblik brezplačnega posredovanja informacij, kar sicer omogoča svetovni splet, brezplačnih objav v drugih tiskanih medijih in preko TV, osebni kontakt z ljudmi od ust do ust je še vedno najpomembnejši element pri komuniciranju z državljani in državljankami.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Spletna stran je pripomogla, vendar ne pretežno, akcije in javne prireditve ter osebni nastopi so najbolj pomembni za splošno prepoznavnost. Na splošno ugotavljamo, da mnoge stranke pred volitvami pripravijo drage spletne predstavitve, ki tudi pripomorejo k rezultatu na volitvah, ko je le-teh konec, pa vsebine na spletu zastarajo oz. so neažurirane. To za nas ni sprejemljivo.

4. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi tudi možnost aktivnega sodelovanja državljanov?

Poleg posredovanja splošnih informacij omogočamo tudi aktivno sodelovanje državljanov preko tega, da lahko posredujejo pripombe, pobude, predloge.

5. Koliko upoštevate in se odzivate na komentarje, podane na vaši spletni strani? Preko katerih e-orodij (na primer spletna anketa, forum itd.) podajanje komentarjev ali mnenj omogočate?

Na kulturne komentarje se odzivamo, jih upoštevamo, anonimne in nekulturne ter žaljive vsebine za posameznike in skupine ljudi odstranimo in se poslužimo tudi pravnih sredstev, če nekdo pretirava.

6. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

Da nagovarjamo ljudi preko pisnih in videosporočil, ki vplivajo, da se odločijo posredovati mnenje, predloge in pobude, ki jih potem obravnavamo, in pobudniku odgovorimo, ga kontaktiramo.

7. Ali nameravate v prihodnosti kaj spremeniti ali dodati na vaši spletni strani v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

Izboljšati kvaliteto spletne strani v smislu boljšega komuniciranja z državljankami, državljani ter ostalimi prebivalci in prebivalkami.

8. Ali se pri razvoju spletne strani zgledujete po drugih državah in če, po katerih in zakaj?

Pri razvoju spletne strani se nismo zgledovali po drugih državah, najbolj smo zasledovali cilj, da bi bile spletne strani čim bolj preproste za uporabo.

PRILOGA L: Intervju s Patrikom Perošo, generalnim sekretarjem koprške politične stranke Oljka, prek elektronske pošte, dne 1. 6. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Ocenili smo, da moremo biti prisotni tudi na internetu, zato smo naredili spletno stran, katero smo lansirali ob naši ustanovitvi leta 2006.

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

Ocenjujemo, da spletna stran ni najbolj učinkovit način podajanja informacij in sporočil za javnost, saj razen članov in podpornikov stranke je relativno malo ostalih obiskovalcev.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Nič kaj preveč.

4. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi možnost tudi aktivnega sodelovanja državljanov?

Zgolj informacije o stranki in sporočila za javnost.

5. Koliko upoštevate in se odzivate na komentarje, podane na vaši spletni strani? Preko katerih e-orodij (na primer spletna anketa, forum itd.) podajanje komentarjev ali mnenj omogočate?

Na naši strani ni možno podajati komentarjev.

6. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

Spletno stran uporabljamo zgolj za informiranje javnosti o naših stališčih, pobudah, kritikah itd.

7. Ali nameravate v prihodnosti kaj spremeniti ali dodati na vaši spletni strani v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

V prihodnje bomo spletno stran zreducirali na izključno podajanje naših informacij javnosti; izključili bomo fotografije in ostalo, kar se je izkazalo za nekoristno.

PRILOGA M: Intervju z Vinkom Erjavcem, glavnim tajnikom celjske politične stranke Stranka za delovna mesta (ZDM), prek elektronske pošte, dne 29. 7. 2012

1. Kateri so bili razlogi, da ste se odločili za razvoj in uporabo spletne strani stranke ter kdaj ste spletno stran ustanovili?

Spletno stran smo odprli z namenom večje prepoznavnosti stranke ter s ciljem da bi na njej objavljali stališča stranke do pomembnejših družbenih vprašanj. Omogočala bi naj tudi komuniciranje s člani in simpatizerji stranke. Odprli smo jo v letu 2008.

2. Kolikšen del vam pri prepoznavnosti in delovanju stranke in posredovanju informacij pomeni internet oz. spletna stran?

Spletna stran predstavlja ca. 20 % del pri prepoznavnosti in posredovanju informacij.

3. V kolikšni meri je po vašem mnenju spletna stran stranke pripomogla k večji prepoznavnosti in delovanju stranke?

Spletna stran je pripomogla k prepoznavnosti stranke ca. 10 %.

4. Ali menite, da vaša spletna stran posreduje zgolj informacije o stranki ali nudi možnost tudi aktivnega sodelovanja državljanov?

Stranka omogoča tudi aktivno sodelovanje državljanov, ker je vzpostavljena možnost obojestranskega komuniciranja preko tega medija.

5. Koliko upoštevate in se odzivate na komentarje, podane na vaši spletni strani? Preko katerih e-orodij (na primer spletna anketa, forum itd.) podajanje komentarjev ali mnenj omogočate?

Na vsa pisanja odgovorimo pošiljateljem in se odzovemo na dane informacije, pobude in predloge. Upoštevamo jih glede na naše zmožnosti in vsebino predlogov.

6. Na kakšne načine preko vaše spletne strani spodbujate državljane oz. volivce k aktivni politični participaciji (e-participaciji)?

Do sedaj nismo izvajali aktivnosti spodbujanja volivcev k aktivni politični participaciji z uporabo spletne strani.

7. Ali nameravate v prihodnosti kaj spremeniti ali dodati na vaši spletni strani v smislu povečevanja aktivnega sodelovanja državljanov?

Da, stran nameravamo redno ažurirati in zadolžiti skrbnika spletne strani za izvajanje te aktivnosti. Večjo vključenost državljanov želimo zagotoviti preko foruma in preko izvajanja raznih anket.

8. Ali se pri razvoju spletne strani zgledujete po drugih državah in če, po katerih in zakaj?

Ne.

PRILOGA N: Intervju z Petrom Bartkowskim, spletnim koordinatorjem pri poljski stranki Platforma Obywatelska (Civic Platform), prek elektronske pošte, dne 3. 6. 2012

1st Question: What were the reasons that you decided to establish and develop a party's Web site and what year did you establish it?

The web site was started well before the party has officially been established. The main reason was to set up a communications channel which reaches large masses of people (especially our constituents and prospective voters as well as citizens at large) in a cost-effective manner. Online we can also create a platform to engage interested people in ongoing two-way discussions.

2nd Question: How much does internet and party's website mean when it comes to promoting the party? Are there other more important ways for you to promote the party?

In the campaign running up to the general elections, we have also used offline media extensively – printed materials and other offline channels. In everyday operations though, it's the web site that is the most important communications channel for us as the party does not have significant money/resources. Online is crucial for us as the demographic we are trying to reach (for example young people) cannot be reached in other means.

3rd Question: To what extent do you think has the party's web site helped to increase the visibility and popularity of the party?

We believe, and this is also the kind of feedback we heard from domestic media, our online efforts (not only the party website but also other tools such as social media – Facebook, Twitter and YouTube in particular) contributed a great deal to the election results.

4th Question: Do you think that your website only contains information about the party or does it offer the possibility for active participation for the citizens?

The web site has interactive features such as commenting. We are planning on adding other features as well.

5th Question: Do you follow and respond to the comments or remarks that are made by citizens on your website? Through which e-tools (for example: online surveys, e-forums, etc.) do you allow citizens to express their opinions?

We do follow and react on the comments as part of our external communications. We currently have comments on the site and plan to add other tools as well.

6th Question: Do you intend to change anything in the future or add to your website in terms of increasing the active participation of citizens? If not, what other changes are you planning to do?

We are planning on adding several other tools:

- We would like to utilize a Wiki as a platform for soliciting comments from citizens to gather important issues.
- A few months ago we ran a pilot project which was an online citizens' forum, utilizing live streaming video. Interested people tuned in to the video stream and asked questions via chat, email, SMS and phone calls. This turned out to be very successful and an effective way to engage the public so we want to organize such forums on a regular basis to encourage participation.

7th Question: Does the development of your party's website draw any inspiration from other political parties from other countries and if so, which ones and why?

We drew quite a few ideas from the Obama campaign. Also, other Green parties' web sites influenced us: the German Greens' as well as the New Zealand Green Party's sites.

PRILOGA O: Intervju z Jakubom Kajzlerjem, tajnikom za mednarodne zadeve pri češki stranki Občanská demokratická strana (ODS), prek elektronske pošte, dne 2. 8. 2012

1st Question: What were the reasons that you decided to establish and develop a party's Web site and what year did you establish it?

Party's web pages are an integral part of our communication with our voters. Nowadays it's a necessity not only to have such pages, but to make them as updated as possible to make the communication faster and easier. First official web page of ODS is dated to 1997.

2nd Question: How much does internet and party's website mean when it comes to promoting the party? Are there other more important ways for you to promote the party?

Internet is only one of communication tools. You must develop other ways including direct communication to promote the party. But Internet is the cornerstone. You cannot afford existing without it, but you need more to be able to survive. We use not only the official web page but special edition of Party Congress web page, election campaign web pages etc. too.

3rd Question: To what extent do you think has the party's web site helped to increase the visibility and popularity of the party?

It's very difficult to measure the impact. In general they make it easier to find information voters need, but it does not help to increase the popularity of the party.

4th Question: Do you think that your website only contains information about the party or does it offer the possibility for active participation for the citizens?

We offer active participation via web page of our volunteers – www.modrytym.cz – people who are not members of the party, but who actively participate in the campaign.

5th Question: Do you follow and respond to the comments or remarks that are made by citizens on your website? Through which e-tools (for example: online surveys, e-forums, etc.) do you allow citizens to express their opinions?

We presented a page that included a form where citizens could express their opinion on various issues from health care, agriculture or foreign affairs. Their comments were used in the election programme.

6th Question: Do you intend to change anything in the future or add to your website in terms of increasing the active participation of citizens? If not, what other changes are you planning to do?

We plan to give more space for discussion on particular issues even between elections.

7th Question: Does the development of your party's website draw any inspiration from other political parties from other countries and if so, which ones and why?

Our IT specialists watch current trend in web marketing and find inspiration at different web pages. I'm not able to specify at what page which object was found etc.

PRILOGA P: Intervju z Alexandrom Karvajem, tajnikom za mednarodne zadeve pri slovaški stranki Strana maďarskej koalície – Magyar Koalíció Pártja (SMK-MKP), prek elektronske pošte, dne 1. 6. 2012

1st Question: What were the reasons that you decided to establish and develop a party's Web site and what year did you establish it?

The main reason was more efficient communication with the public, especially with our voters. Our website is not only an information source about our party, it contains also the most actual news-events and information about the cultural events. Our website was established in 1999, one year after our party was established.

2nd Question: How much does internet and party's website mean when it comes to promoting the party? Are there other more important ways for you to promote the party?

Our website contains always the latest news about the party, information about our program, statements, and press releases, so it is an important tool for the promotion of our party. We also have our Facebook profile, and Youtube channel. We are trying to address by these tools the young generations, but also everybody, who uses internet. For the promotion of our party we use also billboards, leaflets, internet, and press advertisements.

3rd Question: To what extent do you think has the party's web site helped to increase the visibility and popularity of the party?

I am not able to assess the efficiency of increasing the visibility; however I think it might have helped above all among the young generation.

4th Question: Do you think that your website only contains information about the party or does it offer the possibility for active participation for the citizens?

We asked the visitors of our website recently to send their suggestions for our upcoming electoral manifesto. We obtained several suggestions.

5th Question: Do you follow and respond to the comments or remarks that are made by citizens on your website? Through which e-tools (for example: online surveys, e-forums, etc.) do you allow citizens to express their opinions?

We usually respond to comments or questions on Facebook. Our website does not offer the possibility of comments, since we have bad experience with very vulgar comments.

6th Question: Do you intend to change anything in the future or add to your website in terms of increasing the active participation of citizens? If not, what other changes are you planning to do?

We are not planning to introduce the possibility of chat or comments on our website. We are planning to add more multimedia content to our website.

7th Question: Does the development of your party's website draw any inspiration from other political parties from other countries and if so, which ones and why?

No, it does not.

PRILOGA R: Intervju z Valdemarjem Tomaševskim, predstavnikom litvanske stranke Lietuvos Lenkų Rinkimų Akcija (AWPL), prek elektronske pošte, dne 26. 7. 2012

1st Question: What were the reasons that you decided to establish and develop a party's Web site and what year did you establish it?

Web site was established for informational purposes in 2005.

2nd Question: How much does internet and party's website mean when it comes to promoting the party? Are there other more important ways for you to promote the party?

It is always possible to put on the Web site lots of useful information for the citizens and this is also very promoting for the party.

3rd Question: To what extent do you think has the party's web site helped to increase the visibility and popularity of the party?

No information. But surely some people got familiar with the party only through the Website.

4th Question: Do you think that your website only contains information about the party or does it offer the possibility for active participation for the citizens?

One can find information about the party and various articles concerning the party. No comments or forum yet.

5th Question: Do you follow and respond to the comments or remarks that are made by citizens on your website? Through which e-tools (for example: online surveys, e-forums, etc.) do you allow citizens to express their opinions?

No comments or forum yet, but citizens are always able to write an email.

6th Question: Do you intend to change anything in the future or add to your website in terms of increasing the active participation of citizens? If not, what other changes are you planning to do?

Possibility to add comments.

7th Question: Does the development of your party's website draw any inspiration from other political parties from other countries and if so, which ones and why?

No.

PRILOGA S: Intervju z Janisem Tomelsom, tajnikom za mednarodne zadeve pri latvijski stranki Tēvzemei un Brīvībai/LNNK prek elektronske pošte, dne 23. 7. 2012

1st Question: What were the reasons that you decided to establish and develop a party's Web site and what year did you establish it?

The website was established in the beginning of this millennium. Idea was to use advantages of new technologies, which came so popular at that time.

2nd Question: How much does internet and party's website mean when it comes to promoting the party? Are there other more important ways for you to promote the party?

Unfortunately our party is not active enough to keep our website actual and interesting every time. In fact, our website is not effective tool to promote our party.

3rd Question: To what extent do you think has the party's web site helped to increase the visibility and popularity of the party?

If helped, then only special audience which seek information for their specific needs - students etc.

4th Question: Do you think that your website only contains information about the party or does it offer the possibility for active participation for the citizens?

It doesn't offer such a possibility.

5th Question: Do you follow and respond to the comments or remarks that are made by citizens on your website? Through which e-tools (for example: online surveys, e-forums, etc.) do you allow citizens to express their opinions?

We don't follow and respond. Once we tried to allow people to express their opinions in our website, but it was mostly used for our political opponents.

6th Question: Do you intend to change anything in the future or add to your website in terms of increasing the active participation of citizens? If not, what other changes are you planning to do?

We don't plan to increase participation of citizens, but more updated and more informative website would be appreciated.

7th Question: Does the development of your party's website draw any inspiration from other political parties from other countries and if so, which ones and why?

We haven't studied websites of other parties and other countries, but I agree - we have to do so!

PRILOGA Š: Intervju s Heleri Pent, predstavnicu estonske stranke Isamaa ja Res Publica Liit, prek elektronske pošte, dne 1. 6. 2012

1st Question: What were the reasons that you decided to establish and develop a party's Web site and what year did you establish it?

In 2007, to communicate with our fans and voters.

2nd Question: How much does internet and party's website mean when it comes to promoting the party? Are there other more important ways for you to promote the party?

We are mainly communicating via Internet – blogs, emails and social networks.

3rd Question: To what extent do you think has the party's web site helped to increase the visibility and popularity of the party?

I would say that a lot.

4th Question: Do you think that your website only contains information about the party or does it offer the possibility for active participation for the citizens?

We have many interactive features on the web.

5th Question: Do you follow and respond to the comments or remarks that are made by citizens on your website? Through which e-tools (for example: online surveys, e-forums, etc.) do you allow citizens to express their opinions?

Mainly through Facebook. We gather the information and respond regularly.

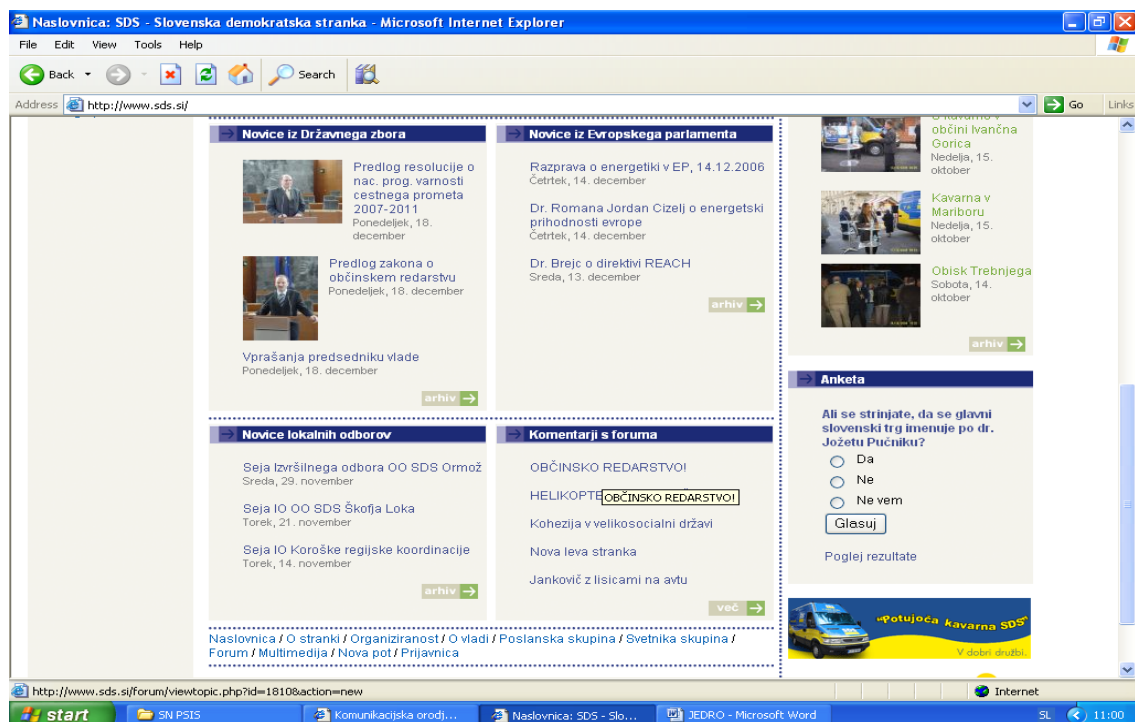
6th Question: Do you intend to change anything in the future or add to your website in terms of increasing the active participation of citizens? If not, what other changes are you planning to do?

We are constantly changing our web presentation to keep it up to date with the latest technologies.

7th Question: Does the development of your party's website draw any inspiration from other political parties from other countries and if so, which ones and why?

No, not really. Maybe something from Obama's presidential campaign.

PRILOGA T: Podobe spletnih strani političnih strank: Slovenska demokratska stranka (SDS), Liberalna demokracija Slovenije (LDS) in Socialni demokrati (SD) v letu 2006

Vir: <http://www.sds.si/>

Vir: <http://www.lds.si/>

Socialni demokrati - Microsoft Internet Explorer

File Edit View Tools Help

Back Forward Stop Home Search

Address <http://www.socialnidemokrati.si/> Go Links

- vpisi iskani niz -

ZEMLJEVID / KONTAKTI / E-POŠTNI SEZNAM / PRISTOPNA IZJAVA / ENGLISH

ZMAGA JE ŠELE ZAČETEK

STRANKA
POSLOVNA SKUPINA
POSLOVNE EP
NOVICE
MREŽA STRANKE
INTERESNE SKUPINE
SLIKE
POVEZAVE

SHOD JE ŠELE ZAČETEK	SPOROČILO ZA JAVNOST	NOVICE
Velenje, Rdeča dvorana 16. september 2006 Velenje je v soboto 16. septembra prevečala energija. Več kot 3000 zbranih članic in članov Socialnih demokratov njihovih simpatizerk in simpatizerjev je uživalo v nastopih Natalije Verboten, Partizanskega pevskega zbora, tolkalne skupine Dejana Tamšeta, Rožmarink in Mi2. Oba govornika, tako Srečko Meh, kot tudi Borut Pahor sta dodobra pogrela prisotne, ki so z aplavzom pozdravili 97 kandidatov in kandidatke SD za župane in županje na letošnjih lokalnih volitvah. Skupna nam je odločitev, da SHOD, KI JE BIL ŠELE ZAČETEK, ponovimo tudi drugo leto. Zahvaljujem se vsem, ki ste pomagali, da je SHOD uspel! Uroš Jauševac glavni tajnik SD	Dunaj, 15.12.2006, 14:00 BORUT PAHOR SE JE NA DUNAJU SREČAL Z ALFREDOM GUSENBAUERJEM Danes, 15. decembra 2006, sta se na Dunaju srečala predsednika avstrijskih socialdemokratov (SPÖ) in verjetni bodoči zvezni kancler republike Avstrije Alfred Gusenbauer ter predsednik slovenskih Socialnih demokratov Borut Pahor. Pahor je poleg izmenjave mnenj o aktualnih vprašanjih seznanil predsednika SPÖ Gusenbauerja s pospešenimi napori za modernizacijo socialne demokracije na Slovenskem.	E-informator SD, 26. številka E-informator SD, 25. številka Izjava za javnost Ljubljana, 14.12.2006, 14:00 V VLADNI POKRAJINSKI ZAKONODAJI MNOGO NEDOREČENIH REŠITEV Izjava za javnost Ljubljana, 12.12.2006 VLADA NAJ NE DELA RAZLIK MED SINDIKATI Sporočila za javnost Ljubljana, 08.12.2006, 14:00 KONGRES STRANKE EVROPSKIH SOCIALDEMOKRATOV (PES) Novinarska konferenca Ljubljana, 07.12.2006, 14:00 RAZLOGI ZA PODPORO INTERPELACIJI ZOPER

<http://www.socialnidemokrati.si/?m=novice&a=det&id=885> Internet

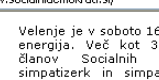
start SN PSIS Komunikacijska orodj... Socialni demokrati - M... JEDRO - Microsoft Word SL 11:04

Socialni demokrati - Microsoft Internet Explorer

File Edit View Tools Help

Back Forward Stop Home Search

Address <http://www.socialnidemokrati.si/> Go Links

- vpisi iskani niz -

ZEMLJEVID / KONTAKTI / E-POŠTNI SEZNAM / PRISTOPNA IZJAVA / ENGLISH

ZMAGA JE ŠELE ZAČETEK

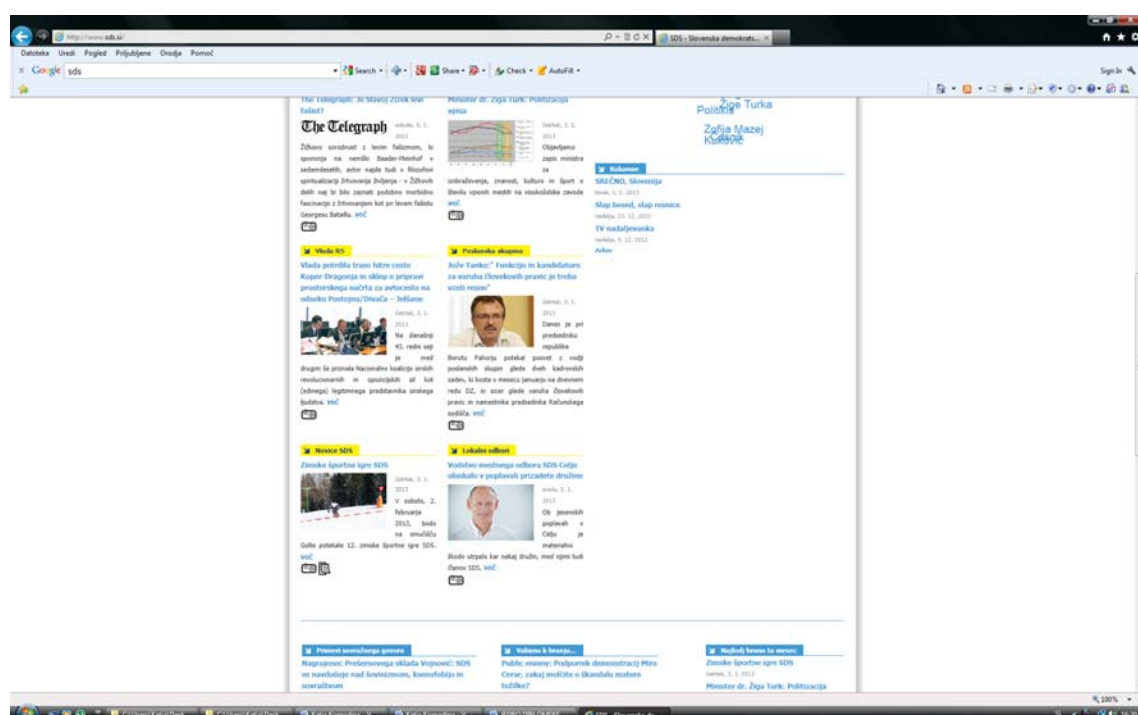
STRANKA
POSLOVNA SKUPINA
POSLOVNE EP
NOVICE
MREŽA STRANKE
INTERESNE SKUPINE
SLIKE
POVEZAVE

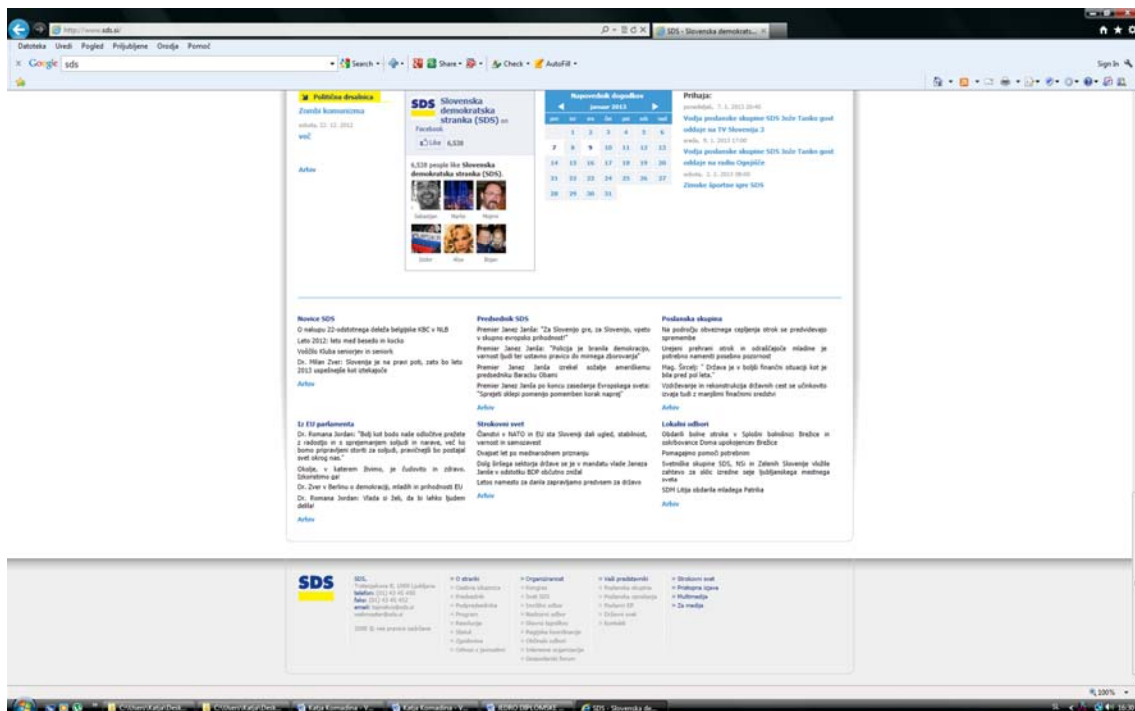
SHOD JE ŠELE ZAČETEK	SPOROČILO ZA JAVNOST	NOVICE
Velenje je v soboto 16. septembra prevečala energija. Več kot 3000 zbranih članic in članov Socialnih demokratov njihovih simpatizerk in simpatizerjev je uživalo v nastopih Natalije Verboten, Partizanskega pevskega zbora, tolkalne skupine Dejana Tamšeta, Rožmarink in Mi2. Oba govornika, tako Srečko Meh, kot tudi Borut Pahor sta dodobra pogrela prisotne, ki so z aplavzom pozdravili 97 kandidatov in kandidatke SD za župane in županje na letošnjih lokalnih volitvah. Skupna nam je odločitev, da SHOD, KI JE BIL ŠELE ZAČETEK, ponovimo tudi drugo leto. Zahvaljujem se vsem, ki ste pomagali, da je SHOD uspel! Uroš Jauševac glavni tajnik SD	Dunaj, 15. decembra 2006, sta se na Dunaju srečala predsednika avstrijskih socialdemokratov (SPÖ) in verjetni bodoči zvezni kancler republike Avstrije Alfred Gusenbauer ter predsednik slovenskih Socialnih demokratov Borut Pahor. Pahor je poleg izmenjave mnenj o aktualnih vprašanjih seznanil predsednika SPÖ Gusenbauerja s pospešenimi napori za modernizacijo socialne demokracije na Slovenskem. V tem smislu je povabil Alfreda Gusenbauerja, da kot predsednik avstrijskih socialdemokratov v začetku prihodnjega leta obišče Slovenijo. Dogovorila sta se, da bo do obiska prišlo v februarju prihodnje leto. Poleg uradnega srečanja voditelj obeh strank, pa bo ob tej priložnosti A. Gusenbauer na javni tribuni nagovoril tudi zainteresirano javnost o njegovih pogledih na izzive moderne socialne demokracije v globalnem svetu. Vee o tem >	E-informator SD, 25. številka Izjava za javnost Ljubljana, 14.12.2006, 14:00 V VLADNI POKRAJINSKI ZAKONODAJI MNOGO NEDOREČENIH REŠITEV Izjava za javnost Ljubljana, 12.12.2006 VLADA NAJ NE DELA RAZLIK MED SINDIKATI Sporočila za javnost Ljubljana, 08.12.2006, 14:00 KONGRES STRANKE EVROPSKIH SOCIALDEMOKRATOV (PES) Novinarska konferenca Ljubljana, 07.12.2006, 14:00 RAZLOGI ZA PODPORO INTERPELACIJI ZOPER MINISTRA ZA ZDRAVJE ANDREJA BRUČANA Izjava za javnost Ljubljana, 06.12.2006, 14:00 SD NE BO PODPRLA KANDIDATKE ZA MINISTRICO ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE MARJETE COTMAN ▶▶▶

SD, Socialni demokrati, Levstikova 15, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: 01 2444 100, fax: 01 2444 123, info@socialnidemokrati.si © 2006

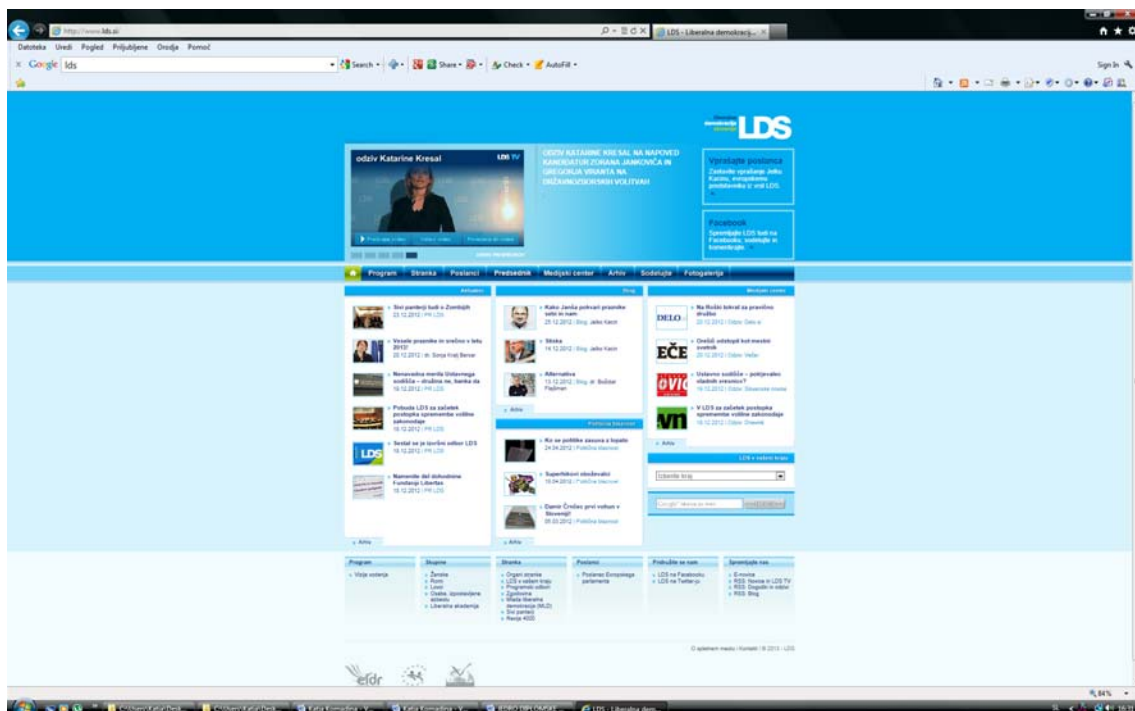
start SN PSIS Komunikacijska orodj... Socialni demokrati - M... JEDRO - Microsoft Word SL 11:04

Vir: <http://www.socialnidemokrati.si/>

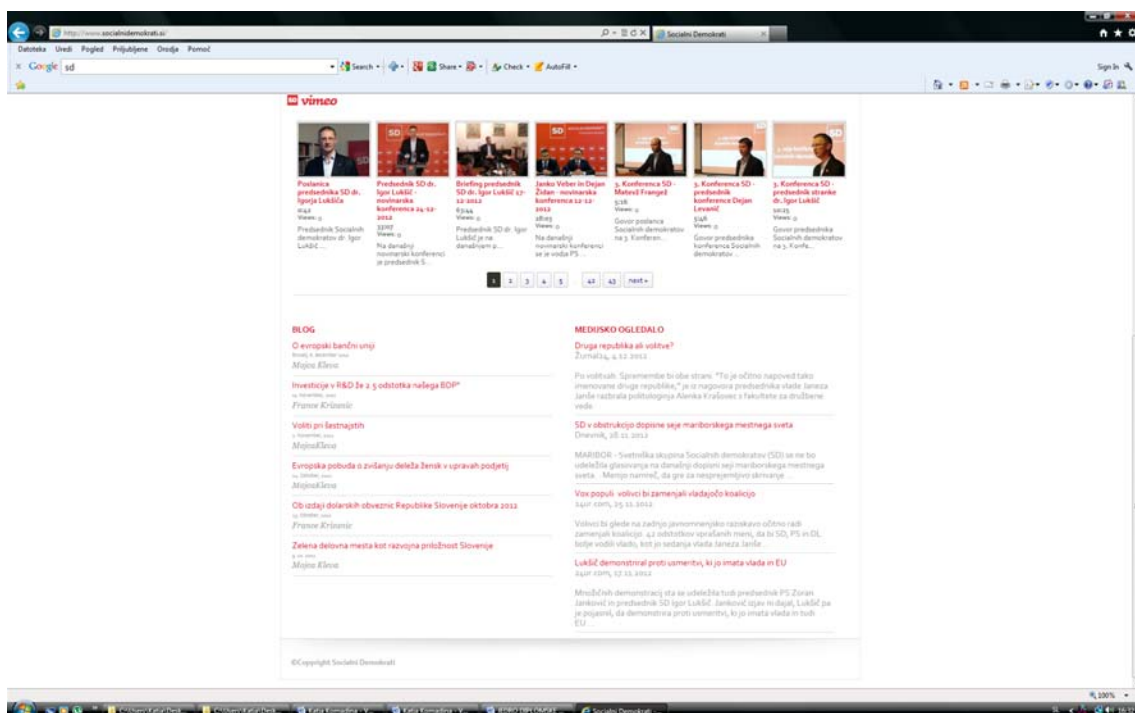
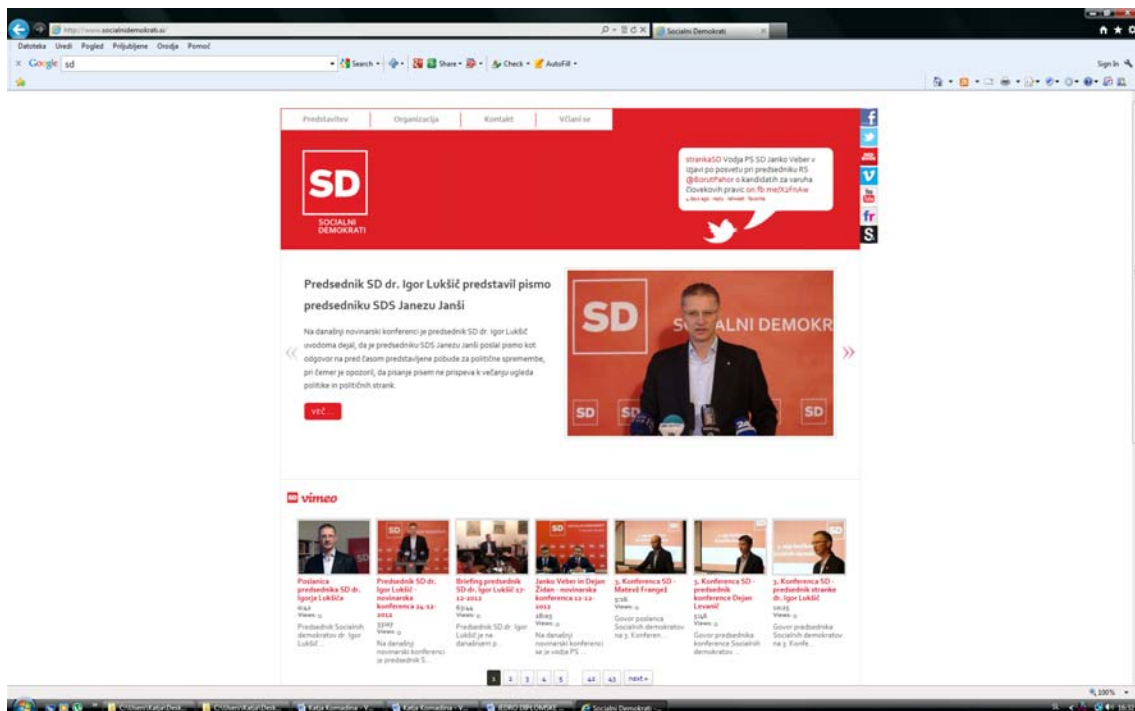
[illegible]

Vir: <http://www.sds.si/>

Vir: <http://www.lds.si/>

Vir: <http://www.socialnidemokrati.si/>